

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Starokatolické církve Utrechtské unie
v ekumenickém dialogu**

**Old Catholic Churches of the Union of Utrecht
in ecumenical dialogue**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. ThDr. Jiří Vogel, Th.D.

Autor:

Mgr. Martin Kováč, PhD.

Praha 2021

Pod'akovanie

Na tomto mieste chcem vyjadriť svoje pod'akovanie svojmu školiteľovi doc. ThDr. Jiřímu Vogelovi, Th.D., vedúcemu Katedry systematické teologie, teologické etiky a teologické filozofie HTF UK, za jeho cenné rady, trpezlivosť a ústretovosť – a to nielen pri písaní tejto diplomovej práce, ale aj počas mojich prvých zahraničných študijných pobytov na HTF UK v rokoch 2011-2014, ešte v rámci štúdia na EBF UK v Bratislave. Ďakujem tiež za podporu prostredníctvom programov CEEPUS, SAIA, n. o. a štipendijného fondu Medzinárodného vyšehradského fondu, vďaka ktorým som mohol tieto pobyty realizovať.

Moje pod'akovanie patrí aj Grantové agentúre Univerzity Karlovy, ktorá v rokoch 2013-2014 podporila môj projekt „Starokatolícká cirkev v Československu (1968-1989)“ riešený na HTF UK. Tento výskum čiastočne ovplyvnil aj niektoré kapitoly tejto práce.

Ďakujem svojej manželke Lucke a synčekovi Samkovi i širšej rodine, ktorí mi na niekoľko týždňov opäť umožnili pracovať na napísaní tejto práce. Zároveň ma však občasne vytrhávali z oblakov sveta akademického bádania späť do reálneho života.

V neposlednom rade ďakujem svojim pedagógom a pedagogičkám, priateľom a priateľkám, s ktorými nás spája láska k ekumenizmu, ako aj svojmu zamestnávateľovi, ktorý je pre starokatolíckeho kňaza trochu netradičný – Cirkevnému zboru ECAV na Slovensku Bratislava Staré Mesto a farárke Aničke Polekovej, s ktorými pre mňa ekumenizmus nie je len jednorazovou výročnou záležitosťou, ale každodennou živou realitou.

Nakoniec ďakujem tomu, čo nás všetkých prevyšuje, a bez koho by celé naše teologické, cirkevné i ekumenické snaženie a úvahy boli ničím...

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu „Starokatolícké cirkve Utrechtské unie v ekumenickém dialógu“ vypracoval samostatne. Ďalej vyhlasujem, že všetky použité pramene a literatúra boli riadne citované a že táto práca nebola využitá na získanie iného alebo rovnakého titulu.

Vyhlasujem tiež, že kapitoly o starokatolícko-pravoslávnom a starokatolícko-rímskokatolíckom dialógu vychádzajú z mojich starších publikovaných textov, ktoré citujem v príslušných častiach. Tieto texty som upravil a výrazne rozšíril o aktuálne informácie.

Podobne aj krátky exkurz o metóde diferencovaného konsenzu a diferencovanej participácii vychádza z mojej diplomovej práce „Luteránsko-rímskokatolícky dialóg: Od spoločného vyhlásenia k učeniu o ospravedlnení po súčasnosť“ obhájenej na EBF UK v Bratislave v roku 2014. Aj táto časť však prešla úpravou a doplnením informácií s ohľadom na tému a kontext tejto práce.

V Prahe dňa 15. 7. 2021

Martin Kováč

Anotácia

Práca sa zaoberá bilaterálnymi ekumenickými dialógmi starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie. Autor v úvode predstavuje vývoj Utrechtskej únie ako ekumenický projekt. Následne sa zaoberá dialógmi starokatolíckych cirkví s anglikánskymi cirkvami, pravoslávnyimi cirkvami, rímskokatolíckou cirkvou, Švédskou cirkvou a ďalšími pridruženými dialógmi. Práca zahŕňa aj tri exkurzy: prvý sa venuje konceptu mainstreamovej starokatolíckej teológie, druhý sa zaoberá ekumenickou metódou diferencovaného konsenzu a konceptom diferencovanej participácie a tretí rieši špecifickú situáciu dialógu medzi starokatolíckymi a evanjelickými cirkvami v Nemecku. Okrem prehľadu a recepcie dialógu na globálnej úrovni spočíva prínos tejto práce v reflexii situácie na domácej pôde v Českej republike a na Slovensku.

Kľúčové slová: starokatolícka cirkev, Utrechtská únia, ekumenizmus, bilaterálny dialóg.

Annotation

This thesis examines the bilateral ecumenical dialogues of the Old Catholic Churches of the Utrecht Union. After a brief introduction of the Utrecht Union as an ecumenical project and its development, the author discusses the dialogues of the Old Catholic Churches with the Anglican Churches, Orthodox Churches, Roman Catholic Church, Church of Sweden and other associated dialogues. The thesis also includes three excursions: the concept of mainstream Old Catholic theology, the ecumenical method of differentiated consensus and the concept of differentiated participation, and the specific situation of the dialogue between the Old Catholic and Evangelical churches in Germany. In addition to an overview and the reception of the dialogue on the global level, the paper presents a reflection upon the local situation in the Czech Republic and Slovakia.

Keywords: Old Catholic Church, Union of Utrecht, ecumenism, bilateral dialogue.

Obsah

Úvod.....	8
1. Utrechtská únia starokatolíckych cirkví ako ekumenický projekt.....	11
1.1 Historicko-teologický úvod.....	11
1.2 Utrechtská konvencia a Štatút Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie	12
1.3 Odvolanie sa na ranú cirkev a jeho funkcia	14
Exkurz I: <i>Mainstreamová</i> starokatolícka teológia	16
1.4 Zhrnutie.....	18
2 Dialóg s Anglickou cirkvou a anglikánskym spoločenstvom.....	19
2.1 Historicko-teologický úvod: Prvé kroky a Bonnské úijné konferencie	19
2.2 Bonnská dohoda.....	25
2.3 Obsah a význam dohody	28
2.4 Zhrnutie.....	30
3 Dialóg s pravoslávnymi cirkvami	32
3.1 Historicko-teologický úvod.....	32
3.2 Fázy starokatolícko-pravoslávneho dialógu.....	34
3.3 Situácia v Československu.....	37
3.4 Zhrnutie	41
4 Dialóg s rímskokatolíckou cirkvou	43
4.1 Historicko-teologický úvod.....	43
4.2 Dialógy, dokumenty a vyhlásenia	44
4.3 Cirkev a cirkevné spoločenstvo I.....	49
4.4 Cirkev a cirkevné spoločenstvo II – doplnenie.....	52
Exkurz II: K ekumenickej metóde: Od diferencovaného konsenzu k diferencovanej participácii	52
4.5 Situácia v Českej republike.....	56

4.6 Situácia na Slovensku	59
4.7 Zhrnutie	62
5 Dialóg s evanjelickou Švédskou cirkvou	64
5.1 Historicko-teologický úvod.....	64
5.2 Štruktúra a obsahový rámec dokumentu	
Utrecht a Uppsala na ceste k spoločenstvu	64
5.3 Odozva v českom prostredí a potenciál na Slovensku	66
5.4 Starokatolícke cirkvi a Spoločné stanovisko z Porvoo	67
Exkurz III: Dialóg starokatolíckej a evanjelickej cirkvi v Nemecku.....	69
5.5 Zhrnutie	72
6 Bilaterálne dialógy s ďalšími cirkvami nadväzujúce na Bonnskú dohodu	73
7 Sýrsko-malankarská cirkev Már Tóma	74
8 Arménska apoštolská cirkev	75
Záver	76
Zoznam použitej literatúry	78
Primárne zdroje	78
Sekundárna literatúra	80
Summary	87

Zoznam skratiek

AKD	Starokatolícka cirkev v Nemecku
AOCICC	Anglikánsko-starokatolícka medzinárodná koordinačná rada
CaCS	Cirkev a cirkevné spoločenstvo (starokatolícko-rímskokatolícky dokument)
CIC	Codex Iuris Canonici – Kódex kanonického práva
ČBK	Česká biskupská konferencia
ECAV	Evanjelická cirkev augsburského vyznania
IBK	Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia
IKZ	Internationale Kirchliche Zeitschrift
IRAD	Medzinárodná starokatolícko-rímskokatolícka komisia pre dialóg
KBS	Konferencia biskupov Slovenska
VELKD	Zjednotená evanjelická luteránska cirkev v Nemecku

Úvod

„Byť starokatolíkom či starokatolíčkou znamená byť ekumenickým kresťanom, ekumenickou kresťankou,“ zvykneme dnes hovoriť v prostredí našich farností. Jednota cirkvi a ekumenická angažovanosť však pre starokatolícke cirkvi nie sú žiadnou „novotou“. Naopak, predstavujú jeden z primárnych akcentov Utrechtskej únie starokatolíckych cirkví, ako aj jej jednotlivých členských cirkví už od čias ich vzniku. Hoci sú počiatky týchto cirkví historicky úzko spojené s vnútrocirkevnými konfliktmi v rímskokatolíckej cirkvi, súčasne mali vždy úprimný záujem prekonať ich.¹ Tento zvláštny fenomén, keď schizma s Rímom neviedla otcov a matky starokatolíckeho hnutia k uzavretosti a separácii, ale práve naopak k otvorenosti a hľadaniu ideálu nerozdelenej cirkvi prvého tisícročia, sa preto niekedy označuje aj ako *starokatolícky paradox*.²

Jedným z programových bodov starokatolíckeho hnutia sa hneď po Prvom vatikánskom koncile (1869-1870) stal ideál *nerozdelenej cirkvi prvého tisícročia*. A práve s odvolaním sa na starú či ranú cirkev súvisel aj cieľ hľadania novej jednoty cirkvi, ktorý bol zameraný na vieru a starocirkevné zriadenie.³ V počiatku sa to prejavilo predovšetkým v dialógu s pravoslávnyimi a anglikánskymi cirkvami. Je však pravdou, že toto úsilie bolo často motivované aj výraznými protirímskymi dôrazmi, ktoré až takmer o storočie neskôr odbúral Druhý vatikánsky koncil (1962-1965).

Napriek tomu, že starokatolícke cirkvi vždy boli počtom malými spoločenstvami, ich ekumenické úsilie prinieslo svoje ovocie. Sú ním *Bonnská dohoda* z roku 1931 s anglikánskymi cirkvami, celý rad dokumentov o rozličných teologických otázkach s pravoslávnyimi cirkvami, dokument *Cirkev a cirkevné spoločenstvo* z rokov 2009 a 2016 s rímskokatolíckou cirkvou, dokument *Utrecht a Uppsala na ceste k spoločenstvu* z roku 2016, ktorý umožnil cestu k plnému sviatostnému spoločenstvu s evanjelickou Švédskou cirkvou, ako aj spoločné dokumenty a vyhlásenia so sýrsko-malankarskou cirkvou Már Tómá.

---

¹ *Utrecht a Uppsala na cestě ke společenství*, s. 22.

² Prof. Peter-Ben Smit tento termín používa predovšetkým v súvislosti so starokatolícko-pravoslávnyim dialógom, ktorý bol jedným z prvých dialógov a zároveň najdlhším a svojimi výstupmi zrejme najrozsiahlejším dialógom. SMIT, Peter-Ben. 2014. A Dialogue of Paradoxes: Orthodox-Old Catholic Dialogue. In: *Orthodox Paradoxes*, s. 357-358.

³ Problematiku starokatolíckeho odvolania sa na ranú cirkev výborne zachytáva SMIT, Peter-Ben. 2019. Charism and Challenge – Old Catholic Ecumenism and the Appeal to the Early Church. In: *RES* 11 (1/2019), s. 58-75. V mierne upravenej verzii sa tento text nachádza aj v českom preklade SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 49-60.

Keďže však starokatolícke cirkvi na rozdiel napr. od cirkví, ktoré vzišli z európskej reformácie 16 storočia, nemajú svoje vlastné vierovyznavačské spisy a konfesionálne dokumenty a zrodili sa vo výrazne odlišnom dobovom kontexte. Ekumenické dokumenty pre ne preto majú aj iný význam. Sú živým svedectvom o tom, že starokatolícka teológia sa formuje v dialógu – a práve v diskurze s inými cirkvami nachádza svoje slovné vyjadrenie. Pre starokatolíkov a starokatolíčky sú tak ekumenické dokumenty jedným z možných zdrojov poznania vlastnej teologickej pozície.

V tejto diplomovej práci sa pokúsim predstaviť, analyzovať, kriticky zhodnotiť a porovnať ekumenické dialógy starokatolíckych cirkví združených v Utrechtskej únii. Pokúsim sa tiež identifikovať pomyselnú „červenú niť“, ktorá sa tiahne naprieč týmito dialógmi a na základe toho aj ukázať možné perspektívy budúceho vývoja. Práca sa tak pohybuje na pomedzí systematickej či ekumenickej teológie a cirkevných dejín.

V čase, keď som si zvolil túto tému práce, v českom preklade ešte neboli publikované žiadne z vyššie spomenutých ekumenických dokumentov – s výnimkou krátkeho textu Bonnskej dohody, ktorá má len 3 body. Teším sa preto, že po dlhšom čase prerušeného štúdia, keď sa k tejto téme vraciam, môžem pracovať s takmer všetkými dokumentmi v českom preklade. Navyše som mal tú česť, že k dvom z nich som mohol napísať aj krátky úvod k českému vydaniu.

Predkladaná diplomová práca je zároveň súčasťou môjho širšieho uvažovania a výskumu v oblasti ekumenickej teológie. Dokladom toho sú dve kapitoly⁴ a jedna podkapitola (exkurz)⁵ tejto práce, ktoré vychádzajú z mojich starších publikovaných textov. Tieto texty som však prepracoval, výrazne rozvinul a doplnil o aktuálne informácie. Podkapitola o metóde diferencovaného konsenzu zasa vychádza z mojej diplomovej práce, kde som sa touto témou zaoberal v kontexte luteránsko-rímskokatolíckeho dialógu.

Cieľ tejto práce je teda trojitý. Na jednej strane ňou chcem sprístupniť výsledky starokatolíckych ekumenických dialógov českému a slovenskému prostrediu. Zároveň ich

---

⁴ Kapitola o starokatolícko-pravoslávnom dialógu vychádza z môjho úvodu k českému prekladu týchto dokumentov KOVÁČ, Martin. 2017. Předmluva k českému vydání. In: *Koinonia na starocírkevním základe: texty starokatolícko-pravoslávneho dialogu*, s. 5-12.

Základom kapitoly o starokatolícko-rímskokatolíckom dialógu je zasa môj konferenčný príspevok prednesený na doktorandskom kolokviu Velehradské dialogy II, ktorý bol následne publikovaný v zborníku KOVÁČ, Martin. 2017. Starokatolícko-rímskokatolícky dialóg po 2. vatikánskom koncile. In: SVATOŇ, Robert (ed.). *Teologie: Duchovní a ekleziální východiska a rozvinutí*, s. 112-121.

⁵ KOVÁČ, Martin. 2014. *Luteránsko-rímskokatolícky dialóg: Od spoločného vyhlásenia k učeniu o ospravedlnení po súčasnosť*, s. 21-25.

však chcem analyzovať, hľadať ich prepojenia a vstúpiť s nimi do dialógu. V neposlednom rade chcem aj výsledky medzinárodného diskurzu obohatiť o skúsenosti a poznatky z nášho vlastného cirkevno-teologického prostredia v Českej republike a na Slovensku, ktoré zahraničná literatúra uplynulých rokov nezaznamenala kvôli jazykovej bariére.

Verím, že moja práca ponúkne čitateľom a čitateľkám užitočný a širší pohľad na starokatolícke pôsobenie v ekuméne a stane sa tak príspevkom v oblasti ekumenickej teológie, bilaterálnych ekumenických dialógov, ako aj v otázkach ekleziológie. Zároveň však dúfam, že sa stane aj praktickým nástrojom ekumenickej recepcie v našom československom cirkevno-teologickom prostredí – teda procesu uvádzania výsledkov ekumenického dialógu do reálneho života.

1. Utrechtská únia starokatolíckych cirkví ako ekumenický projekt

1.1 Historicko-teologický úvod

Možno to bude na čitateľov a čitateľky pôsobiť prekvapujúco, no prácu o ekumenických dialógoch starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie je nepochybne potrebné začať pojednaním o samotnej Utrechtskej únii.⁶ Tá totiž nepredstavuje uniformné zoskupenie ani cirkevný monolit, ale podobne ako napríklad Anglikánske spoločenstvo či o niečo vzdialenejšie Svetový luteránsky zväz predstavuje spoločenstvo viacerých partikulárnych cirkví.

Cesta k vytvoreniu spoločenstva však nebola celkom jednoduchá a priamočiara. V prvej fáze nadväzovania vzájomných vzťahov vycestoval utrechtský arcibiskup Henricus Loos (* 1813 – † 1873) v roku 1872 do Nemecka udeliť sviatosť birmovania tamojším starokatolíkom a starokatolíckam. V roku 1873 následne deventerský biskup Hermanus Heykamp (* 1804 – † 1874) vysvätil prvého nemeckého starokatolíckeho biskupa Josepha Huberta Reinkensa (* 1821 – † 1896). Väzby, ktoré vytvorili tieto úvodné kontakty medzi cirkvami v Holandsku a Nemecku, však čoskoro ochladli, keď bola staršia a výrazne tradičnejšia holandská cirkev konfrontovaná s reformami v cirkvách v Nemecku a Švajčiarsku. Tie uzavreli vzájomné spoločenstvo prostredníctvom vysviacky prvého švajčiarskeho starokatolíckeho biskupa Eduarda Herzoga (* 1841 – † 1924) v roku 1876 nemeckým biskupom Reinkensom – a to proti vôli cirkvi v Holandsku.⁷

Druhá fáza úzko súvisela s nadväzovaním vzťahov s anglikánskymi cirkvami – aj na úrovni osobných priateľstiev medzi duchovnými a teológmi. Tieto neformálne vzťahy následne v roku 1888 viedli k účasti reprezentantov starokatolíckych cirkví vo Švajčiarsku (biskup Herzog) a Holandsku (farár Timotheüs van Santen) na Lambethskej konferencii, ktorá výraznou mierou prispela k vzájomnému zblíženiu.⁸ V roku 1888 tiež deviaty starokatolícky kongres v Heidelbergu prijal rezolúciu, ktorou požiadal biskupov Herzoga

---

⁶ K dejinám jednotlivých cirkví a prúdov zastúpených v Utrechtskej únii starokatolíckych cirkví napr. KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 37-76. ARX, Urs von. 2002. The Old Catholic Churches of the Union of Utrecht. In: AVIS, Paul (ed.). 2002. *The Christian Church: An Introduction to the Major Traditions*, s. 157-165. PLOEGER, Mattijs. 2015. The Churches of the Union of Utrecht in an Ecumenical Context, In: *IKZ*, roč. 105, č. 1 (2015), s. 31-36. AMIET, Peter. 1983. Old Catholicism Since World War II. In: HUELIN, Gordon (ed.). *Old Catholics and Anglicans 1931 – 1981*, s. 25-39.

⁷ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, 75-76.

⁸ *Ibid.*, 77.

a Reinkensa, aby nadviazali kontakt s holandským episkopátom a sformovali spoločný kongres alebo synodu reprezentantov týchto troch cirkví, do ktorej by mali byť neskôr zahrnutí aj reprezentanti rakúskej cirkvi.⁹ Holandskí biskupi taktiež v roku 1889 konzultovali, akú pozíciu majú zaujať vo vzťahu k ostatným starokatolíckym cirkvám. Na stretnutí konštatovali, že viaceré ekleziologické otázky sa už vyjasnili a obrátia sa na biskupov Reinkensa a Herzoga, aby prípadne vyjasnili zostávajúce otázky. Nasledovalo vzájomné stretnutie.¹⁰

Následne sa biskupi Herzog a Reinkens stretli s Franzom Heinrichom Reuschom (* 1825 – † 1900), jedným z prvých starokatolíckych teológov na Univerzite v Bonne. Spoločne s ním sformulovali prvý náčrt neskoršej Utrechtskej deklarácie.¹¹

1.2 Utrechtská konvencia a Štatút Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie

Utrechtská únia vznikla v roku 1889 podpisom tzv. Utrechtskej konvencie.¹² Týmto krokom zjednotila biskupov starokatolíckych cirkví v Holandsku, Nemecku a Švajčiarsku do biskupskej konferencie, ktorej zasadnutia sa neskôr začali nazývať Medzinárodná (starokatolícka) biskupská konferencia. Už samotná Utrechtská deklarácia z 24. septembra 1889 obsahuje dva kľúčové záväzky: Formatívny záväzok voči ranej cirkvi a ekumenický záväzok:¹³

1. Wir halten fest an dem altkirchlichen Grundsatz, welchen Vincentius von Lerinum in dem Satze ausgesprochen hat: <i>Id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc est etenim vere proprieque catholicum.</i>¹⁴ Wir halten darum fest an dem Glauben der alten Kirche, wie er in den ökumenischen Symbolen und in den allgemein	1. Držíme sa zásady prvotnej Cirkvi, ktorú Vicent Lerínsky vyjadril vetou: <i>Id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc est etenim vere proprieque catholicum.</i> Držíme sa teda viery starej Cirkvi, ako je vyjadrená v ekumenických symboloch a vo všeobecne prijímaných dogmatických rozhodnutiach ekumenických synod

⁹ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, 77.

¹⁰ *Ibid.*, 77.

¹¹ *Ibid.*, 78.

¹² Konvencia pozostáva okrem Utrechtskej deklarácie z Reglementu a Dohody (teda Štatútu). Tieto tri dokumenty sa preto spoločne označujú ako Utrechtská konvencia. ARX, Urs von. 1994. Der ekklesiologische Charakter der Utrechter Union. In: *IKZ*, roč. 84 (1994), s. 20–61.

¹³ SMIT, Peter-Ben. 2019. Charism and Challenge – Old Catholic Ecumenism and the Appeal to the Early Church. In: *RES* 11 (1/2019), s. 58–75.

¹⁴ „Držíme sa toho, čo všade, vždy a všetci verili. To je naozaj a skutočne katolícke.“

anerkannten dogmatischen Entscheidungen der ökumenischen Synoden der ungetheilten Kirche des ersten Jahrtausends ausgesprochen ist.

7. Wir hoffen, dass es den Bemühungen der Theologen gelingen wird, unter Festhaltung an dem Glauben der ungetheilten Kirche, eine Verständigung über die seit den Kirchenspaltungen entstandenen Differenzen zu erzielen. Wir ermahnen die unserer Leitung unterstellten Geistlichen, in der Predigt und bei dem Unterrichte die wesentlichen christlichen Glaubenswahrheiten, zu welchen sich die kirchlich getrennten Confessionen gemeinsam bekennen, in erster Linie zu betonen, bei der Besprechung der noch vorhandenen Gegensätze jede Verletzung der Wahrheit und der Liebe sorgfältig zu vermeiden und die Mitglieder unserer Gemeinden durch Wort und Beispiel anzuleiten, Andersgläubigen gegenüber sich so zu verhalten, wie es dem Geiste Jesu Christi entspricht, der unser aller Erlöser ist.¹⁵

nerozdelenej Cirkvi prvého tisícročia.

7. Dúfame, že úsilie teológov, ktorí sa budú držať viery nerozdelenej Cirkvi, prinesie úspech v dosiahnutí porozumenia v otázke rozdielov, ktoré vznikli po cirkevnom rozkole. Vyzývame duchovných pod naším vedením, aby vo svojich kázňach a vyučovaní zdôrazňovali predovšetkým základné kresťanské pravdy viery, ku ktorým sa oddelené cirkevné konfesie hlásia spoločne, aby sa pri diskusiách o stále existujúcich rozdieloch dôsledne vyhýbali akémukoľvek zneužitiu pravdy a lásky a aby členov našich obcí slovom i príkladom viedli k tomu, aby sa k príslušníkom iných vierovyznaní správali spôsobom, ktorý je v súlade s duchom Ježiša Krista, ktorý je Spasiteľom nás všetkých.¹⁶

O viac než storočie neskôr starokatolícki biskupi zopakovali tieto záväzky v novom štatúte Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie z 25. mája 2000. V jeho preambule sa píše:

„2. V ‚Utrechtském prohlášení‘ – zásadním pro starokatolícké učení se – společenství Utrechtské unie vytvořené v době Prvního vatikánského koncilu hlásí

---

¹⁵ Citované podľa Die Utrechter Erklärung (24. September 1889). 2001 In: *Statut der Internationalen Altkatholischen Bischofskonferenz (IBK): Beiheft zu Internationale Kirchliche Zeitschrift* 91 (2001), s. 25-27.

¹⁶ Preklad do slovenčiny vlastný.

ke katolíckej viere, jak byla v církvích Východu i Západu vyjádřena sedmi ekumenickými synodami. Uznává historické prvenství římského biskupa jako primus inter pares, odmítá ale dogmata zmíněného koncilu týkající se papežství a množství jiných papežských vyhlášení, pokud jsou v rozporu s učením staré církve. Stvrzuje svou víru v podstatu a tajemství Eucharistie. Dále se Utrechtská unie cítí být zavázána povinností konat vše, co pomáhá překonat rozkoly v církvi, a hledat a utvrzovat jednotu a společenství s ostatními církvemi na základě víry nerozdělené církve.¹⁷

Ako poznamenáva Peter-Ben Smit, odvolanie sa na ranú cirkev je pre starokatolicizmus súčasne programovým, ale aj potenciálne problematickým dedičstvom.¹⁸ Ukazuje sa to najmä pri krokoch, akými je napr. svätenie žien do trojstupňového apoštolského úradu či inkluzívnom prístupe k párom osôb rovnakého pohlavia v posledných dekádach. Angela Berlis však približuje, že v starokatolíckom hnutí bol už od čias jeho zrodu zdôrazňovaný význam uplatňovania historicko-kritických metód tak v oblasti biblickej, ako aj dogmatickej teológie.¹⁹

Môžeme teda povedať, že pri odvolaní sa na vieru starej cirkvi v starokatolíctve nejde o slepé opakovanie minulosti do súčasných čias, ale o hľadanie stvárnania viery, poriadku a odkazu ranej cirkvi v súčasných kultúrno-spoločenských podmienkach.

1.3 Odvolanie sa na ranú cirkev a jeho funkcia

Citácia známeho výroku Vincenta Lerínskeho z prvého článku Utrechtského vyhlásenia o tom, že *skutočne katolíckym je to, čo vždy, všade a všetci verili*, sa stala polooficiálnym mottom starokatolíckych cirkví. Tento výrok si však rovnako ako celá myšlienka odvolania sa na starú cirkev vyžaduje výklad – a to najmä vo svetle súčasných diskusií, akými sú svätenie žien či požehnávanie párov osôb rovnakého pohlavia.²⁰

---

¹⁷ IBK. 2000. *Statut starokatolíckych biskupů sjednocených v Utrechtské unii*, 2 [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/statut-starokatolických-biskupu-sjednocených-v-utrechtske-unii/t1515> [cit 20-6-2021].

¹⁸ SMIT, Peter-Ben. 2019. Charism and Challenge – Old Catholic Ecumenism and the Appeal to the Early Church. In: *RES* 11 (1/2019), s. 60.

¹⁹ BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online]. Dostupné z: https://www.utrechter-union.org/seite/52/die_beziehung_zur_anglikanischen [cit 29-06-2021].

²⁰ Nemenej významné sú však aj pastorálno-teologické výzvy, ktoré so sebou v roku 2020 priniesla globálna pandémia nového koronavírusu COVID-19. V starokatolíckom prostredí sa s odvolaním na výrok Vincenta Lerínskeho s úsmevom hovorilo, že pandemická situácia cirkvi v protiklade s ním naučila robiť to, čo nikto, nikdy a nikde predtým nerobil – napr. v otázkach virtuálneho slávenia bohoslužieb a úvah o tom, ako v čase lockdownu a karantén sláviť eucharistiu.

Holandský teológ Peter-Ben Smit v tomto kontexte uvádza štyri kľúčové funkcie „vincentínskeho pravidla“,²¹ ktoré podľa neho stoja vo vzájomnom vzťahu a sú na sebe závislé:

- 1. Protest proti špecifickému stvárneniu cirkvi, akým bol napríklad výsledok ultramontanizácie cirkvi v 19. storočí.** Pravidlo sv. Vincenta slúžilo predovšetkým na odmietnutie dogmatickej konštitúcie *Pastor Aeternus*, ktorá v roku 1870 priniesla dogmu o pápežskej neomylnosti a jeho univerzálnom primáte, ako učenia, ktoré stojí mimo poľa legitímneho katolíckeho učenia. Zároveň malo posunúť dogmu o nepoškvrnenom počatí Panny Márie, ktorá bola vyjadrená v apoštolskej konštitúcii *Ineffabilis Deus* z roku 1854, na úroveň možného teologického názoru, ktorý však nie je dogmou. Ultramontanizujúce dogmatické definície v tomto duchu narúšajú materiálny princíp teológie – dogmatickú tradíciu ranej cirkvi. Tento argument zároveň slúžil na podporu názoru, že nové dogmy idú proti episkopálno-synodálnemu a konciliárnemu spôsobu života cirkvi, čo holandskí biskupi tematizovali už pri jednostrannom vyhlásení dogmy o nepoškvrnenom počatí Márie Piom IX. Bez všeobecného koncilu v roku 1854. Protest založený na viere a zriadení ranej Cirkvi je v tomto zmysle stále prítomný v súčasnej starokatolíckej teológii.²²
- 2. Formulácia starokatolíckeho „kréda“.** Odvolanie sa na ranú cirkev nemalo pre starokatolícke hnutie iba negatívny význam vo vzťahu k spomenutým ultramontaným prúdom v cirkvi. V kultúrno-spoločenskej atmosfére, ktorá akademicky i romanticky inklinovala k počiatkom, zdrojom a prameňom, kde môžeme nachádzať pravdu, predstavoval tento princíp teologický, akademický, cirkevný a spoločensky realizovateľný bod orientácie vierouky a zriadenia starokatolíckych cirkví. Zároveň to znamenalo, že starokatolíci mohli naďalej zostať katolíckmi a nemuseli vyhľadávať protestantskú alternatívu.²³

---

²¹ SMIT, Peter-Ben. 2019. Charism and Challenge – Old Catholic Ecumenism and the Appeal to the Early Church. In: *RES* 11 (1/2019), s. 61.

²² *Ibid.*, s. 61-63. Výbornou publikáciou v našom prostredí, ktorá kriticky reflektuje dobový kontext katolicizmu 19. a 20. storočia, jeho výzvy a úskalia je monografia PETRÁČEK, Tomáš. 2016. *Církev, tradice, reforma: Odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Za pozornosť tiež stojí krátka štúdia HANUŠ, Jiří. 2001. Devatenácté století jako století druhé konfesionalizace? In: *Teologický sborník*, roč. 7, č. 4 (2001), s. 3-7 a zborník HANUŠ, Jiří (ed.). 2001. *První sněm celosvětové církve: První vatikánský koncil 1869-1870*. Pracovní český překlad (v latinsko-českom vydání) dokumentov Prvého vatikánskeho koncilu vyšiel pod vedením prof. Karla Skalického spolu s úvodnými štúdiami v roku 2006: *Dokumenty prvního vatikánského koncilu*. 2006.

²³ *Ibid.*, s. 63-64.

- 3. Vytvorenie základnej bázy ekumenických vzťahov.** Ekumenická otvorenosť je priamym dôsledkom orientácie na ranú Cirkev. Bola taktiež dôsledkom uvedomenia si, že ultramontanizácia cirkvi ako výsledok dlhších tendencií západného katolicizmu už nemôže byť považovaná za jediné autentické pokračovanie kresťanskej tradície. Normou autentickkej katolicity má byť viera a zriadenie ranej cirkvi. Starokatolícky prístup k ekumenizmu by sa dal preto charakterizovať ako rozpoznávanie katolicity vo viere a zriadení iných. Tento prístup sa stal základom presvedčenia, že konfesionalizmus v západnej cirkvi, ako aj schizma medzi kresťanským východom a západom sa dajú prekonať.²⁴ Aj pri tomto bode tak môžeme vidieť súčasne protest voči dobovému kontextu, ako aj konštruktívnu cestu pre katolícku teológiu v duchu viery a zriadenia prvej cirkvi. Jeho výsledkom bolo sformovanie Utrechtskej únie starokatolíckych cirkví a následné nadviazanie vzťahov s pravoslávnyimi a anglikánskymi cirkvami, v ktorých starokatolícke cirkvi rozpoznali podobnú kontinuitu s vierou a zriadením ranej cirkvi podobnú tej (staro)katolíckej.
- 4. Počiatkový bod teologickej a organizačnej obnovy starokatolíckych cirkví.** Odvolanie sa na ranú cirkev bolo jedným z prvých motívov posilnenia synodality cirkvi. Táto štrukturálna zmena mala obnoviť cirkev na základe viery a zriadenia prvotnej cirkvi. Starokatolícke chápanie synodality však bolo ovplyvnené kultúrno-spoločenským kontextom 19. storočia. Ich moderné synody odzrkadľovali model parlamentnej demokracie a vytvorili tak fóra so zastúpením laikov i duchovných. To sa však netýkalo holandskej cirkvi, ktorá mala svoj vlastný a tradičný model synodality. Tento model následne viedol k transformácii cirkevného života v otázkach, akými bol napr. celibát ako povinná podmienka kňazstva, otázka rozvodu a nového manželstva, či neskôr otázky svätenia žien či prístupu k partnerstvám osôb rovnakého pohlavia. Napätia a nezhody sú prirodzenou súčasťou tohto procesu, no zároveň podporujú a prehlbujú vzájomný dialóg. Práve v tom je podstata synodality a konciliarity cirkvi.²⁵

Exkurz I: *Mainstreamová* starokatolícka teológia

V novších prácach z oblasti starokatolíckej teológie sa v posledných rokoch objavuje termín „mainstreamová starokatolícka teológia“, teda starokatolícka teológia hlavného prúdu, ktorý zatiaľ v našom jazykovom prostredí nie je známy a používaný. Ako

---

²⁴ SMIT, Peter-Ben. 2019. Charism and Challenge – Old Catholic Ecumenism and the Appeal to the Early Church. In: *RES* 11 (1/2019), s. 64.

²⁵ *Ibid.*

poznávaná Peter-Ben Smit, pôvod tohto termínu nie je celkom jasný.²⁶ Používa ho napr. Urs von Arx, ktorý ho charakterizuje ako „proces recepcie, v ktorom holandskí starokatolíci postupne prijali pomerne progresívnu a ekumenicky zmysľajúcu pozíciu starokatolíckej teológie, ktorú stanovila prvá generácia nemecky hovoriacich starokatolíckych teológov. Završil sa v polovici 20. rokov 20. storočia a vyústil do toho, čo by som nazval hlavným prúdom starokatolíckej teológie (Old Catholic mainstream theology), ktorý prejavuje výraznú blízkosť anglikánskej a pravoslávnej ekleziológie. Vedúcimi centrami teologickej reflexie boli Starokatolícka teologická fakulta na Bernskej univerzite a semináre v Amersfoorte (neskôr v Utrechte) a v Bonne.“²⁷

Môžeme teda povedať, že ide o teológiu, ktorá nadväzuje na prvých nemecky hovoriacich starokatolíkov a starokatolíčky (okolo roku 1870), a ktorú postupne akceptovala staršia starokatolícka cirkev v Holandsku. Keďže práce týchto teológov boli v prevažnej miere publikované v nemčine (a v menšej miere v holandčine), môže ísť o jeden z dôvodov, prečo celkom neprenikli do prostredia starokatolíckych cirkví slovanského pôvodu. Mattijs Ploeger tak v nadväznosti na Ursa von Arxa naznačuje, že práve toto nepochopenie teologického a najmä ekleziologického kontextu Utrechtskej únie mohlo byť prameňom neskoršieho rozchodu Poľskej národnej katolíckej cirkvi v USA z Utrechtskej únie v roku 2003²⁸ (poťažmo Starokatolíckej cirkvi na Slovensku pod vedením vtedajšieho biskupa-elekta Augustína Bačinského († 2021), ktorú však spomenutí autori priamo nemenujú).²⁹

Mattijs Ploeger vníma túto teologickú pozíciu ako zraniteľnú a to z dvoch dôvodov. Na jednej strane je to pozícia viery – viery v trojjediného Boha, ktorý povoláva ľudí

---

²⁶ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 51, pozn. 4.

²⁷ ARX, Urs von. 2002. The Old Catholic Churches of the Union of Utrecht. In: AVIS, Paul (ed.). 2002. *The Christian Church: An Introduction to the Major Traditions*, s. 160 (vlastný preklad, podčiarknutie pridané).

²⁸ PLOEGER, Mattijs. 2008. *Celebrating Church: Ecumenical Contributions to a Liturgical Ecclesiology*, s. 224.

²⁹ Urs von Arx napísal predmetný vyššie citovaný príspevok v roku 2002, teda ešte pred odchodom oboch spomenutých cirkví z Utrechtskej únie, no jeho práca ako jedna z mála zahŕňa aj komplikovaný slovenský kontext. Novšie práce (napr. Petra-Bena Smita, Mattijsa Ploegera a ďalších) slovenskú situáciu kompletne ignorujú a nespomínajú ani to, že Starokatolícka cirkev na Slovensku po vedení Augustína Bačinského bola od roku 2000 do začiatku februára 2004 členskou cirkvou Utrechtskej únie. A. Bačinský vtedy prijal v Portugalsku biskupskú vysviacku z rúk tamojšieho biskupa Antónia Raposa, ktorého Utrechtská únia neuznáva. Raposo v uplynulých desaťročiach udelil kňazské a biskupské svätenia veľkému množstvu ľudí rôznych cirkevných tradícií. Napätie a roztržky spôsobila napr. biskupská vysviacka Antonína Jelínka, farára Cirkvi československej husitskej, ktorý sa so svojou cirkvou následne rozišiel a spolupracoval práve s Bačinským.

k spoločenstvu s ním a medzi sebou navzájom. A to obzvlášť v sekulárnom kontexte nie je populárne. Na strane druhej je táto pozícia zraniteľná, keďže si vyžaduje uvedomelú a samostatnú cestu starokatolíckeho „teologizovania“ (*theologizing*). A keďže mnoho duchovných i laických členov a členiek starokatolíckych cirkví aj dnes pochádza z iných cirkevných tradícií, predovšetkým z rímskokatolíckej cirkvi, nie je jednoduché pestovať vlastnú starokatolícku teológiu.³⁰

1.4 Zhrnutie

Ako sme mohli vidieť, vznik starokatolíckeho hnutia a proces vyjasňovania si vzájomných vzťahov, ktorý v konečnom dôsledku viedol ku sformovaniu Utrechtskej únie starokatolíckych cirkví, môžeme označiť za prvú fázu starokatolíckeho ekumenického programu. A ako uvidíme ďalej, priamym pokračovaním tohto programu bol dialóg s pravoslávnyimi, anglikánskymi a protestantskými cirkvami.

Peter-Ben Smit v tomto kontexte hovorí o ekumenickom „vnútornom okruhu“, ktorým bol vzťah s pravoslávnyimi a anglikánskymi cirkvami na základe viery starej cirkvi a „vonkajšom okruhu“, ktorým boli dialógy so všetkými ostatnými cirkvami v širšom kontexte ekumenického hnutia 20. storočia.³¹

Proces formovania Utrechtskej únie bol súčasne spojený s vyjasňovaním si starokatolíckych teologických pozícií, čím viedol k sformovaniu toho, čo dnes niektorí teológovia označujú ako mainstreamovú starokatolícku teológiu. Kľúčovú úlohu pritom zohrávalo odvolanie sa na ranú cirkev a ekumenický záväzok motivovaný ideálom nerozdelenej cirkvi prvého tisícročia, jej viery a zriadenia. Keďže však starokatolícke cirkvi nikdy nesformulovali vlastné konfesiónálne dokumenty či vyznania, svoje teologické pozície formulovali predovšetkým v procese vzájomného dialógu smerom dovnútra i navonok.

---

³⁰ PLOEGER, Mattijs. 2008. *Celebrating Church: Ecumenical Contributions to a Liturgical Ecclesiology*, s. 225.

³¹ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, 209-210.

2 Dialóg s Anglickou cirkvou a anglikánskym spoločenstvom

2.1 Historicko-teologický úvod: Prvé kroky a Bonnské úijné konferencie

Po Prvom vatikánskom koncile sa začal pomerne komplikovaný proces dialógu s anglikánskymi cirkvami, ktorý v roku 1931 vyústil do podpísania tzv. Bonnskej dohody.³² V úvode tejto kapitoly preto predstavíme historický vývoj vzájomných vzťahov.

Spoločné vzťahy medzi anglikánskymi cirkvami a nemecky hovoriacimi starokatolíkmami a starokatolíčkami sa začali okolo roku 1870. Pozorní čitatelia a čitateľky si môžu všimnúť, že v tomto prvom stručnom konštatovaní je historicky najstaršia holandská starokatolícka cirkev vynechaná – no dôvody priblížime neskôr. Anglikánske cirkvi v Anglicku a severnej Amerike sa veľmi zaujímali o diskusie ohľadom Prvého vatikánskeho koncilu v Európe. Kým evanjelikálne anglikánske krídlo³³ vnímalo, že so starokatolíckymi cirkvami majú spoločný odpor voči Rímu, jeho mocenským ambíciám a pápežským dogmám, anglo-katolícke krídlo naproti tomu vnímalo spoločný záujem o zachovanie viery starej nerozdelenej cirkvi prvého tisícročia.³⁴

Aj rodiace sa starokatolícke hnutie v druhej polovici 19. storočia malo záujem o kontakt s anglikánskymi cirkvami. Už na prvých starokatolíckych stretnutiach, ktoré sa konali spočiatku každoročne od roku 1871, sa zúčastňovali významní anglikánski hostia.³⁵ Na druhom stretnutí v Kolíne nad Rýnom (1872) bola založená úijná komisia, ktorá iniciovala ekumenickú prácu. Táto komisia za účasti anglikánskych a pravoslávnych hostí sformulovala zásady, ktoré mali byť základom diskusie o zjednotení. Boli nimi viera prvotnej cirkvi, Sväté Písmo ako najvyššia autorita, uznanie Ježišovho božstva a toho, že ustanovil cirkev. Pri všetkých spomenutých oblastiach sa navyše mali uplatňovať historicko-kritické metódy – či už v oblasti biblických otázok alebo dogmatiky.³⁶ Ako opisuje Urs Küry, „*za společnou základnu unijních jednání platit toto: Za pomoci historické kritiky bible a dogmat znovu promýšlet víru staré církve, a to za předpokladu uznání Písma jako nejvyšší normy a při výslovném respektování božství Krista a církve, kterou on založil. Tato dvojí podmínka zůstala podstatná pro pozice víry a pro*

---

³² SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolícké teologie*, s. 187.

³³ Vzťahom evanjelikálnych anglikánov a starokatolíkov sa špecificky venuje ATHERSTONE, Andrew. 2007. Anglican Evangelicals, Old Catholics and the Bonn Agreement. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 23-47.

³⁴ BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online].

³⁵ *Ibid.*

³⁶ *Ibid.*

*ekumenickou práci Starokatolícké cirkve dodnes.*³⁷ Dve tézy o Ježišom božstve a o cirkvi, ktorú on založil, boli predmetom kritiky súdobého liberálneho protestantizmu, no podľa starokatolíckych princípov bolo bez nich znovuzjednotenie rozdelených cirkví nemožné a nežiadúce. S odstupom viac než storočia sa však môžeme iste kriticky pýtať, nakoľko išlo o pragmatické riešenie (ústupok konzervatívnym kresťanským kruhom či pravosláviu?) a nakoľko o úprimné presvedčenie otcov a matiek starokatolíckeho hnutia.

Na treťom stretnutí v Konstanzi v roku 1873 bola spoločne so subkomisiou pre dialóg s pravoslávnyimi založená subkomisia pre dialóg s anglikánmi, ktorej predsedom sa stal Ignaz von Döllinger. V rokoch 1874 a 1875 zorganizoval Bonnské úijné konferencie, ktoré bývajú označované ako najvýznamnejšie ekumenické rozhovory 19. storočia.³⁸

Prvá Bonnská úijná konferencia, ktorá sa uskutočnila v dňoch 14. - 17. 9. 1874, prijala štrnásť téz, ktoré sformuloval najmä Döllinger. Otázka platnosti anglikánskych svätení zostala v tejto fáze ešte otvorenou otázkou. Joseph Hubert Reinkens, ktorý bol v roku 1873 zvolený a vysvätený za prvého starokatolíckeho biskupa v Nemeckej ríši, ako aj Ignaz von Döllinger nevnímali uznanie anglikánskych svätení ako žiadny problém, no pravoslávni účastníci konferencie únie boli zdržanlivejší a váhali.³⁹ Aj vo vlastných starokatolíckych kruhoch sa však otázka platnosti anglikánskych svätení ukázala ako najzásadnejšia prekážka ďalšej dohody, pričom tento stav trval až do roku 1931, keď sa konečne podarilo dosiahnuť definitívnu zhodu.

Na prvej Bonnskej úijnej konferencii v roku 1874 bolo tiež jedným z najvýznamnejších výstupov vyjadrenie Ignaza von Döllingera na adresu Tridentského koncilu. Jeho výsledky podľa Döllingera nemôžu byť všeobecne záväzné, pretože ho nie je možné považovať za ekumenický koncil.⁴⁰ Práve toto konštatovanie vydláždilo cestu k dialógu s anglikánskymi a pravoslávnyimi cirkvami, pre ktoré je Tridentský koncil vo viacerých ohľadoch problematický.

---

³⁷ KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 65.

³⁸ BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online].

³⁹ Špecifickými účastníkmi Bonnských úijných konferencií boli zástupcovia protestantských cirkví. Ich charakter výstižne sumarizuje dokument medzi starokatolíckymi cirkvami a Švédskou cirkvou *Utrecht a Uppsala na ceste k spoločenstvu* v kapitole 3.5 (s. 23): „Ačkoli se těchto konferencií účastnili také luteránští a reformovaní teologové, odpověď cirkví těchto tradic byla slabá. Přesto protestantští a starokatolíčtí křesťané po dlouhou dobu sdíleli pocit, že patří k sobě, a to pro konfrontaci s Římskokatolickou cirkví, jež byla tehdy vzhledem ke svým centralizujícím tendencím vnímána jako společný nepřítel.“

⁴⁰ KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 66.

V anglikánskom prostredí vyvolali Bonnské úijné konferencie rôzne reakcie. Evanjelikálne krídlo ich vnímalo ako príliš katolícke a anglo-katolíci sa zasa obávali, že zblíženie so starokatolíkmi môže zabrániť užším vzťahom s Rímom. Panovala tiež všeobecná zhoda, že konferencia príliš ustupuje pravoslávny, najmä v otázke *filioque*. Urs Kury a Angela Berlis v tejto súvislosti spomínajú predovšetkým príklad Edwarda Bouverie Puseyho, jedného z čelných predstaviteľov anglo-katolíckeho oxfordského hnutia, ktorého ostré reakcie v anglo-katolíckej tlači viedli Döllingera k rozhodnutiu nezvolať tretiu úijnú konferenciu.⁴¹ Bonnské úijné konferencie však napriek všetkým ťažkostiam jasne ukázali smerom navonok, že starokatolícke, anglikánske a pravoslávne cirkvi majú napriek rozdielnym historickým východiskám a kontextom výrazné teologické spoločné rysy.

Môžeme teda zhrnúť, že anglikánsko-starokatolícke vzťahy sa v tejto prvej fáze medzi rokmi 1870-1880 vyznačovali vzájomným záujmom a prejavmi dobrej vôle. Švajčiarsky starokatolícky (resp. kresťansko-katolícky) biskup Eduard Herzog v rokoch 1879 a 1880 vyhlásil cirkevné spoločenstvo so škótskou anglikánskou cirkvou a episkopálnou cirkvou v Amerike.

Je tiež potrebné uvedomiť si, že prvé interakcie medzi anglikánskymi a starokatolíckymi cirkvami prebiehali v čase, keď súčasne prebiehal proces definovania vzájomných vzťahov v rámci samotného Anglikánskeho spoločenstva.⁴² Lambethská konferencia,⁴³ ktorá združuje všetkých anglikánskych diecéznych biskupov, na svojom druhom stretnutí v roku 1878 vyjadrila svoje sympatie k starokatolíckemu úsiliu:

„S radosťou vnímame každé úsilie o reformu, ktoré vychádza zo vzorov ranej cirkvi. Nepožadujeme prísnu uniformitu a neželáme si žiadne zbytočné rozdeľovanie. Všetkým tým, ktorí sa nám približujú so snahou o oslobodenie z jarma omylu a povery, ochotne ponúkame všestrannú pomoc a také privilégia,

---

⁴¹ KURY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 67, BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online].

⁴² METHUEN, Charlotte. 2007. The Bonn Agreement and the Catholicization of Anglicanism: Anglicans and Old Catholics in the Lang Papers and the Douglas Papers 1920-1939. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 2.

⁴³ Lambethská konferencia je stretnutím všetkých anglikánskych biskupov. Vznikla v roku 1867, schádza sa približne raz za 10 rokov a predsedá jej arcibiskup z Canterbury, podľa ktorého londýnskej rezidencie – Lambethského paláca – konferencia dostala svoje meno. Hoci toto fórum biskupov nemá žiadnu jurisdikčnú právomoc, má veľký význam pre vyjadrenie jednoty anglikánskej cirkvi v celom svete.

ktoré sú pre ne prijateľné, a pri ktorých naše princípy, ako sú vyslovené v našich základných dokumentoch, môžu zostať zachované.“⁴⁴

V reakcii na toto vyhlásenie švajčiarska národná synoda v roku 1879 konštatovala, že „v podstatných veciach stáť s angloamerickými cirkvami na rovnakej kresťanskej a katolíckej pôde. Rozumie zo svojej strany priblíženie rôznych cirkví tak, aby im nebola obmedzená samostatnosť jednotlivých krajinských cirkví.“⁴⁵ Synoda nemeckej starokatolíckej cirkvi v roku 1883 zasa pozvala všetkých členov a členky anglikánskej cirkvi k prijímaniu eucharistie vo svojich farnostiach.⁴⁶

Aj napriek týmto krokom a úprimným snahám o nadviazanie kontaktov sa vyskytli aj neúspechy. Ako sme už uviedli v časti o dejinách Utrechtskej únie, starokatolícka cirkev v Holandsku bola od začiatku teologicky opatrnejšia, než nemeckojazyčné starokatolícke cirkvi, ktoré vznikli po Prvom vatikánskom koncile. Toto konštatovanie platí aj pri nadväzovaní užších vzťahov s anglikánskymi cirkvami, keďže holandská cirkev neuznávala platnosť anglikánskych svätení. Odvážne počiatočné plány o vytvorení únie tak museli načas ustúpiť do úzadia. Zmena nastala až potom, čo sa starokatolícki biskupi v roku 1889 združili v Utrechtskej únii. Dôležité otázky tak mohla únia riešiť len ako celok.

Lambethská konferencia v roku 1888 zaviazala anglikánske cirkvi, aby podporovali priateľské vzťahy so starokatolíckymi cirkvami v Nemecku a Švajčiarsku. Okrem toho rozšírila eucharistické spoločenstvo aj na starokatolícke cirkvi za rovnakých predpokladov, aké sa vyžadovali od veriacich anglikánskych cirkví.

Ešte významnejším medzníkom na strane anglikánskych cirkví bolo, keď Lambethská konferencia sformulovala tzv. „Lambethský quadrilateral“ (*Lambeth Quadrilateral*).⁴⁷ Ide o vyjadrenie štyroch princípov, ktoré sú z hľadiska anglikánskych cirkví podstatné pokiaľ ide o jednotu cirkví. Urs Küry ich dokonca označuje ako *magnu*

---

⁴⁴ Citované podľa BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online] a KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícka cirkev*, s. 67.

⁴⁵ Citované podľa KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícka cirkev*, s. 67.

⁴⁶ BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online]

⁴⁷ Pri príležitosti 100. výročia Lambethského quadrilaterálu vyšiel výborný zborník DRAPER, Johnatan (ed.). 1988. *Communion and Episcopacy: Essays to mark the Centenary of the Chicago-Lambeth Quadrilateral*, ktorý sa venuje rôznym aspektom biskupskej služby (episkopátu) a spoločenstva. Jeho súčasťou je aj príspevok vtedajšieho utrechtského arcibiskupa Antonia Glazemakera.

chartu anglikánskeho únijného zmýšľania.⁴⁸ Menovite sú nimi Sväté Písmo Starého a Nového zákona ako norma a záväzné merítko viery, Apoštolské vyznanie viery a Nicejské vyznanie viery ako dostatočné zhrnutie kresťanskej viery, sviatosti krstu a eucharistie ako samotným Kristom ustanovených elementov a historický episkopát v apoštolskej postupnosti prispôsobený rôznym lokálnym potrebám cirkvi. So všetkými cirkvami, ktoré sa hlásia k týmto štyrom pilierom, sa tak anglikánske cirkvi cítia zajedno a môžu s nimi uzavrieť úniu.⁴⁹ Práve spomenuté body sú mimoriadne podstatné pre starokatolícku stranu, pretože v nich vidí podstatné prvky katolicity cirkvi. Ako konštatuje Angela Berlis, tieto štyri prvky sa implicitne myslia vždy, keď sa v Bonnskej dohode spomína „katolicita“.⁵⁰

Dôležitým externým motivačným faktorom pre dialóg so starokatolíckymi cirkvami sa na strane anglikánov stala bula pápeža Leva XIII. *Apostolicae Curae* z roku 1896, v ktorej vyhlásil, že „*vysviacky vykonávané podľa anglikánskeho obradu boli a sú absolútne neplatné*“.⁵¹ Tým sa anglikánsky záujem o uznanie platnosti ich svätení stal oveľa naliehavejším a bol silným motivačným faktorom v procese, ktorý viedol k Bonnskej dohode a jej prijatiu.⁵² Inými slovami – keďže starokatolícke biskupské svätenia na rozdiel od anglikánskych neboli Rímom nikdy spochybnené, účasť starokatolíckych biskupov na anglikánskych biskupských konsekráciách bola pre anglikánske cirkvi jednou z možných ciest k opätovnému uznaniu ich svätení Rímom.⁵³

Na starokatolíckej strane sa ďalší významný krok udial až po Prvej svetovej vojne v roku 1925. Starokatolícka cirkev v Holandsku po dôslednom skúmaní a prehodnocovaní v liste utrechtského arcibiskupa arcibiskupovi z Canterbury z 2. 6. 1925 vyhlásila „*bez akýchkoľvek výhrad, že apoštolská postupnosť nebola v Anglickej cirkvi prerušená*“, a že obrad svätenia Eduarda VI. je potrebné uznať za platný.⁵⁴ Angela Berlis tvrdí, že išlo

---

⁴⁸ KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 68.

⁴⁹ NEUNER, Peter. 2001. *Ekumenická teologie*, s. 127-128.

⁵⁰ BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online].

⁵¹ LEV XIII. *Apostolicae Curae: On the Nullity of Anglican Orders* [online] (preklad vlastný).

⁵² METHUEN, Charlotte. 2007. The Bonn Agreement and the Catholicization of Anglicanism: Anglicans and Old Catholics in the Lang Papers and the Douglas Papers 1920-1939. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 2-3.

⁵³ K revízií rímskokatolíckeho postoja vyjadreného v encyklike pápeža Leva XIII. *Apostolicae Curae* však doteraz nikdy nedošlo. V druhej polovici 20. storočia navyše situáciu vo vzťahu k rímskokatolíckej cirkvi skomplikovalo pripustenie žien k trojstupňovému duchovnému úradu v anglikánskych cirkvách a neskôr aj v starokatolíckych cirkvách. V starokatolíckych cirkvách Utrechtskej únie však zatiaľ žiadna žena nebola zvolená a vysvätená na biskupku, hoci to vnútorné pravidlá väčšiny z nich umožňujú.

⁵⁴ KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 69.

o krok, ktorý sa udial v kontexte novej cirkevnej a teologickej orientácie holandskej cirkvi, ktorá sa formovala od konca 19. storočia.⁵⁵ Holandská cirkev sa tak prihlásila k stanoviskám nemeckojazyčných starokatolíckych cirkví⁵⁶ a postupovala v rovnakej línii, ako anglikánsko-pravoslávny dialóg, v rámci ktorého v roku 1922 konštantinopolský patriarcha vyhlásil, že anglikánske svätenia majú rovnakú platnosť, ako majú svätenia rímskej cirkvi, starokatolíckych cirkví a arménskych cirkví.⁵⁷ Tým bola odstránená posledná prekážka, ktorá stála v ceste Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencii k sviatostnému spoločenstvu. Predpokladom starokatolíckej strany v dialógu totiž bolo uznanie apoštolskej postupnosti, v ktorej stoja anglikánske biskupské svätenia a tým aj ich sviatostná autenticita.⁵⁸ IBK teda následne a konečne jednohlasne vyjadrila „nádej na budúce užšie spoločenstvo s Anglickou cirkvou a jej pridruženými cirkvami na skutočne katolíckom základe“.⁵⁹ Lambethská konferencia následne v roku 1930 tiež potvrdila svoju túžbu po „znovuzjednotení so starokatolíckymi“.

Cesta k jednote cirkvi však nie je len vecou teologického dialógu či stretnutí najvyšších predstaviteľov cirkví. Ekumenický dialóg má viacero dimenzií a v konečnom dôsledku potrebuje podporu celej cirkvi. Jeho podstatnou súčasťou je aj proces ekumenickej recepcie, ktorý výsledky teologického dialógu pretavuje do reálneho a každodenného života cirkvi. V prípade anglikánsko-starokatolíckeho dialógu zohrala v tomto ohľade kľúčovú úlohu Anglo-Kontinentálna spoločnosť v Anglicku (*Anglo-Continental Society in England*), ktorá v 70. rokoch 19. storočia zabezpečovala preklady starokatolíckych teologických traktátov do angličtiny a sprístupňovala ich tak širšej cirkevnej verejnosti. V roku 1908 vznikla taktiež Spoločnosť svätého Willibrorda, ktorej úlohou je podporovať kontakty medzi farnosťami a zvyšovať tak vzájomné povedomie a porozumenie medzi anglikánmi a starokatolíckymi.⁶⁰ Ako však uvádza Andrew Atherstone, po úvodných vlnách nadšenia vzájomné vzťahy načas ochladli, čo zmenila až situácia po Prvej svetovej vojne. Činnosť Spoločnosti svätého Willibrorda opätovne ožila v roku 1928,

---

⁵⁵ BERILS, Angela. 2012. Mission accomplished?: Challenges of the Bonn Agreement (1931) for today. In: *IKZ*, roč. 102, č. 1-2 (2012), s. 27.

⁵⁶ To potvrdila Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia dňa 2. 9. 1925 v Berne, ktorá vyjadrila nádej na užšie spoločenstvo s Anglickou cirkvou a jej sesterskými cirkvami na katolíckom základe.

⁵⁷ METHUEN, Charlotte. 2007. *The Bonn Agreement and the Catholicization of Anglicanism*, s. 4.

⁵⁸ Takto spomenuté kroky interpretuje aj starokatolícko-rímskokatolícky dokument CaCS II, 83 (s.87).

⁵⁹ KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 69.

⁶⁰ BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online].

keď začala aktívne vyučovať členov a členky anglikánskych cirkví o starokatolíckych dejinách, učení a bohoslužbách.⁶¹

2.2 Bonnská dohoda

V nadväznosti na spomenuté udalosti arcibiskupi z Canterbury a Utrechtu ustanovili dve teologické komisie, ktoré mali vypracovať spoločnú dohodu. Tieto komisie sa zišli 2. 7. 1931 v Bonne. Ako uvádza Urs Küry, komisie konštatovali, že rozdiely medzi cirkvami nepripúšťajú úplnú zhodu vo všetkých bodoch náuky, no všetky podstatné základy vierouky oboch cirkví sú katolícke.⁶² Aj vďaka tomuto rozhodnutiu komisie nakoniec došlo k sformulovaniu dohody – a keďže Bonnská dohoda má iba tri články, každý v rozsahu jednej vety, na tomto mieste máme možnosť uviesť ju v plnom znení:

1. Each Communion recognises the Catholicity and independence of the other, and maintains its own.	1. Každé [cirkevné] spoločenstvo uznáva katolicitu a nezávislosť toho druhého a zachováva svoju vlastnú.
2. Each Communion agrees to admit members of the other Communion to participate in the Sacraments.	2. Každé spoločenstvo súhlasí s tým, že pripustí členov a členky druhého spoločenstva k účasti na sviatostiach.
3. Intercommunion does not require from either Communion the acceptance of all doctrinal opinion, sacramental devotion or liturgical practice characteristic of the other, but implies that each believes the other to hold all the essentials of the Christian Faith. ⁶³	3. Interkomúnio nevyžaduje od žiadneho zo spoločenstiev prijatie všetkých doktrínálnych názorov, sviatostnej zbožnosti alebo liturgickej praxe, ktoré sú charakteristické pre druhé spoločenstvo, ale predpokladá, že každý z nich verí, že druhé spoločenstvo zastáva všetky podstatné prvky kresťanskej viery. ⁶⁴

Citovaná dohoda následne viedla k interkomúnii medzi starokatolíckymi cirkvami Utrechtskej únie a anglikánskymi cirkvami – predovšetkým Anglickou cirkvou (*Church of*

⁶¹ ATHERSTONE, Andrew. 2007. Anglican Evangelicals, Old Catholics and the Bonn Agreement. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 25.

⁶² KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 69.

⁶³ Originálny anglický text Bonnskej dohody je citovaný podľa HUELIN, Gordon (ed.). 1983. *Old Catholics and Anglicans: 1931-1881*, s. 164.

⁶⁴ Preklad do slovenčiny je vlastný.

England) a Episkopálnou cirkvou v USA (*Episcopal Church in the USA*), ale aj s celým Anglikánskym spoločenstvom (*Anglican Communion*). Z hľadiska obsahu stojí ťažisko dohody na druhom článku, ktorý zaručuje plné sviatosťné spoločenstvo medzi cirkvami, kým prvý a tretí článok opisujú jeho podmienky a predpoklady. Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia odsúhlasila dohodu dňa 7. 9. 1931 vo Viedni. Dohodu schválili aj príslušné grémiá anglikánskej cirkvi v Canterbury, Yorku a generálny konvent Episkopálnej cirkvi v Amerike, ako aj ostatné členské cirkvi Anglikánskeho spoločenstva. V nadväznosti na tretiu konferenciu hnutia pre Vieru a poriadok v Lunde v roku 1952 bola odporučená nová terminológia na označenie vzťahov medzi cirkvami, čo viedlo k zmene termínu interkomúnio (*intercommunion*) za plné cirkevné / sviatosťné spoločenstvo (*full communion*). Urs Küry sumarizuje, že toto pojmoslovie nevyjadruje absorbnú úniu, ale priebežné *commnio in sacris* za podmienky vzájomného uznania katolicity a korporatívnej jurisdikčnej samostatnosti.⁶⁵

Ani v prípade Bonnskej dohody však nechýbali kritické hlasy. Pochádzali prevažne z radov evanjelikálneho anglikánskeho krídla a svoje výhrady sformulovali na základe analýzy Utrechtskej deklarácie z roku 1889. Tú považovali za vieroučný základ starokatolíckych cirkví. Andrew Atherstone zhrnul ich kritiku v nasledujúcich 4 bodoch:⁶⁶

- 1. Tradícia.** Evanjelicálne krídlo sa kriticky stavalo k tzv. vincentínskemu kánonu ako pravidlu viery – teda základnému heslu starokatolíckeho hnutia založenom na výroku sv. Vincenta Lerínskeho, že za skutočne katolícke možno považovať to, čo vždy, všade a všetci verili. Tento princíp podľa nich podryval kľúčovú autoritu Písma, o ktorej Utrechtská deklarácia mlčí. Tým podľa kritikov starokatolíckej cirkvi pripisujú Písmu a tradícii rovnakú váhu, s čím nesúhlasili.
- 2. Úcta k obrazom.** Keďže sa Utrechtská deklarácia hlási ku všetkým ekumenickým koncilom prvého tisícročia, zahŕňa to aj Druhý nicejský koncil, ktorý sa v roku 787 venoval ikonoklastickému sporu. Koncil sa prihlásil k úcte k ikonám / obrazom, s ktorou evanjelicálne krídlo nesúhlasilo.
- 3. Tridentská dogma.** Hoci Utrechtská deklarácia vo vzťahu k Tridentskému koncilu konštatuje, že starokatolíckej cirkvi odmietajú „*prijat' dekréty Tridentského koncilu vo veciach disciplíny, a pokiaľ ide o dogmatické rozhodnutia tohto koncilu*“

---

⁶⁵ KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolícká cirkev*, s. 70.

⁶⁶ Nasledujúca časť spracováva text ATHERSTONE, Andrew. 2007. Anglican Evangelicals, Old Catholics and the Bonn Agreement. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 29-30.

a prijímajú ich „*len do tej miery, do akej sú v súlade s učením prvotnej cirkvi*“, zachovali si niektoré prvky tridentského učenia a praxe, ktoré evanjelikálne krídlo odmieta. Konkrétne napríklad učenie, že Ježiš Kristus ustanovil sedem sviatostí, prax podávania prijímania iba pod spôsobom chleba, nazývanie prijímania podávaného umierajúcim ako „viatikum“, vzývanie a oslavovanie Panny Márie a iných svätých či modlitby za zosnulých.

4. **Eucharistia.** Utrechtská deklarácia uvádza, že starokatolíckej cirkvi „*zachovávajú s plnou vernosťou starobylé katolícke učenie o sviatosti oltárnej*“ keď veria, že prijímajú „*telo a krv nášho Spasiteľa pod spôsobom chleba a vína*“. Tieto tvrdenia podľa evanjelikálneho anglikánskeho krídla dosvedčujú vieru v učenie o skutočnej (reálnej) prítomnosti, ktorú potvrdzujú aj viaceré prvky starokatolíckej praxe. Ako príklad môžeme uviesť vystavovanie elementov na meditáciu a uctievanie, uchovávanie sviatosti aj mimo bohoslužobného slávenia, požehnanie najsvätejšou sviatosťou či slávenie sviatku Corpus Christi. Evanjelikáli tiež odmietli myšlienku, že Kristus v nebi ustavične prináša svoju obeť. Stavali sa aj voči starokatolíckej praxi obetovania omši za zosnulých.⁶⁷

Spomedzi deviatich anglikánskych delegátov vybraných arcibiskupom Langom na konferenciu v júli 1931 v Bonne bol iba jeden evanjelikál. Konkrétne ním bol George F. Graham Brown (1891-1942), princípál teologickej fakulty (college) Wycliffe Hall v Oxforde. Išlo o mladého a ekumenicky zapáleného teológa, čím si získal pozornosť canterburského arcibiskupa – a svoju úlohu bral veľmi poctivo a so všetkou vážnosťou.⁶⁸ Je iróniou osudu, že sa neskôr stal historicky prvým anglikánskym biskupom, ktorý bol spolu-svätený starokatolíckymi biskupmi.⁶⁹

Pre starokatolícku stranu bolo zasa problematické, že anglikánske cirkvi zdôrazňovali dogmatickú záväznosť iba v prípade prvých štyroch ekumenických koncilov. Ešte väčšou výzvou však boli anglikánske formulácie, v ktorých bol zdôrazňovaný význam Písma v protiklade k tradícii.⁷⁰

Na konferencii v Bone 2. júla 1931 zohral George F. Graham Brown významnú rolu *advokáta diaboli* – a účastníci veľmi dobre chápali, že keďže nejde iba o dohodu

---

⁶⁷ ATHERSTONE, Andrew. 2007. Anglican Evangelicals, Old Catholics and the Bonn Agreement. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 29-30.

⁶⁸ *Ibid.*, s. 34-36.

⁶⁹ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, 224.

⁷⁰ *Ibid.*

s jednou frakciou anglikánskej cirkvi, ale o cirkev ako celok, presvedčenie evanjelického krídla je veľmi dôležité. Sám Brown však konštatoval, že účastníci konferencie trpezlivo počúvali jeho argumenty a ich odpovede na náročné otázky ho uspokojili. Aj vďaka jeho pozícii nešlo iba o dohodu medzi starokatolíckymi cirkvami a anglo-katolíckym anglikánskym krídlom, ale Anglickou cirkvou ako celkom.⁷¹

2.3 Obsah a význam dohody

Bonnská dohoda je známa svojou stručnosťou. Jej význam však spočíva najmä v tom, že bola jedným z prvých ekumenických dokumentov tohto typu, ktorý umožnil interkomúnie medzi cirkvami dvoch rôznych tradícií. Robert W. Caruso ju charakterizuje tromi znakmi:⁷²

- **Zhoda v učení.** Význam Bonnskej dohody podľa Carusa spočíva predovšetkým v tom, že je prvým dokumentom, ktorý vyjadril plnú jednotu medzi cirkvou katolíckej tradície a cirkvou, ktorá sa zrodila z protestantskej reformácie v 16. storočí. Voči tomuto chápaniu by sa však dalo oponovať tým, že anglikánske cirkvi sa v tomto dialógu nikdy nehlásili ku svojmu reformačnému dedičstvu, ale naopak ku svojej neprerušenej katolicite viery.⁷³
- **Vzájomné uznanie.** Obe cirkvi uznali platnosť svojich sviätiení. Podľa Carusa tým Bonnská dohoda vyslovene vyjadruje ekumenickú ekleziológiu cirkvi ako eucharistického spoločenstva lokálno-univerzálnych cirkví sveta zameraných na misiu a svedectvo evanjelia.⁷⁴
- **Nezávislá spolupráca.** Každá cirkev je podľa dohody nezávislá a zároveň univerzálna (katolícka), kvôli svojmu vzťahu k ostatným cirkvám. Dohoda zakladá interkomúnie, nie komúnie. Bonnská dohoda je tak v podstate dohodou o vzájomnom uznaní.⁷⁵

Teologický dialóg medzi starokatolíckymi cirkvami a anglikánskymi cirkvami od uzatvorenia Bonnskej dohody prebieha v podstate nepretržite – najmä v období po Druhej

---

⁷¹ ATHERSTONE, Andrew. 2007. Anglican Evangelicals, Old Catholics and the Bonn Agreement. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 37-40.

⁷² CARUSO, Robert W. 2009. *Starokatolícka cirkev*, s. 106-116.

⁷³ V podobnom duchu sa vo vzťahu k dialógu s evanjelickou Švédskou cirkvou vyjadruje aj prof. Peter-Ben Smit: SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 203-204.

⁷⁴ CARUSO, Robert W. 2009. *Starokatolícka cirkev*, s. 112. Cf. RUNCIE, Robert. 1983. An Assessment of the Bonn Agreement. In: HUELIN, Gordon (ed.). 1983. *Old Catholics and Anglicans 1931-1881*, s. 1-3.

⁷⁵ CARUSO, Robert W. 2009. *Starokatolícka cirkev*, s. 112-116.

svetovej vojne. Z hľadiska akademickej teológie stoja za pozornosť predovšetkým série spoločných teologických konferencií, ktoré prebiehali medzi rokmi 1957-1998. Od roku 1998 stretnutia Anglikánsko-starokatolíckej medzinárodnej koordinačnej rady (AOCICC) a spoločnej teologickej konferencie, ktorá sa koná každých 5 rokov.

Najvýraznejším vyjadrením vzťahu medzi cirkvami smerom navonok je však vzájomná účasť na biskupských vysviackach. Anglikánski biskupi sa následne ako hostia / pozorovatelia zúčastňujú na zasadnutiach Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie a starokatolícki biskupi zasa ako pozorovatelia na Lambethskej konferencii a v Anglikánskej konzultačnej rade.

Peter-Ben Smit uvádza 5 tém a výziev, ktoré vyplynuli z tohto dialógu:⁷⁶

1. Rozhovory, ktoré viedli k Bonnskej dohode riešili predovšetkým otázky vzájomného porozumenia. Anglikanizmus sa totiž seba prezentuje ako katolícka tradícia – a to takým spôsobom, ktorý starokatolíckej cirkvi uznávajú. Ide predovšetkým o spoločný pohľad na otázku apoštolicity cirkvi a s ňou spojené otázky, akými sú napr. ordinovaná služba, apoštolská postupnosť, ale aj otázky sviatostí či vzťahu medzi Písmom a tradíciou.
2. Viaceré témy sa prelínali v prípade spoločných teologických konferencií a stretnutí AOCICC:
  - **Prehlbovanie spoločného chápania cirkvi, jej viery a zriadenia.** Táto téma súvisí s potrebou hlbšie analyzovať oblasti, ktoré stručne načrtla Bonnská dohoda. Ide teda o témy ako eucharistia (1957), učenie o cirkvi (1960), prvotná cirkev (1961), pojmy „intercommunio“ a „plné spoločenstvo“ a dôsledky plného cirkevného spoločenstva (1973), ako aj obsah a cieľ Bonnskej dohody (1974).
  - **Ekumenizmus.** V tomto prípade išlo o snahu preskúmať ďalšie ekumenické vzťahy anglikánskych a starokatolíckych cirkví – najmä s rímskokatolíckou, pravoslávnu a metodistickou cirkvou. Otvárala sa totiž otázka, ako sa tieto vzťahy premietajú do vzájomných vzťahov – teda tzv. otázku *tranzitivity ekumenických vzťahov*.
  - **Teológia svätenia / ordinácie.** Táto otázka má podľa Smita ekleziologický a ekumenický charakter – najmä pokiaľ ide o otázku svätenia žien.

---

⁷⁶ Nasledujúca časť spracováva SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teológie*, s. 188-192.

Na tematickom zameraní teologických konferencií a stretnutí AOCICC môžeme sledovať postupný posun od tém prehlbovania spoločných vzťahov medzi starokatolíckymi a anglikánskymi cirkvami k hľadaniu zmyslu spoločného misijného cieľa v Európe.

3. AOCICC sa zaoberala podobným súborom otázok. Smit spomína najmä prehlbovanie existujúceho spoločenstva, koordináciu ekumenických vzťahov a výmenu informácií o nich či hľadanie spoločnej vízie a podoby anglikánsko-starokatolíckej misie v Európe. Objavuje sa snaha prekonať istú anomáliu, ktorá spočíva v tzv. prekrývaní jurisdikcií, keď na jednom území pôsobia súčasne anglikánske a starokatolícke farnosti.
4. Pôsobenie anglikánskej spirituality – obzvlášť tzv. anglo-katolíckej – na starokatolícku tradíciu. Ako príklady teológov a teologičiek Smit menuje Michaela Ramseya, Rowana Williamsa, Catherine Pickstockovú či Sarah Coakleyovú.
5. Na miestach, kde pôsobia starokatolícke a anglikánske spoločenstvá sa darí udržiavať dobré kontakty – napr. zdieľaním kostolov, výmenou duchovných či spoločnou diakonickou prácou. Tieto aktivity tiež podporuje anglikánsko-starokatolícka Spoločnosť sv. Willibrorda.⁷⁷

2.4 Zhrnutie

Bonnská dohoda z roku 1931 predstavuje významný ekumenický model, ktorý našiel svoje uplatnenie aj v ďalších medzicirkevných vzťahoch, ako ešte uvidíme neskôr. Jej význam spočíva v tom, že nie je iba dohodou medzi starokatolíckymi cirkvami a anglo-katolíckym krídlom anglikánskej cirkvi, ale Anglickou cirkvou ako celkom a následne aj Episkopálnou cirkvou v USA a celým Anglikánskym spoločenstvom. Unikátom tejto dohody je tiež jej stručnosť, dôraz na jednotu v rôznosti, ale aj rýchlosť, akou bola dosiahnutá.

Z domácej scény môžeme spomenúť, že v Českej republike pôsobí v Prahe anglikánska farnosť (*St. Clement's Anglican-Episcopal Church*) pod záštitou Starokatolíckej cirkvi v ČR ako formálne zaregistrovaná *Starokatolícká farnosť Praha – Obec anglicky hovořících*, no súčasne spadá aj pod európsku diecézu Gibraltar Anglickej cirkvi. Okrem Prahy od roku 2012 táto farnosť zabezpečuje aj bohoslužby v Brne.

---

⁷⁷ SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teológie*, s. 188-192.

V roku 2021 v českom preklade vyšla brožúra Anglikánsko-starokatolickej medzinárodnej koordinačnej rady (AOCICC) s názvom *Anglikáni a starokatolíci spoločne v Európe*, ktorá bola pôvodne publikovaná v roku 2017. Usiluje sa jednoduchým jazykom priblížiť vzájomné vzťahy veriacim a povzbudiť iniciatívy zdola a nadväzovanie priateľstiev.⁷⁸

---

⁷⁸ *Anglikáni a starokatolíci spoločne v Európe*. 2021. Praha: Starokatolícka cirkev v ČR.

3 Dialóg s pravoslávnyimi cirkvami⁷⁹

3.1 Historicko-teologický úvod

Ak sa dnes niekto pozrie na starokatolícke a pravoslávne cirkvi, zrejme sa bude celkom prirodzene pýtať, čo vôbec môžu mať tieto cirkvi medzi sebou spoločné. Odlišujú sa od seba liturgicky, vyjadrujú sa odlišným jazykom a ešte výraznejšie rozdiely nachádzame pri pohľade na súčasné výzvy a etické otázky cirkvi, akými je napríklad svätenie žien či požehnávanie párov rovnakého pohlavia (a dnes už aj tzv. *rovnosť manželstva* alebo *manželstvo pre všetkých*).

Aj napriek tomu však dialóg medzi starokatolíckymi cirkvami Utrechtskej únie a pravoslávnyimi cirkvami patrí medzi najdlhšie trvajúce a svojim rozsahom najširšie ekumenické dialógy.

Starokatolícko-pravoslávny dialóg prebieha prakticky od úplného zrodu starokatolíckeho hnutia po I. vatikánskom koncile až do súčasnosti, čo môže byť pre mnoho ľudí paradoxné – a najmä pokiaľ vychádzajú vo svojich úvahách z perspektívy súčasných starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie, z ktorých väčšina už od 90. rokov 20. storočia svätí ženy do duchovnej služby a liturgicky požehnáva páry rovnakého pohlavia, čo je pre pravoslávie nateraz absolútne neprijateľné. Musíme si však uvedomiť, že pokiaľ by sme sa v čase presunuli do 19. storočia, obe cirkevné spoločenstvá by sme objavili v inej situácii. Na jednej strane by stáli rímski katolíci a katolíčky, ktorí sa náhle ocitli v ťaživej a neľahkej situácii, keď boli vylučovaní zo svojej vlastnej cirkvi len preto, že odmietli prijať „novoty“ I. vatikánskeho koncilu – najmä učenie o božskom primáte pápeža nad celou cirkvou a jeho neomylnosti. Ale ani pravoslávne cirkvi by nestáli tam, kde dnes. Pohľad západných teológov a filozofov 19. storočia na pravoslávie v našom geografickom priestore názorne reprezentuje napríklad Ľudovít Štúr, predstaviteľ slovenského národného obrodzenia a evanjelický teológ.

Štúr v roku 1853 publikoval v nemčine svoje dielo *Slovanstvo a svet budúcnosti*⁸⁰ (*Das Slawenthum und die Welt der Zukunft*). A práve na viacerých miestach tohto diela

---

⁷⁹ Základom tejto kapitoly je môj predhovor k českému prekladu starokatolícko-pravoslávnych dokumentov: KOVÁČ, Martin. 2017 Předmluva k českému vydání. In: *Koinonia na starocírkevním základě: texty starokatolícko-pravoslavného dialogu*, s. 5-12.

⁸⁰ ŠTÚR, Ľudovít. 1993. *Slovanstvo a svet budúcnosti*. Do slovenčiny preložil Adam Bžoch. Slovenský preklad je voľne dostupný na: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1496/Stur_Slovanstvo-a-svet-buducnosti/1 [cit. 17-06-2021].

výstižne ilustruje vtedajší idealizovaný, romantický pohľad na pravoslávne kresťanstvo. V jeho prípade je navyše ovplyvnený Heglovým filozofickým myslením.⁸¹ Pravoslávie pre neho predstavuje akúsi syntézu medzi rímskym katolicizmom a protestantizmom, ktorá „*napravuje ich nedostatky a jednostrannosti*“. Práve preto pravoslávie považoval za „*cirkev slovanstva a budúcnosti*“.

---

⁸¹ „*A tu je na prvom mieste pravoslávna cirkev. Svätou povinnosťou našich kmeňov je obracať k nej pohľad. Rozdiel medzi západnou a východnou katolíckou cirkvou nespočíva v tom – ako sa obyčajne uvádza –, že jedna uznáva pápeža a druhá ho zavrhuje, nechce pripustiť bezvýznamné slovičko kai, „et“, teda „a“ v dogme o Svätej Trojici a v podobných vonkajších veciach. Rozdiel je substanciálny a týka sa naskrze celku. Pravoslávna cirkev nikdy nebudovala jedno jediné duchovné kráľovstvo, nepotrebovala teda logicky na jeho uchovanie a spravovanie pápeža, nikdy sa nenechala spravovať kňazským stavom, uspokojila sa s organickým zdokonaľovaním cirkvi, kde, pravda, má svoje miesto aj duchovenstvo, bez ktorého sa nijaká cirkev nezaobíde; duchovenstvu zverila len vyššie cirkevné poslanie, ktoré sme už vysvetlili. Toto poslanie obsahuje len sväté povinnosti: všetkým prichádzajúcim generáciám hlásať evanjelium a posilniť v ňom tých, ktorí ho prijali, priblížiť všetkým večne živé učenie a neustále a nepretržite im ho vysvetľovať, pomáhať vstávať tým, čo padli, posilňovať slabých, mocných viesť k pokore, pokorných vyzdvihovať, utešovať nešťastných, varovať šťastných a svätými obradmi privádzať všetkých do vrúcneho vzťahu s kresťanstvom.*“ (Ibid., s. 85)

„...pravoslávna cirkev ani na okamih nezabudla kvôli zvelebovaniu Panny Márie na Krista, že pravoslávny ľud sa díva v kostole na sväté obrazy a tieto obrazy sú, ako vieme, čistou duchovnou predstavou bytosti zbavenej svojej zmyselnosti. Nemodlí sa k týmto obrazom tak, ako to robia katolíci a hoci navštevuje kláštory, kde je uschovaná väčšina historických pamiatok z jeho minulosti, nestali sa mu pútnickými miestami, z ktorých by sa dnes už vytratila mravnosť tak ako u katolíkov. Niet tu opovážlivosti, panovačnosti, zotročovania, povrchnosti katolíckej cirkvi, no pritom má tak ako ona duchovenstvo, hoci je odlišné a takisto pozná vykupiteľskú obeť a úchvatný obrad. Na druhej strane jej nechýba tak ako protestantom cirkevný organizmus, jednota a obeť, no súčasne vyznáva podobnú vrúcnosť, učenosť a chápanosť, alebo si k nim aspoň necháva otvorené dvere. Pravoslávie takto prevyšuje katolicizmus i protestantizmus, opravuje ich nedostatky a jednostrannosti. Táto cirkev sa nikdy nesnažila tak ako katolícka dosiahnuť duchovnou panovačnosťou svetské panstvo, nikdy sa neznižila k tomu, aby najsvätejšie náboženstvo použila ako prostriedok na dosiahnutie svetských, často odporných cieľov, nikdy si ruky nezašpinila zločinom, nikdy nemala nič spoločné s nekresťanskou a diabolskou prácou inkvizície, jezuitov a im podobných, ale vždy sa pripájala k štátu a pomáhala mu. Keď štát zlyhal, vedela mu to dať na vedomie. Kiež by pravoslávna cirkev nikdy nestratila z očí toto veľkolepé poslanie! V Rusku je panovník národa súčasne navonok zástupcom cirkvi; nech duch slovanstva so sebou prinesie splnenie tejto veľkej úlohy! Okrem toho treba mať pri pravoslávnej cirkvi na pamäti, že neskostnatela tak ako katolícka, nesprávala sa nepriateľsky voči protestantizmu. Dôsledkom bolo, že umožňovala prehlbovanie viery, väčšiu vrúcnosť, bližšie porozumenie a prisnejšie dodržiavanie učenia — zatiaľ čo katolicizmus naveky uvalil na protestantizmus kliatbu, vyhlásil protestantov za kacírov a ani v najmenšom sa nestaral o ďalší vývoj, ako keby ani nijaký nebol. Spomínaný rozvoj sa však nesmie zvrhnúť na jednostrannosť, rozptýlenosť protestantizmu, ale musí byť súčasťou cirkvi. Podľa nášho názoru sa netreba obávať jednostranného rozvoja protestantskej cirkvi, pretože Slovania sa neriadia iba rozumom ako Nemci, ale aj srdcom a dušou. Popri tomto všetkom pravoslávna cirkev nikdy neprenasledovala inak zmýšľajúcich, ale sa k nim správala v duchu kresťanských prikázaní a ruský národ nikdy ani nenapadlo nenávidieť a utláčať ostatné národy len preto, že vyznávajú iné náboženstvo. Presne naopak ako katolicizmus a katolícke vlády, ktoré inovercov prenasledovali najmä vtedy, keď ich podporovala nejaká moc. Známe sú excesy v Španielsku, Francúzsku, Rakúsku. To, čo sa deje v Poľsku, je motivované politicky a čoho sa tam dopúšťa ruská vláda, nech je akokoľvek mocná, nie je v podstate namierené proti katolicizmu. Keď zhrnieme to, čo sme povedali o pravoslávnej cirkvi, mimovoľne dospějeme k presvedčeniu, že je cirkvou slovanstva a budúcnosti.“ (Ibid., s. 86)

Podobnými cestami sa zjavne uberali aj lídri vznikajúcej Cirkvi československej v 20. rokoch 20. storočia, ktorí ideovo vychádzali z katolíckej moderny. Otázkou absencie historického episkopátu v apoštolskej postupnosti sa vo svojej situácii rozhodli riešiť tak, že požiadali o svätenie svojich prvých zvolených biskupov pravoslávnu cirkev v Srbsku. Tá bola vtedy považovaná za pomerne modernú a progresívnu, aj keď sa už v tomto období objavujú aj výrazne kritickejšie hlasy.⁸² Nakoniec ale 25. 9. 1921 v Belehrade vysvätili na biskupa jedine bývalého rímskokatolíckeho kňaza Matěje Pavlíka, neskoršieho biskupa Gorazda, ktorý ale už v roku 1924 z Cirkvi československej vystúpil a začal formovať samostatnú pravoslávnu cirkev v Československu. Menej známou skutočnosťou je, že Gorazd Matěj Pavlík ako pravoslávny biskup udržiaval čulé kontakty so starokatolíckym biskupom Aloisom Paškom.⁸³

Práve spomenuté skutočnosti, názory a udalosti nám tak napovedajú, prečo v 19. storočí rodiace sa starokatolícke hnutie nahliadalo na pravoslávne a anglikánske cirkvi ako na svojich najbližších partnerov.

3.2 Fázy starokatolícko-pravoslávneho dialógu

Ako už bolo povedané v úvode, podobne ako dialóg medzi starokatolíckymi a anglikánskymi cirkvami sa aj dialóg medzi starokatolíckymi a pravoslávnyimi cirkvami začal bezprostredne po roku 1870. Na úplne prvom (staro)katolíckom kongrese v Mníchove boli v roku 1871 prítomní aj pravoslávni teológovia, pričom účastníci a účastníčky kongresu vyjadrili nádej na obnovenie jednoty s pravoslávnu cirkvou „*Doufáme ve znovusjednocení s řeckou východní a ruskou církví, jejichž oddělení nastalo bez nutných příčin a nezakládá se na žádných nevyrovnatelných dogmatických rozdílech,*“⁸⁴ uvádza sa v programovom vyhlásení kongresu. V priebehu Bonnských únijných konferencií, ktoré sa konali pod záštitou prof. Ignaza von Döllingera vystupovali

---

⁸² Tieto udalosti v našom kontexte spracováva MAREK, Pavel. 2004. K některým aspektům církevní krize na počátku první Československé republiky. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica Politologica* 3, s. 161-179.

⁸³ Korešpondenciu medzi Gorazdem Matějem Pavlíkom a biskupom Aloisem Paškom výborne spracoval prof. Pavel Marek v rámci rozsiahlej monografie MAREK, Pavel. 2019. *Biskup Gorazd (Pavlik)*, s. 246-260. Korešpondencia, ktorá bola najintenzívnejšia v rokoch 1923-1925, je zaujímavá nielen evidentným blízkym priateľstvom medzi biskupmi, ale aj blízkosťou v teologickom uvažovaní na pomedzí československej cirkvi, pravoslávia a starokatolíctva.

⁸⁴ *Programové prohlášení kongresu starokatolíků v Mnichově 1871* [online]. Dostupné na: <http://www.starokatolici.cz/o-nas/dokumenty/historicke-dokumenty/programove-prohlaseni-kongresu-starokatoliku-v-mnichove-1871> [cit 21-06-2021].

bez oficiálneho zastrešenia cirkvami anglikáni a pravoslávni ako najbližší partneri rodiaceho sa starokatolíckeho hnutia.⁸⁵

Ako sa to ale stáva, po úvodnej fáze prvotného nadšenia prišlo obdobie stagnácie a taktiež kritické reakcie niektorých gréckych a ruských pravoslávnych teológov. Až po vzniku Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie v roku 1889, ktorá usporiadala vnútorné vzťahy medzi jednotlivými starokatolíckymi cirkvami, bol opäť zahájený dialóg medzi komisiami v Sankt Peterbugu a Rotterdame. Táto druhá etapa dialógu sa týkala predovšetkým stretnutí s ruskou pravoslávnu cirkvou, ktorá bola vďaka geopolitickej situácii v ekumenických dialógoch v prominentnom postavení. Na rozdiel od mnohých iných pravoslávnych cirkví totiž mala pomerne veľkú slobodu pohybu – a to aj v porovnaní s Ekumenickým patriarchátom v Konštantínopole.⁸⁶ Dialóg prebiehal od roku 1894 až do začiatku Prvej svetovej vojny v roku 1914 a zmeny režimu v Rusku v roku 1917. Napriek tomu, že tento dialóg nemal žiadne formálne a oficiálne výstupy, významne napomohol pri prehĺbovaní vzájomného porozumenia.⁸⁷

Po prvej svetovej vojne sa zmenilo hneď niekoľko vecí. Na jednej strane to bola geopolitická situácia, ktorá komplikovala ďalší dialóg s ruským pravoslávím, ale aj vďaka vzniku Tureckej republiky umožnila dialóg s Ekumenickým patriarchátom v Konštantínopole.⁸⁸ Na strane druhej to bol vznik hnutia pre Vieru a poriadok (*Faith and Order*), ktorý pomohol zintenzívniť tieto nové kontakty.⁸⁹ Tretia historická etapa tak býva vymedzená rokmi 1920 – 1960. Ďalšie z významných starokatolícko-pravoslávnych stretnutí sa uskutočnilo v roku 1931, len zhruba štyri mesiace po podpísaní Bonnskej dohody medzi anglikánskymi a starokatolíckymi cirkvami. Stretnutia sa zúčastnilo deväť pravoslávnych cirkví (Konštantínopol, Alexandria, Antiochia, Jeruzalem, Srbsko, Rumunsko, Cyprus, Grécko a Poľsko) a starokatolícke cirkvi Utrechtskej únie. Už po

---

⁸⁵ Old Catholic-Orthodox Conversations. 1984. In: MEYER, Harding a VISCHER, Lukas (eds.). *Growth in Agreement: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level*, s. 390.

⁸⁶ SMIT, Peter-Ben. 2014. A Dialogue of Paradoxes: Orthodox—Old Catholic Dialogue. In: TOLSTAYA, Katya (ed.), *Orthodox Paradoxes*, s. 358. Profesor Urs von Arx ale vo svojej štúdií poukazuje na to, že by sme nemali zabúdať ani na širší dialóg s pravoslávnu cirkvou v Srbsku, ktorý prebiehal v tomto období. ARX, Urs. von. 2005. Bischof Nikolaj Velimirovic (1880–1956) und seine Berner Zeit im Rahmen der christkatholisch-serbisch-orthodoxen Beziehungen. In: *IKZ*, roč. 95 (2005), s. 1–33.

⁸⁷ SMIT, Peter-Ben. 2014. A Dialogue of Paradoxes: Orthodox—Old Catholic Dialogue. In: TOLSTAYA, Katya (ed.), *Orthodox Paradoxes*, s. 358.

⁸⁸ *Ibid.*, s. 358–359.

⁸⁹ Old Catholic-Orthodox Conversations. 1984. In: MEYER, Harding a VISCHER, Lukas (eds.). *Growth in Agreement: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level*, s. 390. V tom istom čase sa obnovil aj dialóg medzi pravoslávnyimi a anglikánmi.

dvoch dňoch jednaní obe zúčastnené strany uznali, že existuje dostatočná zhoda v otázkach viery a poriadku pre vytvorenie cirkevného spoločenstva.⁹⁰ Ani napriek tejto pozitívnej atmosfére ale nakoniec nedošlo k žiadnemu reálnemu kroku, ktorý by prehĺbil vzájomné spoločenstvo. Pravoslávne cirkvi totiž neprijali pozitívne výsledky tohto stretnutia a predchádzajúcu Bonnskú dohodu. Plné sviatostné spoločenstvo medzi starokatolíckymi a anglikánskymi cirkvami chápali ako problematický krok.⁹¹ To následne viedlo ku sklamaniam na strane starokatolíckych teológov.

Ďalší ekumenický posun sa odohral až začiatkom 60-tych rokov z iniciatívy patriarchu Athenagoras. Prvá všeravoslávna konferencia na Rhodose v roku 1961 odporučila zintenzívniť dialóg so starokatolíckymi cirkvami a tretia konferencia v roku 1964 tiež formálne rozhodla, aby sa obnovil dialóg so starokatolíckymi a anglikánskymi cirkvami. Komisia pre dialóg začala pracovať v roku 1966 v Belehrade.⁹² V roku 1973 Spoločná pravoslávno-starokatolícka komisia navrhla témy, metodológiu a časový plán vzájomných dialógov, ktoré boli následne v rokoch 1975-1987 spracované vo forme krátkych spoločných teologických vyhlásení, ktoré pokrývali všetky otázky viery a poriadku potrebných pre vzájomné zjednotenie.

Táto piata fáza dialógu sa zaoberala nasledujúcimi tematickými okruhmi:

1. **Učenie o Bohu:** Božie zjavenie a jeho odovzdávanie, kánon Svätého písma a svätá Trojica.
2. **Kristológia:** vtelenie Božieho slova, hypostatická únia a Božia Matka.
3. **Ekleziológia:** podstata a znaky cirkvi, jednota cirkvi a miestnych cirkví, hranice cirkvi, autorita cirkvi a v cirkvi, neomylnosť cirkvi, synoda cirkvi, nevyhnutnosť apoštolskej postupnosti, hlava cirkvi.
4. **Soteriológia:** spásonosné dielo Ježiša Krista, pôsobenie Ducha Svätého v cirkvi, pridelenie vykúpenia.
5. **Učenie o sviatostiach:** sviatosti cirkvi, krst, birmovanie, eucharistia, pokánie, pomazanie chorých, kňazstvo, manželstvo.

---

⁹⁰ KÜRY, Adolf. 1932 Bericht über die Verhandlungen der altkatholischen und der orthodoxen Kommission in Bonn am 27. und 28. Oktober 1931. In: *IKZ*, roč. 22 (1932), s. 18–27.

⁹¹ SMIT, Peter-Ben. 2014. A Dialogue of Paradoxes: Orthodox—Old Catholic Dialogue. In: TOLSTAYA, Katya (ed.), *Orthodox Paradoxes*, s. 359.

⁹² Old Catholic-Orthodox Conversations. 1984 In: MEYER, Harding a VISCHER, Lukas (eds.). *Growth in Agreement: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level*, s. 390-391.

6. Eschatológia: cirkev a koniec času, život po smrti, vzkriesenie mŕtvych a život v budúcom svete,

7. Cirkevné spoločenstvo: predpoklady a dôsledky.

V rokoch 1975 až 1987 dosiahli obe strany formálnu dohodu vo všetkých spomenutých témach. Ako poznamenáva holandský teológ Peter-Ben Smit, výsledky tejto tretej etapy dialógu sú pozoruhodné hneď z niekoľkých dôvodov. Sú ojedinelým dôkazom o tom, že aj medzi západnou a východnou kresťanskou tradíciou môže dôjsť k úplnej teologickej zhode v otázkach viery. Tento dialóg bol ale tiež významný z politického hľadiska, pretože v čase železnej opony sa stretnutia teológov konali naprieč rozdelenou Európou.⁹³

Ekumenickú recepciu, teda prijímanie výsledkov tohto dialógu v jednotlivých miestnych cirkvách a ich pretavovanie do reálneho života, môžeme považovať za nasledujúci a aktuálne prebiehajúci krok vzájomného dialógu. Formálny proces recepcie sa na pravoslávnej strane zatiaľ nezačal. V súčasnosti navyše vzájomný dialóg a recepciu textov komplikuje odlišný prístup väčšiny starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie k niektorým aktuálnym kultúrno-spoločenským otázkam, ktoré sa následne odzrkadľujú v teologickej reflexii a cirkevnej praxi. Sú nimi napr. otázka svätenia žien do trojstupňového apoštolského úradu alebo požehnávanie párov osôb rovnakého pohlavia, resp. úvahy o sviatostnom charaktere tzv. rovnosti manželstva (*marriage equality*). V tomto ohľade je situácia do značnej miery podobná aktuálnemu stavu starokatolícko-rímskokatolíckeho dialógu.

3.3 Situácia v Československu

Situácia starokatolíctva v Československu, ktorá bola pred vznikom Československej republiky súčasťou cirkvi v rakúskej časti Habsburskej monarchie, má viacero špecifik, ktoré však presahujú tému a rozsah tejto práce. V tejto podkapitole sa preto zameriame iba na špecifický vzťah českojazyčných starokatolíkov k pravoslávii. Na rozdiel od medzinárodnej situácie tu nešlo o teologický dialóg, ktorého výstupom by boli písomné dokumenty, no na blízkosť oboch smerov poukazujú tak individuálne priateľstvá

---

⁹³ SMIT, Peter-Ben. 2014. A Dialogue of Paradoxes: Orthodox—Old Catholic Dialogue. In: TOLSTAYA, Katya (ed.), *Orthodox Paradoxes*, s. 360.

medzi predstaviteľmi oboch tradícií, ako aj osobné príbehy viacerých duchovných starokatolíckej cirkvi v Československu pred rokom 1989.⁹⁴

Už v úvodnej časti tejto kapitoly sme spomenuli vrúcny vzťah a hlboké priateľstvo medzi starokatolíckym biskupom Aloisom Paškom (Paschekom) a Gorazdom Matějom Pavlíkom, biskupom vznikajúcej Cirkvi československej, ktorý ako jediný spomedzi zvolených československých biskupov prijal biskupskú vysviacku (*chirotomiu*) od pravoslávnej cirkvi v Srbsku a neskôr sa v čase tzv. pravoslávnej krízy v Cirkvi československej odštiepil a stal sa zakladateľom Pravoslávnej cirkvi v Československu.⁹⁵ Ako však uvádza Pavel Marek, vladyka Gorazd v čase svojho odchodu z Cirkvi československej zvažoval a vyberal si najvhodnejší možný variant, ako ho zrealizovať. Do úvahy podľa neho pripadali tri možnosti:⁹⁶ 1. Spojenie s pravoslávnou cirkvou pod vedením arcibiskupa Sawatija (Antonín Jindřich Vrabec), ktoré malo podporu srbskej strany. 2. Pred verejnosťou skrytý kontakt s predstaviteľmi starokatolíckej cirkvi na území Česka – najmä s biskupom Aloisom Paschkom a Václavom Jaromírom Rábom.⁹⁷ 3. Založenie novej samostatnej a nezávislej cirkvi, ktorú by zastrelil.⁹⁸ V konečnom dôsledku si teda nakoniec Pavlík vybral tretiu zo spomenutých možností. Hoci jeho životná cesta rozhodne nie je typickým pravoslávnym príbehom, ale skôr otvoreným hľadaním stvárnenia cirkvi v 20. storočí, jeho korešpondencia s biskupom Paškom odzrkadľuje dobové sympatie a diskurz medzi starokatolíckymi a pravoslávnymi cirkvami.

„Gorazd je idealista a dobre chápu, že racionalistický směr Dr. Farského odsuzoval, avšak měl svým krajanům, kteří jsou ve většině pro církevní pokrok, nabídnout jako náhradu stávajícího něco jiného nežli pravoslavi, které zde platí za nejvíce zkostnatělý z existujících církevních systémů. Měl však obavy, že by starokatolictví, které je zde vnímáno jako německý výzvor, jeho krajany mohlo odpuzovat. Když to ale funguje u jiných

---

⁹⁴ Dejiny starokatolíctva na území dnešnej Českej republiky spracováva už viacero prác – napr. KOLÁČEK, Karel. 2006. *Vznik a vývoj starokatolíckého hnutí na území severních Čech do roku 1946*, VINŠ, Petr Jan. 2008. *Starokatolícká obec v Praze a její vztah k vznikající Cirkvi československé* či TOMAN, Rostislav K. 2003. *Starokatolícká církev v ČSR (ČSSR) od roku 1945 do roku 1990*.

⁹⁵ Celú problematiku veľmi dobre mapujú viaceré monografie prof. Pavla Marka – napr. MAREK, Pavel. 2015. *Česká reformace 20. století?* MAREK, Pavel. 2019. *Biskup Gorazd (Pavlík)*, či MAREK, Pavel – LUPČO, Martin. 2012. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století*.

⁹⁶ MAREK, Pavel. 2015. *Česká reformace 20. století?*, s. 318.

⁹⁷ MAREK, Pavel. 2008. The „Eastern-Orthodox Crisis“ in the Czechoslovak Church Through the Eyes of the Old-Catholics. In: *Cosmas. Czechoslovak and Central European Journal*, roč. 21, č. 2 (2008), s. 22-42.

⁹⁸ MAREK, Pavel – LUPČO, Martin. 2012. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století*, s. 75-77.

Slovani, kteří jsou rovněž notně nacionalističtí, proč by to nemělo jít u Čechů!“ napísal napríklad v roku 1923 biskup Pašek svojmu priateľovi Engelbertovi Lagerweyovi, starokatolíckemu farárovi a neskôr biskupovi v Holandsku.⁹⁹ V apríli 1925 dokonca biskup Pašek pozval biskupa Gorazda a biskupa Dositaja na starokatolícky kongres do Bernu a požiadal českého biskupa Gorazda o pomoc pri príprave príspevku, v ktorom rozoberal možnosti spojenia pravoslávia a starokatolicizmu.¹⁰⁰

Zaujímavou postavou je však aj spomenutý pravoslávny arcibiskup Sawatij, občianskym menom Antonín Jindřich Vrabec, ktorého v roku 1923 vysvätil konštantínopolský patriarcha na biskupa pre Československo. Tým však vznikla komplikovaná situácia vo vzťahu medzi biskupom Gorazdom vysväteným pravoslávnou cirkvou v Srbsku a biskupom Sawatijom vysväteným v Konštantínopole. Z hľadiska tejto práce je však zaujímavý fakt, že rodičia arcibiskupa Sawatija boli starokatolíkmami, ktorí evidentne videli budúcnosť starokatolíctva v založení autokefálnej pravoslávnej cirkvi v Československu.¹⁰¹ Už toto rodinné prostredie teda naznačuje, že veriaci vnímali prirodzenú ideovú blízkosť medzi starokatolíckym a pravoslávnym poňatím katolicity cirkvi. Netradičnou samostatnou kapitolou je skutočnosť, že pravoslávny arcibiskup Sawatij vysvätil v roku 1936 na kňaza Martina Jana Vochoče – a to priamo pre službu v českojazyčnej starokatolíckej obci v Prahe.¹⁰² Podľa dobových zdrojov však išlo predovšetkým o veľmi neštandardné riešenie už tak neštandardnej situácie spomenutej obce v Prahe.¹⁰³ Na základe dochovanej korešpondencie sa však môžeme domnievať, že biskup Pašek vnímal za daných okolností Vochoča ako najlepšiu možnú alternatívu.

V roku 1959, po smrti arcibiskupa Sawatija a rozpade jeho frakcie, do služieb v Starokatolíckej cirkvi v ČSSR prestúpil Sawatijom vysvätený pravoslávny kňaz Vasil (Vasilij) Danišek, ktorý pôsobil v Šumperku. V službách starokatolíckej cirkvi zotrval až

---

⁹⁹ List Aloisa Paška Engelbertovi Lagerweyovi zo dňa 26. 2. 1924. In: KÖNIG, Josef (ed.). 2006. *Dokumenty k dějinám českého starokatolictví 3: Léta 1919-1928.*

¹⁰⁰ MAREK, Pavel. 2019. *Biskup Gorazd (Pavlik)*, s. 259.

¹⁰¹ MAREK, Pavel – BUREHA, Volodymyr – DANILEC, Jurij. 2009. *Arcibiskup Sawatij (1880-1955)*, s. 11-16.

¹⁰² PULEC, Radim. 1974. *Před rozhodujícím krokem: Studie o životě starokatolické církve v ČSSR a jejích hlavních představitelích*, s. 74.

¹⁰³ Robert Svatoň v tejto súvislosti síce píše, že „*Pokud jde o poměry vně Římskokatolické církve, zmiňme namátkou, že ČCE například zve oficiálně křesťany různých evangelických církví ke stolu Páně od r. 1956. K dohodě o intercommunio mezi pražskou starokatolickou obcí a pravoslavným arcibiskupem Savvatijem, zástupcem cařihradského patriarchátu v Československu došlo dokonce o celých dvacet let dříve.*“ K tomuto tvrdeniu, žiaľ, Svatoň neuvádza žiaden zdroj a autor tejto práce si nie je vedomý, že by v tomto období došlo k nejakej formálnej dohode. SVATOŇ, Robert. 2014. *Duchovní cesty českého ekumenismu: Minulost, přítomnost a perspektivy*, s. 263, pozn. 986.

do svojej smrti v roku 1996, bol dlhoročným členom synodálnej rady a mierového výboru cirkvi.¹⁰⁴

Opačným smerom – od starokatolíctva k pravosláviu – sa zasa uberali kroky Radima Pulca, syna dlhoročného starokatolíckeho farára v Prahe Miloša Josefa Pulca. Ten sa po absolvovaní štúdia starokatolíckej teológie na Husovej československej bohosloveckej fakulte v Prahe v rokoch 1969-1974, ktoré zakončil prácou *Před rozhodujícím krokem: Studie o životě starokatolické církve v ČSSR a jejích hlavních představitelích*,¹⁰⁵ nechal vysvätiť na diakona a kňaza pravoslávny biskupom Dorotajom. V roku 1985 zložil mníšky sľub a prijal meno Kryštof – Christofor. V roku 2000 bol vysvätený na biskupa a od roku 2006 bol metropolitom pravoslávnej cirkvi v Českých krajinách a na Slovensku až do jeho rezignácie v roku 2013.¹⁰⁶ Vedecky a pedagogicky pôsobil a stále pôsobí na viacerých inštitúciách, v roku 2015 bol na návrh Pravoslávnej bohosloveckej fakulty v Prešove menovaný profesorom.¹⁰⁷

V neposlednom rade môžeme spomenúť príbeh duchovného slovenského pôvodu Augustína Bačinského. Ten v rokoch 1971-1977 absolvoval Rímskokatolícku cyrilometodskú bohosloveckú fakultu v Bratislave a v roku 1977 bol vysvätený na kňaza. Pre nesúhlas s kňazským celibátom však ako rímskokatolícky duchovný čoskoro skončil. V roku 1980 bol laicizovaný a presťahoval sa aj s rodinou do Brna, kde sa v roku 1982 dozvedel o existencii starokatolíckej cirkvi. Kontaktoval teda Dr. Miloša Pulca a Rudolfa Troušila a ešte v roku 1982 začal v Brne pôsobiť ako starokatolícky duchovný. Jeho krátke pôsobenie sa však skončilo už v roku 1984, keď sa postavil na stranu biskupa Augustína Podoláka, ktorý v tom čase nemal štátny súhlas pre výkon duchovenskej služby, a rozhodol sa ukončiť svoje aktívne pôsobenie v cirkvi. V roku 1986 prijal opätovne kňazské svätenie v pravoslávnej cirkvi, v ktorej pôsobil až do nežnej revolúcie v roku 1989.¹⁰⁸ Potom sa načas opäť vrátil do starokatolíckej cirkvi, odkiaľ sa v druhej polovici 90. rokov presunul

---

¹⁰⁴ KOVÁČ, Martin – VINŠ, Petr Jan – WAGNER, David František. 2014. Nástin dějin starokatolické církve v Československu po roce 1968. In: *Theologická review* roč. 85, č. 4 (2014), s. 593.

¹⁰⁵ PULEC, Radim. 1974. *Před rozhodujícím krokem: Studie o životě starokatolické církve v ČSSR a jejích hlavních představitelích*.

¹⁰⁶ Podľa medializovaných informácií mal vladyka Kryštof porušiť mníšky sľub a mať pomer a deti s viacerými ženami. Na svoju obhajobu povedal, že má iba dve dcéry z čias ešte pred zložením mníšskeho sľubu.

¹⁰⁷ MAREK, Pavel – LUPČO, Martin. 2012. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století*, s. 422-423.

¹⁰⁸ KOVÁČ, Martin – VINŠ, Petr Jan – WAGNER, David František. 2014. Nástin dějin starokatolické církve v Československu po roce 1968. In: *Theologická review* roč. 85, č. 4 (2014), s. 592-593.

na Slovensko, kde založil vlastnú cirkevnú štruktúru – Starokatolícku cirkev na Slovensku. Tá bola v roku 2000 prijatá za riadneho člena Utrechtskej únie starokatolíckych cirkví, no Bačinský vo februári 2004 prijal biskupské svätenie od portugalského biskupa Antonia Raposa, ktorého Utrechtská únia vníma ako vagantného biskupa.¹⁰⁹

Tento výpočet príkladov ukazuje, že hoci starokatolícka cirkev v Československu nebola aktívne zapojená do teologických dialógov s pravoslávnyimi cirkvami v rámci oficiálnych komisií a grémií, na individuálnej rovine sa cirkevno-teologická blízkosť prejavovala pomerne intenzívne. V pomere k veľkosti starokatolíckej cirkvi v Československu ide o nemalý počet duchovných, ktorí sa rozhodli prestúpiť tým či oným smerom k starokatolíckej či pravoslávnej cirkvi. Faktorov pri tomto rozhodovaní bolo iste v každom jednotlivom prípade viacero. Autor tejto práce sa však domnieva, že jedným z výrazných motívov bola práve teologická blízkosť starokatolíckych a pravoslávnych cirkví, ktorá bola v očiach týchto duchovných natoľko silná, že v podstate stierala vzájomné hranice.

3.4 Zhrnutie

Ak vedľa seba postavíme stručnú Bonnskú dohodu medzi starokatolíckymi a anglikánskymi cirkvami z roku 1931 a doterajšie dokumenty, ktoré sú výstupom dialógu medzi starokatolíckymi a pravoslávnyimi cirkvami, rozdiel je očividný. Kým k plnému sviatostnému spoločenstvu s anglikánmi stačili tri jednoduché vety a pár riadkov textu, k plnému sviatostnému spoločenstvu s pravoslávnyimi cirkvami nedospela ani široká škála dokumentov, ktorá konštatovala zhodu v najrôznejších teologických oblastiach. Bolo teda toto vynaložené úsilie, ktoré nepochybne obe strany stálo veľké množstvo energie, času a v neposlednom rade aj finančných prostriedkov zbytočné?

Z pohľadu autora tejto práce rozhodne nie. Tieto texty a celý príbeh vzájomného dialógu totiž svedčia o tom, že starokatolícka teológia nevznikala vo vzduchoprázdne a v monológ, ale že je vo svojej podstate dialogická a otvorená stretávaniu sa s inakosťou. Táto inakosť pritom pre starokatolícku cirkev neznamena ohrozenie a nemá byť zdrojom strachu, ale má vytvoriť priestor pre hlbšie poznávanie vlastnej identity – a to sa najlepšie

---

¹⁰⁹ Dôvodom boli podľa Bačinského „liberálne trendy“ a „novoty“ v Utrechtskej únii, akými je svätenie žien či požehnanie párov rovnakého pohlavia. Viaceré okolnosti však naznačujú, že tu išlo najmä o osobné ambície a túžby po urýchlennom biskupskom svätení.

deje práve v dialógu. Najbližšími partnermi tohto dialógu pre starokatolícke cirkvi až dodnes zostávajú anglikánske, pravoslávne a severské evanjelické cirkvi.

Porovnanie textov starokatolícko-pravoslávneho dialógu s Bonnskou dohodou nám tiež môže ukázať, že plné cirkevné spoločenstvo nestojí výlučne na teologickom či vieroučnom základe. Vyžaduje si skutočnú blízkosť, stretávanie sa, vzájomnú dôveru, výmenu názorov či priateľstvo.

Ako už bolo povedané, proces recepcie, teda prijímania výsledkov dialógov jednotlivými cirkvami ešte stále len pomaly prebieha, no aktuálne teologické diskusie a kultúrno spoločenské výzvy ho často brzdia či pozastavujú. Preklad dokumentov do zrozumiteľných jazykov je ale jedným z dôležitých krokov ekumenickej recepcie, pretože logicky ľudia nemôžu súhlasiť či nesúhlasiť s niečím, čomu nerozumejú. V tomto ohľade je významným krokom, že v roku 2017 bol vydaný český preklad týchto dokumentov.

4 Dialóg s rímskokatolíckou cirkvou¹¹⁰

4.1 Historicko-teologický úvod

Ako konštatuje Peter-Ben Smit, vzťah s rímskokatolíckou cirkvou v istom zmysle na jednej strane predstavuje pre starokatolícku cirkvi Utrechtskej únie najväčšiu výzvu, kým v iných ohľadoch naopak výzvou vôbec nie je. „*Tato cirkev je totiž jak tradičním ‚protivníkem‘ starokatolictví, tak velmi blízkým ‚příbuzným‘.*“¹¹¹ Vzájomne napäté či polemické vzťahy sú dôsledkom schizmatických udalostí v západnej cirkvi, ktoré sa udiali vo viacerých historických fázach – najmä však v rokoch 1723-1725 s Utrechtskou cirkvou a v roku 1870 s ďalšími cirkvami v dôsledku vyhlásenia nových dogiem Prvého vatikánskeho koncilu (1869-1870).

Prvých 70-80 rokov existencie Utrechtskej únie starokatolíckych cirkví bolo teda vo vzťahu k rímskokatolíckej cirkvi plné napätia a konfliktov. V inej zo svojich prác Peter-Ben Smit opisuje atmosféru vo viacerých starokatolíckych cirkvách pred Druhým vatikánskym koncilom ako *kontinuálny protest a silný zmysel pre súťaživosť*.¹¹² Tento protest sa prejavil aj do oficiálnej roviny, keď IBK v roku 1920 zverejnila svoje stanovisko k 50. výročiu od prijatia dogiem Prvého vatikánskeho koncilu a v roku 1950 deklaráciu k dogme o fyzickom nanebovzatí Panny Márie.

K výraznej zmene pomerov došlo až po Druhom vatikánskom koncile, ktorý na strane rímskokatolíckej cirkvi otvoril dovtedy nebyvalé možnosti zapojenia sa do ekumenického hnutia. Koncilový dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio* priamo poukázal na hodnoty, ktoré sa nachádzajú aj mimo viditeľných hraníc Katolíckej cirkvi¹¹³ a dogmatická konštitúcia o cirkvi *Lumen gentium* zdôraznila, že Kristova cirkev *jestvuje* (lat. *subsistit in*, čes. *subsistuje, uskutečňuje se*) v Katolíckej cirkvi a nie je s ňou teda jednoducho totožná.¹¹⁴

---

¹¹⁰ Základom tejto kapitoly je moja staršia štúdia, ktorú som prezentoval na doktorandskom kolokviu Velehradské dialógy II., ktoré organizovala CMTF UP v dňoch 12. – 14. 4. 2015. KOVÁČ, Martin. 2017. Starokatolícko-rímskokatolícky dialóg po 2. vatikánskom koncile. In: SVATOŇ, Robert (ed.). *Teologie: Duchovní a ekleziální východiska a rozvinutí*, s. 112-121.

¹¹¹ SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 198.

¹¹² SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, 226.

¹¹³ *Unitatis redintegratio*, 3: „...mnohé a význačné prvky a hodnoty, z ktorých sa vo svojom celku buduje a žíví sama Cirkev, možno nájsť aj mimo viditeľného okruhu Katolíckej cirkvi.“

¹¹⁴ *Lumen gentium*, 8: „Táto Cirkev ustanovená a usporiadaná na tomto svete ako spoločnosť jestvuje (*subsistit in*) v Katolíckej cirkvi, ktorú spravuje Petrov nástupca a biskupi, ktorí sú v spoločenstve s ním hoci aj mimo jej organizmu jestvujú mnohé prvky posväcovania a pravdy, ktoré – ako dary vlastné Kristovej Cirkvi – pobádajú do katolíckej jednoty.“ Známy

Otvorenejší prístup, ktorý koncil priniesol, sa prejavil aj vo vzťahu ku starokatolíckym cirkvám.¹¹⁵ Jedným z prvých úsmevných symbolických gest tejto zmeny pomerov bolo, keď v roku 1969 pri príležitosti voľby Martinusa Koka za utrechtského (arci)biskupa – koadjutora z Ríma prišla do holandského Utrechtu gratulácia namiesto dovtedy obvyklej *anathémy*, teda odsúdenia.¹¹⁶ Stalo sa to po 77 rokoch odkedy utrechtský arcibiskup Gerardus Gul (* 1847 – † 1920) v roku 1892 na zasadnutí IBK otvoril otázku, či by holandská cirkev mala aj naďalej zasielať do Ríma oznam o zvolení a vysvätení nového biskupa, pričom sa rozhodli toto gesto zachovať – aj napriek nevôli švajčiarskeho biskupa Eduarda Herzoga.¹¹⁷ Podstatnejším dôsledkom koncilu však bolo, že sa otvorila cesta pre viacero oficiálnych bilaterálnych dialógov na miestnej i globálnej úrovni.

V tejto kapitole preto budú predstavené predovšetkým základné teologické témy, metódy a výsledky starokatolícko¹¹⁸-rímskokatolíckeho dialógu po Druhom vatikánskom koncile.

4.2 Dialógy, dokumenty a vyhlásenia

Hoci mali starokatolícko-rímskokatolícke konverzácie pomerne sľubné začiatky, hneď v úvode je možné konštatovať, že okrem špecifického dialógu s Poľskou národnou katolíckou cirkvou v USA¹¹⁹ nevedli k žiadnym formálnym dohodám, ktoré by

---

rímskokatolícky teológ Otto Hermann Pesch tento článok označuje za najväčšiu teologickú sebarelativizáciu rímskej cirkvi, ktorá dodáva dekrétu o ekumenizme reálnu hodnotu. PESCH, Otto Herman. 2014. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965: Príprava, prùbeh, odkaz*, s. 212.

¹¹⁵ „S Římskokatolickou církví se od doby Druhého vatikánského koncilu vyvinuly přátelské mezicírkevní vztahy. Již předtím Řím nikdy nepopíral platnost s. k. svěcení. Podmínky, které římskokatolická církev kladla pro navázání dialogu před Druhým vatikánským koncilem jednotlivým církvím UU (Nizozemí, USA) jsou nyní uznávány za bezpředmětné. A tak v jednotlivých zemích dochází na národní úrovni k oficiálnímu dialogu s pozitivními výsledky.“ IBK. 1993. *Prohlášení IBK ke vztahům Utrechtské Unie k jiným církvím (1993)*, bod 5 [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=tex_ibk_1993_cirkve [cit. 22-06-2021].

¹¹⁶ Offizieller Briefwechsel zwischen Utrecht und Rom. 1970. In: *IKZ*, 60 (1970), s. 201-204. Martinus Kok svojho predchodcu Andreasa Rinkela na poste utrechtského arcibiskupa následne nahradil v roku 1970 (zvolený bol v roku 1969). SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, 227, 299.

¹¹⁷ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, 227.

¹¹⁸ Pojmom starokatolíckej cirkvi budú v tejto kapitole označované nielen cirkvi združené v Utrechtskej únii, ale aj Poľská národná katolícka cirkev v USA a Kanade (Polish National Catholic Church), ktorá v roku 2003 vystúpila z Utrechtskej únie kvôli konzervatívnejším postojom v otázke svätenia žien. Táto cirkev bude spomenutá práve preto, že v čase svojho členstva v Utrechtskej únii nadväzovala bilaterálne kontakty s rímskokatolíckou cirkvou a vzhľadom na svoj špecifický geografický a cirkevno-teologický charakter dosiahla aj zaujímavé úspechy.

¹¹⁹ Dokumenty, ktoré vzišli z tohto bilaterálneho dialógu boli doteraz publikované v dvoch súhrnných zväzkoch: BRZANA, Stanislaus. J. – RYSZ, Anthony M., (eds.). 1990. *Journeying Together in Christ: The Report of the Polish National Catholic-Roman Catholic Dialogue, 1984-1989* a NEMKOVICH, Robert M. – TIMLIN, James C., (eds.). 2003. *Journeying together in Christ:*

umožňovali napr. vzájomnú eucharistickú pohostinnosť, či uznanie sviatostí.¹²⁰ Prakticky najzásadnejšou otázkou vzájomného dialógu, ktorá sa objavuje na lokálnej i globálnej úrovni, je problematika (pápežského) primátu a autority v cirkvi. Pálčivým praktickým problémom však naďalej zostáva tiež značné percento bývalých rímskokatolíckych duchovných, ktorí sa z rôznych dôvodov rozhodli vstúpiť do služby v niektorej zo starokatolíckych cirkví.¹²¹

Ako už bolo povedané v úvode, v dôsledku Druhého vatikánskeho koncilu, na ktorý boli ako pozorovatelia prizvaní aj zástupcovia starokatolíckych cirkví,¹²² v roku 1966 vstúpili viaceré starokatolícke cirkvi do dialógu s rímskokatolíckou cirkvou. Jednotlivé národné dialógy boli následne v rokoch 1972-1973 koordinované na globálnej úrovni, pričom ich primárnym cieľom bolo dosiahnutie dohody o vzájomnej pastorálnej pomoci a zdieľaní sviatostí – bez nutnosti úplnej teologickej zhody, napr. v otázke pápežského úradu.¹²³ Hoci tento cieľ nebol z rozličných príčin naplnený, dialóg dokázal v tejto prvej fáze formulovať otázky, ktoré by mali byť ďalej diskutované.

Jedným z prvých textov, ktorý naznačil smerovanie starokatolícko-rímskokatolíckeho dialógu, bola tzv. *Zürichská nóta* (*Zürcher Nota*) z októbra roku 1968. Tento dokument pripravený rímskokatolíckymi členmi národných dialógov v Nemecku, Švajčiarsku a Holandsku poukázal na skutočnosť, že starokatolícke cirkvi by mali byť v kontexte dekrétu o ekumenizme *Unitatis redintegratio* posudzované podobne ako východné cirkvi. Mal by im byť teda priznaný titul cirkvi, nielen cirkevného spoločenstva.¹²⁴ Tento prístup by tak následne umožnil vzájomný prístup ku sviatostiam –

---

the journey continues: the report of the Polish National Catholic Roman Catholic Dialogue, 1989-2002. Prehľad o aktuálnom stave tohto dialógu je možné sledovať na oficiálnych stránkach Konferencie katolíckych biskupov Spojených štátov: *Polish National Catholic Church* [online]. Dostupné z: <http://www.usccb.org/beliefs-and-teachings/ecumenical-and-interreligious/ecumenical/polish-national-catholic/> [cit. 22-06-2021].

¹²⁰ SMIT, Peter-Ben. 2008. The Developing Understanding of Authority and Primacy in Anglican–Roman Catholic–Old Catholic Dialogue after the Second Vatican Council. In: *International Journal for the Study of the Christian Church*, 8/3 (2008), s. 217.

¹²¹ V oficiálnych dialógoch bolo pri tejto otázke poukazované najmä na Starokatolícku cirkev v Nemecku. Pomerne veľké percento bývalých rímskokatolíckych duchovných však pôsobí aj v Starokatolíckej cirkvi v Českej republike. Cf. *Dohoda o prejímaní duchovných medzi NBK a SkC* (Nemecko, 1999) [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=text_cirkve_lehmann [cit. 29-06-2021].

¹²² *Utrecht a Uppsala na cestě ke společenství*, s. 25

¹²³ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 300.

¹²⁴ *Zürcher Nota*, 2: „*Notandum insuper est inter communitates (occidentales) seiunctas esse quasdam communitates, scilicet Veterum Catholicorum, quae propter sacramentum validum*

najmä v prípadoch núdze. Napriek tomu, že dokument bol prijateľný pre Rím, starokatolícke cirkvi združené v Utrechtskej únii ho nikdy neratifikovali.¹²⁵ Hlavným problémom bolo zjavne nerovné jednanie s jednotlivými cirkvami Utrechtskej únie zo strany Ríma, keďže najmä v Nemecku bol tradične problém s veľkým počtom duchovných z radov bývalého rímskokatolíckeho kléru.¹²⁶

Smit vo svojej publikácii vhodne poukazuje na fakt, že problémom týchto „pastorálnych riešení“ bolo ignorovanie teologickej pozície, ktorá stála v úzadí – a síce že k plnému sviatostnému spoločenstvu je nutné dosiahnuť úplnú teologickú zhodu. Otázka sviatostného spoločenstva bola oddelená od otázky cirkevného spoločenstva. Táto skutočnosť sa prejavila tak v prípade dialógu Starokatolíckej cirkvi v Nemecku (AKD) s unionovanou Evanjelickou cirkvou v Nemecku (EKD)¹²⁷ pri jednaní o otázke ordinovanej služby ako aj v starokatolícko-rímskokatolíckom dialógu v otázke definície pápežského primátu v cirkvi.¹²⁸

Otázkou primátu v starokatolícko-rímskokatolíckom dialógu sa zaoberal vo svojej komparatívnej štúdií Peter-Ben Smit.¹²⁹ Prioritu ekleziologických otázok a otázky (pápežského) primátu je možné chápať ako priamu odpoveď na výzvu Jána Pavla II. v encyklike *Ut unum sint*, aby cirkvi a teológovia spoločne hľadali vhodnú formu výkonu primátu v cirkvi.¹³⁰ Pri tejto otázke je nutné uvedomiť si, že starokatolíci napriek svojmu odmietnutiu dogiem Prvého vatikánskeho koncilu o neomylnosti pápeža a jeho

---

Ordinis et validam Eucharistiam, quibus gaudent secundum solidam doctrinam theologiam ab omnibus catholicis acceptam, similiter ac communitates orthodoxae nominandae sunt Ecclesiae”

¹²⁵ Medzinárodná biskupská konferencia (IBK) Utrechtskej únie požadovala od rímskokatolíckej strany, aby do dokumentu začlenila niekoľko upresnení: 1. odkazy na „Katolícku cirkev“, ktoré poukazujú na Rímskokatolícku cirkev majú byť nahradené termínom „Rímskokatolícka cirkev“; 2. Starokatolíci, ktorí konvertujú na rímsky katolicizmus (alebo naopak) by nemali byť znova krstení, a to ani *sub conditione* (podmienečne); 3. V zmiešaných starokatolícko-rímskokatolíckych manželstvách by malo byť uplatnené právo slobody svedomia v otázke rozhodnutia, ku ktorej viere budú vedené deti; 4. Ku všetkým starokatolíckym cirkvám by mal Rím pristupovať na rovnakej úrovni; nerovný prístup Ríma by mohol narušiť jednotu Utrechtskej únie. (Na základe protokolu zo zasadania IBK v dňoch 20.-22. mája 1970 spracoval SMIT, Peter-Ben, *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 300 (vrátane poznámky č. 55).

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ TOMAN, Rostislav (ed.). *Dohoda o vzájomnej pozvání k účasti na slavení eucharistie* [online]. Dostupné z: <http://www.starokatolici.cz/o-nas/dokumenty/ekumena/dohoda-o-vzajemnem-pozvani-k-ucasti-na-slaveni-eucharistie> [cit. 22-06-2021].

¹²⁸ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 300-301.

¹²⁹ SMIT, Peter-Ben. 2008. The Developing Understanding of Authority and Primacy in Anglican–Roman Catholic–Old Catholic Dialogue after the Second Vatican Council. In: *International Journal for the Study of the Christian Church*, 8/3 (2008), s. 211-231.

¹³⁰ JÁN PAVOL II., *Ut unum sint*, 95-96 [online]. dostupné z: <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/ut-unum-sint>. [cit. 22-06-2021].

univerzálnom primáte nad celou cirkvou nikdy nespochybňovali primát v cirkvi ako taký. Ich kritika smerovala výlučne k forme jeho vykonávania.

Medzinárodná rímskokatolícko-starokatolícka komisia pre dialóg (IRAD) bola sformovaná v roku 2003. Jej ustanovujúce zasadnutie sa konalo v roku 2004 v Berne. Táto komisia mala z poverenia Pápežskej rady pre podporu jednoty kresťanov a Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie nadviazať na predchádzajúce dialógy odohrávajúce sa na národnej úrovni v rôznych bilaterálnych komisiách v rokoch 1966-1973 – ako jedno z ovocí Druhého vatikánskeho koncilu. Novovymenovaná komisia mala vyhodnotiť doterajšie kroky, dosiahnuté zhody, ale aj analyzovať rozdiely vo viere a praxí zapojených cirkví. Zvláštny priestor mal byť venovaný otázke autority v cirkvi a s ňou spojenou otázkou postavenia rímskeho biskupa – pápeža.

Dialóg prebiehal v dvoch mandátnych obdobiach v rokoch 2004-2009 (11 zasadnutí) a v rokoch 2012-2016 (9 zasadnutí). Prvá časť dokumentu (CaCS I) bola vydaná v roku 2009 v nemeckom jazyku – a toto znenie sa tak považuje za oficiálne a záväzné. Následne vznikol poľský, francúzsky, holandský a anglický preklad. Na webe Pápežskej rady pre podpory jednoty kresťanov sa však dodnes nachádza výlučne anglický preklad dokumentu.

Starokatolícka cirkev v ČR v roku 2019 pre potreby 50. synody pripravila pracovný preklad tohto dokumentu, ktorý vychádzal z jeho nemeckého originálu s prihliadnutím k anglickému prekladu.¹³¹

Dokument prezentuje hneď vo svojej preambule významné stanovisko keď hovorí, že odcudzenie a oddelenie medzi rímskymi katolíckymi a starokatolíckymi je *vnútrokatolíckym problémom*.¹³² Výsledky tohto dialógu boli prijaté a potvrdené Medzinárodnou starokatolíckou teologickou konferenciou v roku 2010.¹³³ Z metodologického hľadiska je zaujímavé, že dokument použil metódu *diferencovaného konsenzu*, ktorá pôvodne vzišla

---

¹³¹ *Církev a církevní společenství* [tisk pro potřebu 50. synody Starokatolícké církve v ČR], edičná poznámka na s. 111-113.

¹³² CaCS I (*Kirche und Kirchengemeinschaft I*), 2: „Darüber hinaus ist dieser Dialog aber auch von der gemeinsamen Einsicht bestimmt, dass die im Gefolge des Ersten Vatikanischen Konzils eingetretene – im Fall der Kirche von Utrecht vertiefte – Entfremdung und Trennung zwischen Römisch-Katholiken und Altkatholiken ein innerkatholisches Problem darstellt.“

¹³³ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 369.

z prostredia luteránsko-rímskokatolíckeho dialógu.¹³⁴ V otázkach ekleziológie dokument vychádza z konceptu *communio* ekleziológie a zameriava sa na vzťah medzi miestnou (lokálnou) a univerzálnou cirkvou.

Samostatnú pozornosť si zaslúži dialóg medzi Poľskou národnou katolíckou cirkvou v Amerike (PNCC) a rímskokatolíckou cirkvou, ktorý prebiehal od roku 1984 a mal svojský charakter plynúci už z jedinečnej pozície PNCC. PNCC má v rámci amerického starokatolicizmu výnimočné postavenie, keďže sa jedná o etablovanú cirkev, ktorá bola v rokoch 1907 až 2003 kontinuálne členom Utrechtskej únie.¹³⁵ Na rozdiel od dialógu medzi Rímskokatolíckou cirkvou a Utrechtskou úniou netvorili centrálnu časť tohto dialógu otázky ekleziológie. Pozornosť bola venovaná primárne praktickým otázkam zdieľania sviatostí a otázke, nakoľko môže byť z rímskokatolíckeho hľadiska PNCC chápaná ako cirkev (podobne ako východné cirkvi).¹³⁶

V roku 1993 dialóg dosiahol mimoriadne zaujímavý cieľ, keď vtedajší predseda Pápežskej rady pre napomáhanie jednoty kresťanov Edward kardinál Cassidy informoval americkú biskupskú konferenciu o tom, že na PNCC môže byť aplikovaný kán. 844, § 3¹³⁷ CIC podobne ako na východné cirkvi.¹³⁸ Podobne rímskokatolícki veriaci môžu

---

¹³⁴ Metódou *diferencovaného konsenzu* v rámci luteránsko-rímskokatolíckeho dialógu som sa čiastočne zaoberal vo svojom konferenčnom príspevku KOVÁČ, Martin. 2015. Luteránsko-rímskokatolícky dialóg vo svetle dokumentu *Od konfliktu k spoločenstvu*. In: KLIMEŠ, Jiří C. *Jednota v mnohosti – In pluribus unitas*. V rámci tejto kapitoly ju predstavím v exkurze nižšie.

¹³⁵ Situáciu PNCC vystihuje nasledujúca charakteristika: „*The Polish National Catholic Church is the exception to almost everything said in this volume about the Old Catholics in America. They are a relatively large and stable body with a substantial membership, church life and apostolate. They have a trained clergy, a hierarchical organization, and a mission program. They are in fellowship with the Old Catholic See of Utrecht and were in communion with the Protestant Episcopal Church until that body chose to ordain women as priests. The orders of the Polish Church, deriving as they do directly from Utrecht, are unquestioned, and their validity has been confirmed by the substantial church they represent. The Polish Church is, in other words, all that the other Old Catholic and independent jurisdictions strive after and only partly attain.*“ PRUTER, K. J. - MELTON, G. 1983. *The Old Catholic Sourcebook*, s. 38.

¹³⁶ FAJARDO, R. E. 2011. *Ecumenical Dialogue Between the Roman Catholic Church, the Old Catholic Church of Utrecht and the Polish National Catholic Church: A Survey of Current Standings*, s. 13-14; SMIT, P. B. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 371.

¹³⁷ CIC, kán. 844, § 3: „*Katolícki vysluhovatelia dovolene vysluhujú sviatosti pokánia, Eucharistie a pomazania chorých členom východných cirkví, ktoré nemajú s katolíckou cirkvou plné spoločenstvo, ak to z vlastnej vôle žiadajú a sú riadne disponovaní; platí to aj o členoch iných cirkví, v ktorých uvedené sviatosti sa uznávajú za platné a sú podľa úsudku Apoštolskej stolice v rovnakom položení ako uvedené východné cirkvi.*“

¹³⁸ „*In response to an inquiry from the Archbishop of Baltimore, His Excellency William Keeler, then President of the National Conference of Catholic Bishops, His Eminence Edward Cardinal Cassidy, President of the Pontifical Council for Promoting Christian Unity, stated in 1993 that members of the Polish National Catholic Church in the United States and Canada may receive the sacraments of Penance, Holy Communion and Anointing of the Sick from Roman Catholic priests*

prístupovať k sviatostiam v PNCC na základe kán. 844, § 2.¹³⁹ Teológ PNCC Laurence J. Orzell označil vo svojom článku tento výsledok ako „*limitované intercommunio*“.¹⁴⁰

4.3 Cirkev a cirkevné spoločenstvo I

Prvá a hlavná časť starokatolícko-rímskokatolíckeho dokumentu Cirkev a cirkevné spoločenstvo je rozčlenená do šiestich častí:

1. Preambula,
2. Cirkev – trinitárno-soteriologické základy,
3. Lokálna, regionálna a univerzálna dimenzia cirkvi,
4. Personálna, kolegiálna a komunálna zodpovednosť za jednotu cirkvi a jej zotrvanie v pravde,
5. Služba pápeža pre jednotu cirkvi a jej zotrvanie v pravde,
6. Na ceste k plnému cirkevnému spoločenstvu.

Jedno z najzásadnejších vyjadrení dokumentu sa nachádza už v jeho preambule, konkrétne v jej druhom odstavci kde dokument hovorí, že „*odcizení a rozdělení, které mezi římskými katolíky a starokatolíky nastalo – v případě Utrechtské unie bylo prohloubeno – v důsledku Prvního vatikánského koncilu, představuje vnitřekatolický problém.*“¹⁴¹ Toto stručné vyjadrenie po viac než storočí vzájomného odlúčenia poukazuje na špecifický charakter tohto dialógu a na mimoriadnu blízkosť medzi oboma cirkvami. Je totiž

---

if they ask for them on their own, are properly disposed and not otherwise excluded from the sacraments in line with the provisions of canon 844 §3 of The Code of Canon Law. This was followed in 1996 by a letter by Archbishop Oscar H. Lipscomb, the Chairman of the Bishops' Committee for Ecumenical and Interreligious Affairs, to the bishops of the United States spelling out in more detail the conditions under which Polish National Catholics may receive the aforementioned sacraments in the Roman Catholic Church. In 1998 the Polish National Catholic Church issued Guidelines for the Reception by Polish National Catholics of Sacraments in the Roman Catholic Church. Canon 844 §2 of The Code of Canon Law also specifies conditions under which Roman Catholics may receive the sacraments in the Polish National Catholic Church.“

NEMKOVICH, Robert M. – TIMLIN, James C. (eds.). 2003. *Journeying together in Christ: the journey continues: the report of the Polish National Catholic Roman Catholic Dialogue, 1989-2002*, s. 98-101.

¹³⁹ CIC, kán. 844, § 2: „*Kedykoľvek to potreba vyžaduje alebo sa to odporúča z hľadiska pravého duchovného osuhu a len keď sa vyhne nebezpečenstvu omylu alebo indiferentizmu, je dovolené veriacim, ktorým je fyzicky alebo morálne nemožné dostať sa ku katolíckemu vysluhovateľovi, prijať sviatosti pokánia, Eucharistie a pomazania chorých od nekatolíckych vysluhovateľov, v cirkvi ktorých sú uvedené sviatosti platné.*“

¹⁴⁰ ORZELL, L. J. 2004. Disunion of Utrecht: Old Catholics Fall Out over New Doctrines. In: *Touchstone: A Journal of Mere Christianity*, 17/4 (2004).

¹⁴¹ CaCS I, 2 (dôraz pridaný).

vyjadrením uznania, že obe cirkvi v sebe nesú dedičstvo západnej katolíckej tradície. Zároveň tak ponúka istý hermeneutický kľúč k celému ďalšiemu dokumentu.

V kapitole 2 sa dokument zaoberá predovšetkým spoločným chápaním cirkvi a sviatostí. Siedmim sviatostiam sa postupne venuje článok 12. V téme ekleziológie pokračuje aj kapitola 3, ktorá hovorí o lokálnej a univerzálnej dimenzii cirkvi a v záverečnom 19. článku upresňuje na odlišnosti v chápaní niektorých termínov.

Od týchto otázok sa kapitola 4 presúva k otázkam úradu *episkopē*, biskupskému úradu a apoštolícite cirkvi. Kapitola 4 sa už podľa nadpisu zameriava na tri rozmary biskupského úradu: personálny, kolegiálny a komuniálny. Veľmi dôležité je najmä konštatovanie, že „*[p]ředávání apoštolského úřadu skrze modlitbu a vzkládání rukou je přitom podstatným prvkem apoštolské posloupnosti, v níž musí církev se všemi svými podstatnými životními projevy stát*“.¹⁴² Dokument sa tiež odvoláva na spoločný dialóg medzi starokatolíckou a rímskokatolíckou cirkvou v Nemecku z roku 1974, ktorý konštatoval, že sa teší zo vzájomnej zhody v otázke Božieho zjavenia, jeho odovzdávania skrze svedectvo Písma svätého a cirkvi, v siedmich sviatostiach a v cirkevnom úrade, ktorý je vykonávaný v apoštolskej postupnosti.¹⁴³

Kapitola 5 sa špecificky zameriava na otázku služby pápeža. Hneď v úvode konštatuje, že „*[v]šechna dosavadní oficiální starokatolícká vyjádření a prohlášení k primátu římského biskupa ... vždy fakticky uznávala nějakou [formu] primátu papeže, který odpovídá společné tradici církve východu a západu. Odmítána je definice univerzálního primátu a učitelské neomylnosti papeže, jak je dosažena v konstituci Pastor aeternus prvního vatikánského koncilu a potvrzena v konstituci Lumen gentium (kap. 3) druhého vatikánského koncilu...*“.¹⁴⁴ Starokatolícke cirkvi v kontexte dokumentu neuznávajú jurisdikčnú nadrženosť pápeža nad miestnymi cirkvami, teda že by mohol kedykoľvek a bez potrebného vyzvania zasahovať do vecí konkrétnych diecéz.¹⁴⁵

Šiesta kapitola dokumentu sa zameriava na cestu k plnému spoločenstvu. Uplatňuje pritom metódu diferencovaného konsenzu, ktorú si priblížime bližšie v exkurze tejto kapitoly. Autori dokumentu v danej časti sumarizujú základnú zhodu (čl. 36-39) a následne riešia otázky, ktoré sú naďalej otvorené: z hľadiska ekleziológie ide o pretrvávajúce

---

¹⁴² CaCS I, 24.

¹⁴³ CaCS I, 26.

¹⁴⁴ CaSC I, 27.

¹⁴⁵ CaSC I, 30.

napätie v otázke pápežského úradu (čl. 41-47), v teologickej oblasti sú to zasa mariánske dogmy z rokov 1854 a 1950 (čl. 48-55), otázka udeľovania kňazského svätenia ženám (čl. 56-73, 81), cirkevno-právna otázka bývalých rímskokatolíckych duchovných a laických veriacich, ktorí vstúpili do starokatolíckej cirkvi (čl. 77-80). Za pozornosť v tejto kapitole dokumentu však rozhodne stojí opis starokatolíckej predstavy možného cirkevného spoločenstva s rímskokatolíckou cirkvou (čl. 83-86):

1. Utrechtská únia by podľa tejto predstavy naďalej existovala ako cirkev s vlastnými liturgicko-kanonickými štruktúrami a so svojimi ekumenickými záväzkami, do ktorých vstúpila s cirkvami, ktoré nie sú v spoločenstve s pápežom (čl. 83).
2. Spoločenstvo s rímskym biskupom by znamenalo, a) že by ho menovite spomínali v rámci eucharistických modlitieb starokatolíckych cirkví, b) oznamovali mu voľbu biskupov Utrechtskej únie, c-d) oznamovali by mu vyjadrenia a rozhodnutia Medzinárodnej biskupskej konferencie, na ktorých obsah by mohol v prípade potreby rímsky biskup poukázať, aby bolo zachované spoločenstvo, e) pri konfliktoch v Utrechtskej únii by mohla starokatolícka strana na neho apelovať, aby inicioval proces opätovného zhodnotenia spornej záležitosti (čl. 84).
3. Bolo by potrebné stanoviť spôsob, akým by dochádzalo ku komunikácii medzi Medzinárodnou starokatolíckou biskupskou konferenciou a pápežom, resp. jednotlivých biskupov s rímskokatolíckymi biskupmi v príslušnej krajine (čl. 85).
4. Spoločenstvo s rímskym biskupom by pre starokatolícku cirkvu Utrechtskej únie neznamenovalo podriadenie sa jeho jurisdikcii v zmysle súčasného práva rímskokatolíckej cirkvi (čl. 86).

Hoci tento prístup nepochybne férovo a otvorene reprezentuje perspektívu starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie, ak sa naň pozrieme rímskokatolíckymi očami, tieto podmienky rozhodne nie sú minimalistické. V istom zmysle sa dá povedať, že sú apelom na takú formu jednoty a ekumény, ktorej ide o zmierenú rozdielnosť, nie o podriadenie sa a úplnú integráciu, ktorá cielene eliminuje pestrosť a inakosť.

4.4 Cirkev a cirkevné spoločenstvo II – doplnenie

V roku 2016 bola vydaná druhá časť dokumentu *Cirkev a cirkevné spoločenstvo*. Ako sa uvádza v predhovore, bola odpoveďou na rozličné sympóziá, pastorálne konferencie a teologické konferencie či články, ktoré sa objavili po publikovaní prvého dokumentu.¹⁴⁶ V roku 2012 bola teda ustanovená nová komisia, ktorá sa medzi rokmi 2012-2016 stretla na deviatich stretnutiach a schválila tri spoločne pripravené texty o vzťahu miestnej a univerzálnej cirkvi, záväznom učení a neomylnosti, mariánskych dogmách z rokov 1854 a 1950. Následne komisia diskutovala ešte o dvoch ďalších témach: kňazskom svätení žien a eucharistii vo vzťahu k cirkevnému spoločenstvu. Keďže však rímskokatolícka strana nemala k týmto témam čo dodať nad rámec povedaného v dokumente CaCS I, v týchto prípadoch ide iba o pozíciu starokatolíckej strany.¹⁴⁷

Exkurz II: K ekumenickej metóde: Od diferencovaného konsenzu k diferencovanej participácii¹⁴⁸

Jednými z významných termínov ekumenickej teológie sú konvergencia a konsenzus. Veľmi zjednodušene môžeme povedať, že konvergenčná ekuména sa usiluje primárne hľadať to, čo majú cirkvi napriek rozličnosti spoločné (typickým príkladom sú limské dokumenty o Krste, eucharistii a ordinovanom úrade – Baptism, Eucharist and Ministry, skrátene BEM). Ekumenický dialóg, ktorý sa usiluje o konsenzus sa naproti tomu priamo zameriava na tie otázky, ktoré sú pálčivé a cirkvi na ne majú rozličné pohľady.

Ekumenické hnutie významne posunula vpred špecifická metóda či koncept konsenzu medzi cirkvami, ktorý bol až neskôr označený termínom *diferencovaný konsenzus*.¹⁴⁹ Spomenutý model bol uplatnený vo viacerých ekumenických dokumentoch na lokálnej i medzinárodnej úrovni – predovšetkým v luteránsko-rímskokatolíckom dialógu. Tento koncept vychádza z presvedčenia, že jednota, o ktorú sa usilujeme, neznamená uniformitu, ale rozmanitosť, ktorá napriek pretrvávajúcim rozdielnym

---

¹⁴⁶ CaCS II, Predmluva (s. 40).

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ Základom tejto kapitoly je príslušná časť mojej diplomovej práce KOVÁČ, Martin. 2014. *Luteránsko-rímskokatolícky dialóg: Od spoločného vyhlásenia ku učeníu o ospravedlnení po súčasnosť*, ktorú som v roku 2014 úspešne obhájil na Evanjelickej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave pod vedením prof. Ľubomíra Batku. Túto kapitolu som rozšíril a kontextualizoval pre špecifiká starokatolícko-rímskokatolíckeho dialógu.

¹⁴⁹ Termín „diferencovaný konsenzus“ na poli ekumenickej teológie zaviedol prof. Harding Meyer, bývalý riaditeľ a profesor Inštitútu pre ekumenický výskum Svetového luteránskeho zväzu v Štrasburgu. Podrobnejšie sa týmto konceptom zaoberá napr. v práci: MEYER, Harding. 2000 Die Prägung einer Formel: Ursprung und Intention. In: WAGNER, Harald (Ed.) *Einheit – aber wie? Zur Tragfähigkeit der ökumenischen Formel vom 'differenzierten Konsens'*, s. 36–58.

pohľadom nemusí rozdeľovať cirkev.¹⁵⁰ Osvedčil sa napríklad pri významnej štúdií Ekumenickej pracovnej skupiny katolíckych a evanjelických teológov v Nemecku *Odsúdenia reformačnej doby – rozdeľujú ešte stále cirkev?* z rokov 1986-1994, v dokumente *Cirkev a ospravedlnenie* americkej luteránsko-rímskokatolíckej komisie pre dialóg, ako aj v ich vyústení – *Spoločnom vyhlásení k učeniu o ospravedlnení* z roku 1999, ktoré je jedným z najvýznamnejších ekumenických dokumentov 20. storočia a z hľadiska rímskokatolíckej cirkvi má výnimočné postavenie. Pozornosť diferencovanému konsenzu však na tomto mieste venujeme najmä preto, že svoje uplatnenie našiel aj v prípade starokatolícko-rímskokatolíckeho dialógu v dokumente *Cirkev a cirkevné spoločenstvo*.

Podľa Hardinga Meyera sa v počiatočnej fáze ekumenického hnutia predpokladalo, že konfesijné rozdiely medzi jednotlivými cirkevnými tradíciami sa postupne vytratia. Prvé ekumenické konferencie preto zdôrazňovali myšlienku *organickej jednoty*. Tento model predpokladal, že v zjednotenej Cirkvi už viac nebudú luteráni luteránmi, anglikáni prestanú byť anglikánmi a pod.¹⁵¹ Spoločný život viery sa tak stal podstatnejším kritériom jednoty ako teologická zhoda.

K posunu tohto chápania došlo až v 60-tych rokoch 20. storočia. Po Druhom vatikánskom koncile sa do ekumenického hnutia oficiálne zapojila aj rímskokatolícka cirkev. Koncilový dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, predstavil koncept konsenzu ako cieľ ekumenického hnutia. V pozadí jednotlivých bilaterálnych či multilaterálnych dialógov tak z rímskokatolíckeho hľadiska stojí hľadanie spoločného konsenzu, ktorý je predpokladom a zdrojom jednoty Cirkvi. Bez toho, aby to muselo byť výslovne uvedené, sa cieľom ekumenického dialógu stala *jednota v rozdielnosti*. Konfesijné rozdiely už viac nemuseli byť prehliadané, či dokonca umelo zakrývané, ale boli práve naopak prijaté ako legitímne. Zámerom takéhoto prístupu pritom nie je odstránenie, ale ani štandardizácia konfesijnej rozdielnosti na ceste k jednote. Je ním naopak zmierenie, či prekonávanie toho, čo v tejto odlišnosti pôsobí rozdelenie cirkvi.¹⁵² Práve na pozadí tejto skúsenosti spoločného hľadania kresťanskej jednoty sa zrodil úplne nový typ konsenzu, ktorý bol dovtedy neznámy, resp. ktorý dovtedy vôbec neexistoval. Neusiluje sa totiž o syntézu dvoch rôznych konfesijných stanovísk, ale o ich spoločnú

---

¹⁵⁰ Takto diferencovaný konsenzus definuje starokatolícko-rímskokatolícky dokument CACS I, 34 (s. 21-22).

¹⁵¹ RUSCH, William G. 2005. Structures of Unity: The Next Ecumenical Challenge – A Possible Way Forward. In: *Ecclesiology*, 2 (1), s. 117.

¹⁵² *Ibid.*, s. 117–118.

formuláciu v novom vzájomnom vzťahu. Snahou takéhoto procesu pritom nie je ani dosiahnutie kompromisu, ani umožnenie plurality názorov. Takéto interpretácie sú naopak znakom nepochopenia tohto typu konsenzu. Čo teda je diferencovaný konsenzus? Ako by sa dal tento koncept charakterizovať? Vyjadrené slovami Williama Ruscha: „*Diferencovaný konsenzus je charakteristický zjavnou a zamýšľanou dvojitou štruktúrou, jasnou dvojrozmernosťou. Na jednej úrovni je zásadná zhoda; na druhej úrovni sú zostávajúce odlišnosti.*“¹⁵³

Gesa E. Theissen podobne uvádza: „*Diferencovaný konsenzus umožňuje a dokonca víta rozdielnosť na úrovni cirkevného vnímania a cirkevného života, no zároveň ju môže prekonať a prijať rozdiel v rámci širšieho konsenzu. Rozličné pohľady teda môžu byť vzájomne zlučiteľné a doplňujúce sa, a tak začlenené do celistvého obrazu.*“¹⁵⁴ Tento typ konsenzu teda zámerne nevníma rozdielnosť ako problém, ale hľadá natoľko inkluzívne formulácie, ktoré umožňujú prekonať staré konflikty a žiť jednotu v rozmanitosti.¹⁵⁵

Metódu diferencovaného konsenzu teda môžeme jednoducho popísať tak, že pred nami stoja vždy dve rôzne stanoviská: jedno, ktoré vyjadruje dosiahnutú zhodu v predmetnom článku viery, či diskutovanej otázke; druhé, ktoré poukazuje na pretrvávajúce rozdielne formulácie, ktoré je možné považovať za prípustné, keďže nespochybňujú formulovanú zhodu v zásadných aspektoch. Prostredníctvom diferencovaného konsenzu tak môžu cirkvi spoločne sformulovať obsah, ktorý je záväzný pre všetky zúčastnené strany. Zároveň majú príležitosť bližšie priblížiť konkrétne špecifiká, ktoré sú dôležité pre jednotlivé cirkevné tradície. Cirkvi vzájomne uznávajú takéto dôrazy za legitímne a prijateľné, preto konfesijný jazyk môže bez problémov koexistovať spoločne s ekumenickým jazykom.¹⁵⁶ Stručne možno povedať, že koncept diferencovaného konsenzu spočíva v pochopení jednotlivých článkov viery v rámci širšieho kontextu učenia cirkvi a následnej opätovnej recepcii, ktorá je otvorená novým

---

¹⁵³ *Ibid.*, s. 118 (vlastný preklad).

¹⁵⁴ THEISSEN, Gesa E. 2009. Seeking Unity: Reflecting on Methods in Contemporary Ecumenical Dialogue. In: THEISSEN, Gesa E. (ed.). *Ecumenical Ecclesiology: Unity, Diversity and Otherness in a Fragmented World*, s. 37. (vlastný preklad).

¹⁵⁵ HENN, William. 2009. The Vision of Unity Today: A Catholic perspective. In: *The Ecumenical Review*, 61 (3), s. 276.

¹⁵⁶ INSTITUTE FOR ECUMENICAL RESEARCH. 2010. Lutherans in Ecumenical Dialogue: 2003–2010, s. 24.

cestám prekonávania pretrvávajúcich rozdielov vo viere. Súčasne pritom uznáva zlučiteľnosť jednoty a zachovania legitímnej rozdielnosti.¹⁵⁷

Keď však protestantsko–katolícky dialóg dospel k niektorým špecifickým oblastiam ekleziológie, začali sa vynárať nové otázky: Je diferencovaný konsenzus naozaj vhodnou metódou pre všetky typy doktrínálnych otázok? Alebo má svoje hranice a existujú také otázky, pri ktorých ho nie je možné uplatniť? Dá sa aplikovať aj tam, kde už nejde len o teoretické otázky doktrínálneho charakteru či porozumenia? Vzájomný dialóg tak dospel k otázke, či je možné koncept diferencovaného konsenzu použiť aj tam, kde sa jedná o odlišné typy cirkevných inštitúcií, či odlišné štruktúry.

Luteránski teológovia Harding Meyer a William G. Rusch dospeli k myšlienke, že otázky týkajúce sa štruktúry cirkví, akými je napr. úrad biskupa, či otázka postavenia rímskeho biskupa, sú priestorom teologického rozdelenia, v ktorom sa môže prostredníctvom konsenzu dospieť k prekonaniu teologických rozdielov. Následne sa však diskusia posúva k otázke cirkevných a inštitucionálnych foriem, keďže samotný diferencovaný konsenzus v otázkach učenia nedokázal prekonať naďalej trvajúce prekážky v odlišnej praxi jednotlivých cirkví.¹⁵⁸

Na diferencovanom konsenze sa tak zakladá postup, ktorý prof. Harding Meyer označil pojmom *diferencovaná participácia*.¹⁵⁹ Diferencovaná participácia vykazuje isté paralely s diferencovaným konsenzom, ale fakticky prebieha samostatne na jeho pozadí. Jej úsilím je vytvoriť v oblasti cirkevných štruktúr ekumenický priestor pre spoločný cirkevný život v plnom spoločenstve. Špecifickou výzvou diferencovaného konsenzu je vzťah medzi cirkvami, ktoré nezdieľajú spoločné učenie v otázkach biskupského úradu (napr. luteráni–anglikáni, luteráni–rímski katolíci, luteráni–pravoslávni).¹⁶⁰

Diferencovaná participácia preto môže napomôcť cirkvám, ktoré už na základe diferencovaného konsenzu dospeli k zhode v otázkach Eucharistie (Večere Pánovej)

---

¹⁵⁷ HENN, William. 2009. The Vision of Unity Today: A Catholic perspective. In: *The Ecumenical Review*, 61 (3), s. 276.

¹⁵⁸ MEYER, Harding. 2005. Differentiated Participation: The Possibility of Protestant Sharing in the Historic Office of Bishop. In: *Ecumenical Trends*, 39 (9), s. 137–143; RUSCH, William G.. 2005. Structures of Unity: The Next Ecumenical Challenge – A Possible Way Forward. In: *Ecclesiology*, 2 (1), s. 119–122.

¹⁵⁹ MEYER, Harding. 2005. Differentiated Participation: The Possibility of Protestant Sharing in the Historic Office of Bishop. In: *Ecumenical Trends*, 39 (9), s. 137–143.

¹⁶⁰ RUSCH, William G.. 2005. Structures of Unity: The Next Ecumenical Challenge – A Possible Way Forward. In: *Ecclesiology*, 2 (1), s. 121–122.

a úradu v cirkvi, pokročiť smerom k uznaniu a účasti na úrade osoby, ktorá predsedá vysluhovaní sviatosti. Takýto krok je možný aj bez úplnej teologickej zhody v otázke úradu osoby, ktorá predsedá.

William Rusch spomína ako príklad dialóg medzi Evanjelickou (luteránskou) cirkvou v Amerike (ELCA) a Episkopálnou cirkvou v Spojených štátoch, ktoré v roku 1999 vstúpili do plného sviatostného spoločenstva. Tieto cirkvi viedli dialóg po niekoľko desaťročí, no hlavnou výzvou pritom nebola zhoda v otázkach učenia. Existovali viaceré stanoviská vyjadrujúce vzájomný konsenzus v učení, ale hlavnou otázkou aj tak zostávala biskupská postupnosť (sukcesia) v úrade. Luteráni boli pripravení uznať historickú sukcesiu episkopálnych biskupov a episkopálni na druhej strane boli pripravení akceptovať, že luteráni majú ordinovaný úrad, v rámci ktorého niektorí slúžia ako pastori a iní ako pastori s *episkopē*. Po neľahkom a často i bolestnom procese dokázali obe cirkvi spoločne prostredníctvom dokumentu Povolání k spoločnej misii dospieť k záveru: „*Zatiaľ čo naše dve cirkvi pristúpia k zdieľaniu historickej inštitúcie biskupstva v cirkvi, každá z nich zostáva slobodnou v bádani o konkrétnych interpretáciách biskupského úradu v evanjeliovej a historickej sukcesii.*“¹⁶¹

V praxi tak môžeme na tomto príklade vidieť, že konsenzus v základných otázkach viedol k participácii na tom istom biskupskom úrade, hoci jeho interpretácie zostali v jednotlivých cirkvách naďalej odlišné.

4.5 Situácia v Českej republike

Keď sa presunieme na domácu scénu, v českom prostredí za zmienku stojí dokument Českej biskupskej konferencie *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví* vydaný pre vnútornú potrebu v roku 2002. V tomto dokumente sa výslovne spomína aj situácia starokatolíckej cirkvi – hoci iba v poznámke pod čiarou v časti o vzťahu rímskokatolíckej cirkvi s východnými cirkvami, a to pomerne zvláštnym spôsobom. V predmetnej pasáži sa konkrétne uvádza:

„*Srov. kán. 844, § 3 CIC, podobně i kán. 671, § 3 CCEO. Tyto normy se týkají všech pravoslavných církví, které považují konstantinopolský patriarchát za své duchovní centrum, a dále všech starých východních církví. Jsou to: koptská, etiopská, arménská, syrská, asyrská. Mezi církvě, na které se tyto normy vztahují,*

---

¹⁶¹ *Called to Common Mission*, 13.

však nikdy nezahrnul Apoštolský stolec cirkve starokatolickou z různých důvodů: pro velkou církevní a pastorální rozdílnost (místních) starokatolických církví, dále proto, že značné procento starokatolických kněží tvoří ti, kteří k ní konvertovali z církve katolické (od nich je katolickým věřícím dovoleno přijímat svátosti pouze v nebezpečí smrti) a konečně proto, že v poslední době udělila starokatolická církev kněžské a biskupské svěcení ženám. Všechny tyto prvky znemožňují učinit analogii mezi starokatolickou církví a východními církvemi, zmíněnými v kánonu 844 CIC (citováno z dopisů sekretáře Papežské rady pro podporu jednoty křesťanů kardinála Kaspera adresovaného ČBK dne 12. 2. 2000 pod čj. 481/2000/b a dne 7. 7. 2000 pod čj. 2344/2000).“¹⁶²

Toto stanovisko považujeme za zvláštne – a to z viacerých dôvodov:

1. Hoci bol dokument pripravený v roku 2002 a odvoláva sa na korešpondenciu s kardinálom Walterom Kasperom, sekretárom Pápežskej rady pre podporu jednoty kresťanov, ignoruje skutočnosť, že už v roku 1993 vtedajší predseda tejto pápežskej rady kardinál Edward Cassidy zaslal opačnú odpoveď Katolíckej biskupskej konferencii v USA vo vzťahu k Poľskej národnej katolíckej cirkvi v USA (PNCC), o čom sme písali v kapitole 4.2. Vo svojom liste uviedol, že PNCC možno posudzovať analogicky ako východné cirkvi.
2. V dokumente sa ďalej uvádza, že „v posledni době udělila starokatolická církev kněžské a biskupské svěcení ženám“. Toto tvrdenie je však nepravdivé. Hoci viaceré starokatolícke cirkvi Utrechtskej únie naozaj cirkevnoprávne umožnili prístup ženám k trojstupňovému apoštolskému úradu, doteraz (2021) v žiadnej z nich žena na biskupku nebola zvolená ani vysvätená. Ak sa dokument navyše vyjadruje k českej situácii, Starokatolícka cirkve v ČR umožnila až v roku 2003, teda rok po vydaní dokumentu ČBK, diakonské svätenie žien. Diskusie o cirkevnoprávnom umožnení kňazského (a súčasne biskupského) svätenia žien v českom prostredí prebiehajú až dnes – s odstupom takmer dvoch desaťročí. Rozhodnúť o tejto otázke však musí synoda. V roku 2002 sa tak česká starokatolícka cirkve nachádzala v podstate v analogickej situácii (resp. zastávala analogickú teologickú pozíciu) ako PNCC.
3. Ďalšie spomenuté dôvody – pastorálna rozličnosť starokatolíckych cirkví a pomerne veľké množstvo bývalých rímskokatolíckych duchovných, ktorí naďalej aktívne

---

¹⁶² SEKRETARIÁT ČBK. 2002. *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*, s. 4, pozn. 9.

pôsobia v radoch starokatolíckych cirkví – sú síce naozaj do istej miery relevantné, no nepovažujeme ich za dostatočné a najmä neriešiteľné pre zdieľanie pastorálnej starostlivosti vo výnimočných situáciách. Touto otázkou sa následne zaoberala aj spoločná starokatolícko-rímskokatolícka komisia pre dialóg (IRAD) v dokumente *Cirkev a cirkevné spoločenstvo*.¹⁶³

K dokumentu ČBK sa ešte v čase jeho príprav v roku 2001 vyjadrili vtedajší biskup Dušan Hejbal a podpredseda synodálnej rady Josef König spoločným stanoviskom *Svätostné spoločenství: Stanovisko Starokatolícké cirkve ke směrnici připravené Římskokatolickou církví*, ktoré publikovali v časopise *Getsemany*.¹⁶⁴ Poukazujú v ňom na to, že na individuálnej rovine sa sviatosti v rôznych miestnych spoločenstvách medzi starokatolíckymi a rímskokatolíckymi veriacimi zdieľajú, no ide o iniciatívy „zdola“. Odmietajú uniformitu a radujú sa z jednoty v rozdielnosti rôznych starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie. Hoci ich odchody duchovných do iných cirkví mrzia, považujú ich za oprávnené rozhodnutie a riešenie ich konkrétnej situácie. Poukazujú taktiež na nepravdivosť poznámky o udeľovaní biskupského svätenia ženám v starokatolíckych cirkvách v posledných rokoch. Zároveň tvrdia, že ak starokatolícke cirkvi nie sú podľa dokumentu posudzované spoločne s východnými cirkvami, implicitne to znamená, že ich dokument ČBK radí do kategórie ostatných cirkví bez apoštolskej postupnosti. Tá ale podľa autorov stanoviska a ich vedomostí doteraz nebola rímskokatolíckou stranou v starokatolíckych cirkvách nikdy spochybnená.¹⁶⁵

Napriek spomenutým výhradám a vydaniu dokumentov *Cirkev a cirkevné spoločenstvo* na úrovni Pápežskej rady pre podporu jednoty kresťanov a Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie v rokoch 2009 a 2016 však rímskokatolícka cirkev v Českej republike doteraz svoju pozíciu nijako nerevidovala.

Symbolickým ekumenickým gestom však bolo, že biskupská vysviacka súčasného českého starokatolíckeho biskupa Pavla Benedikta Stránskeho sa 1. 4. 2017 uskutočnila v Bazilike sv. Markéty v Prahe – Břevnove (so súhlasom kardinála Duku). Takýto krok by bol nepochybne ešte pred niekoľkými rokmi nemysliteľný.

---

¹⁶³ *Cirkev a církevní společenství*, 77-80 (s. 35-36).

¹⁶⁴ HEJBAL, Dušan – KÖNIG, Josef. 2002. Svátostné společenství: Stanovisko Starokatolícké cirkve ke směrnici připravené Římskokatolickou církví [online]. In: *Getsemany* 4/2001.

¹⁶⁵ *Ibid.*

4.6 Situácia na Slovensku

Starokatolícka situácia na Slovensku je ešte o niečo komplikovanejšia. Starokatolícka cirkev tu totiž nemala ani také historické korene, ako na území Českej republiky – a hoci v čase pred rozdelením republiky niesla cirkev názov Starokatolícka cirkev v Československé (socialistické / federatívni) republike, naše doterajšie výskumy nepotvrdili nejaké formalizované / systematickejšie starokatolícke aktivity na území Slovenska pred rokom 1989 (resp. ešte presnejšie pred rokom 1995, keď bola Starokatolícka cirkev na Slovensku zaregistrovaná Ministerstvom kultúry SR).

Porevolučné dejiny starokatolíckej cirkvi na Slovensku sa tak spájajú predovšetkým s menom Augustína Bačinského (* 1949 – † 2021), ktorého komplikovaný životný príbeh od vysviacky v rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku (1977) cez vstup do starokatolíckej cirkvi a pôsobenie vo farnosti v Brne (1982-1984) až po presvätenie v pravoslávnej cirkvi (1986) a opätovný návrat do starokatolíckej cirkvi po nežnej revolúcii sme už krátko priblížili v kapitole o starokatolícko-pravoslávnej situácii v Československu.

Dňa 23. februára 1991 39. synoda Starokatolíckej cirkve v ČSFR poverila brnenského farára Augustína Bačinského misijnou činnosťou na území Slovenskej republiky. Súčasne schválila vznik filiálnej obce pri brnenskej farnosti pod názvom Slovensko-katolícke spoločenstvo.¹⁶⁶ 41. synoda Starokatolíckej cirkvi v ČR, ktorá sa konala 15. novembra 1997 v Prahe následne ohľadom Bačinského konštatovala: „V brněnské farnosti opustil svou službu v polovině roku 1997 kněz Gustáv Bačinský, aby se věnoval budování církve na rodném Slovensku. Brněnská farnost, která po něm zůstala ve velmi neuspokojivém stavu je zatím administrována ze Šumperka.“¹⁶⁷

Starokatolícka cirkev na Slovensku ako samostatný subjekt bola zaregistrovaná v roku 1995. V júni 1997 sa jej administrátor Augustín Bačinský spolu s rodinou presťahoval z Brna na Slovensko do Nitry, kde ešte v tom istom roku zorganizovali prvú synodu. Jej hlavným bodom bola voľba biskupa, za ktorého bol zvolený práve Augustín Bačinský.¹⁶⁸ V roku 2000 bola následne prijatá za riadneho člena Utrechtskej únie, no

---

¹⁶⁶ 39. synoda Starokatolíckej cirkve v ČSFR (1991) [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/39-synoda-starokatolicke-cirkve-v-csfr-1991/t1524> [cit. 22-06-2021].

¹⁶⁷ 41. synoda Starokatolíckej cirkve v ČR (1997) [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/41-synoda-starokatolicke-cirkve-v-cr-1997/t1528> [cit. 22-06-2021].

¹⁶⁸ Svoju perspektívu na tieto udalosti Augustín Bačinský predstavil vo svojej rigoróznej práci obhájenej na HTF UK v Prahe, ktorá následne vyšla aj knižne: BAČINSKÝ, Augustín. 2008. *Slovenská Starokatolícka cirkev*, najmä s.116-166.

Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia chcela z pochopiteľných dôvodov s jeho vysviackou počkať až do momentu, keď cirkev zapustí korene, vytvorí farnosti a celkovo sa jej situácia stabilizuje a konsoliduje. Toto obdobie bolo predbežne stanovené do roku 2006,¹⁶⁹ pričom dovtedy mal cirkevné úlohy vymedzené pre biskupa vykonávať rakúsky starokatolícky biskup Bernhard Heitz ako tzv. biskup – delegát. Ani nie desať rokov od formálneho vzniku Starokatolíckej cirkvi na Slovensku však Bačinský 8. 2. 2004 prijal biskupské svätenie od Antonia Raposa, biskupa Apoštolskej episkopálnej katolíckej cirkvi v Portugalsku,¹⁷⁰ ktorého Utrechtská únia považuje za nelegitímneho (vagantného) biskupa. Dôvodom mali byť podľa Bačinského liberálne trendy v Utrechtskej únii: svätenie žien a požehnanie párov rovnakého pohlavia. Starokatolícka cirkev na Slovensku týmto krokom vystúpila či bola vylúčená z Utrechtskej únie.¹⁷¹

Po tejto nutnej úvodnej kontextualizácii sa presuňme konkrétne ku vzťahu s rímskokatolíckou cirkvou na Slovensku. Tá doteraz o starokatolíckej cirkvi publikovala jediné stanovisko Teologickej komisie Konferencie biskupov Slovenska (KBS) v roku 2002, ktoré bolo zverejnené aj v Katolíckych novinách č. 21/2002 z 26. 5. 2002.¹⁷² Stanovisko v úvode predstavuje dejiny starokatolíckych cirkví – pričom sa však obmedzuje

---

¹⁶⁹ IBK. 2004. *Prohlášení IBK k situaci ve Starokatolícké církvi na Slovensku (2004)* [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=tex_ibk_2004_slovensko [cit. 23-06-2021]. – Cf. poznámka nižšie.

¹⁷⁰ Problematika tzv. „portugalských svätení“ biskupom Raposom sa v našom kontexte dotkla aj Cirkvi československej husitskej, keďže svätenie v Portugalsku v roku 2002 prijali viacerí jej duchovní. Teologickú reflexiu tejto situácie priniesol VOKOUN, Jaroslav. 2004. *Ekumenická metodologie Edmunda Schlinka a její aplikace na českou problematiku*, s. 253-262.

¹⁷¹ Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia Utrechtskej únie na tento krok reagovala 14. 2. 2004 týmto stanoviskom: „*IBK uznala Starokatolíckou cirkve na Slovensku v roce 2000 za samostatnou cirkve Utrechtské unie. Protože však tato cirkve nebyla ještě dostatečně upevněna, stanovila biskupská konference pro její další vývoj podle vypracovaných směrnic lhůtu do roku 2006, během které synodou zvolený biskup neměl být ještě vysvěcen. V tomto mezidobí plnil úlohy správce biskupství. Církvi byl k podpoře a k zastávání specificky biskupských úkolů jako např. kněžská svěcení ustanoven delegát biskupské konference. Tento úkol plnil Bernhard Heitz, biskup Starokatolícké církve v Rakousku.*

Jak je nyní známo, nechal se pan Augustin Bačinský dne 8. února v Portugalsku vysvětit na biskupa vagantním biskupem jménem Antonio Raposo. Tak došlo k obejití celé IBK a nerespektování jejího statutu, jakož i ekleziologických zásad v něm obsažených.

Pan Bačinský tím ztratil vůči IBK a své vlastní církvi, jakož i ekumeně a veřejnosti, jakoukoliv věrohodnost a způsobil Starokatolícké církvi velkou škodu. Z tohoto důvodu se IBK s veškerou rozhodností od pana Bačinského distancovala a okamžitě s ním přerušila všechny styky. Starokatolícká cirkve na Slovensku stojí teď před rozhodnutím, zda se bude od pana Bačinského distancovat a zformuje se znovu tak, aby nadále šla svou cestou starokatolícké tradice Utrechtské unie, nebo aby se společně s panem Bačinským dostala do stoprocentní izolace a stala se sektou. Jak toto rozhodnutí dopadne, ukáže brzká budoucnost.“ IBK. 2004. *Prohlášení IBK k situaci ve Starokatolícké církvi na Slovensku (2004)* [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=tex_ibk_2004_slovensko [cit. 23-06-2021].

¹⁷² THEOLOGICKÁ KOMISIA KBS. 2002. *Starokatolícka cirkve* [online]. Dostupné z: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-komisii-a-rad-kbs/c/starokatolicka-cirkve> [cit. 23-06-2021].

výlučne na obdobie okolo Prvého vatikánskeho koncilu. Vo vzťahu k Starokatolíckej cirkvi na Slovensku (v tom čase ešte stále členskej cirkvi Utrechtskej únie) tvrdí nasledovne: „*Ustanovujúce synodálne zhromaždenie samostatnej Starokatolíckej cirkvi na Slovensku sa konalo 16.12.1995. V roku 2001 bolo na Slovensku 1733 starokatolíkov, na ktorých čele stojí biskup elektus, ktorý nemá biskupskú vysviacku ani apoštolskú postupnosť. Keďže veľká časť príslušníkov Starokatolíckej cirkvi na slovensku do nej vstúpila len prednedávnom, je žiaľ, potrebné považovať ich za aktuálnych schizmatikov a nemožno s nimi budovať ekumenizmus. Môžeme sa však modliť za spásu ich duší.*“¹⁷³

Predmetné stanovisko považujeme za zastaralé, zjednodušujúce a deficitné:

1. Z historického hľadiska ignoruje situáciu starokatolíckych cirkví, pre ktoré pri vzniku nezohrával kľúčovú úlohu Prvý vatikánsky koncil – teda historicky najstaršiu Holandskú cirkev, ale napríklad ani Poľskú národnú katolícku cirkev v USA.
2. Vyhlásenie je zastaralé, pretože ešte nemohlo reflektovať oficiálny dialóg komisie ustanovenej Pápežskou radou pre podporu jednoty kresťanov a Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie. Dokumenty tohto dialógu boli publikované v rokoch 2009 a 2016. Už existencia týchto dokumentov je však dôkazom, že so starokatolíckymi cirkvami z rímskokatolíckeho hľadiska je možné budovať ekumenizmus.
3. V nadväznosti na tento dialóg sa v októbri 2014 rímsky biskup pápež František oficiálne stretol s delegáciou starokatolíckych biskupov Utrechtskej únie. Viacerí z týchto biskupov – vrátane vtedajšieho českého biskupa Dušana Hejbala – pritom boli pôvodne členmi rímskokatolíckej cirkvi. Pápež František tak vlastným konaním priamo negoval obsah tohto stanoviska.
4. Stanovisko ignoruje aj ďalší vývoj starokatolíctva na Slovensku. Augustín Bačinský bol v roku 2004 vysvätený na biskupa takým biskupom, ktorého síce Utrechtská únia starokatolíckych cirkví neuznáva, no bolo by zaujímavé vedieť, ako sa vníma otázku platnosti jeho svätenia rímskokatolícka cirkev.
5. Od roku 2015 zároveň na Slovensku pôsobí aj misijné zoskupenie Utrechtskej únie pod záštitou biskupa českej cirkvi, no bez štátnej registrácie, ktorú je na Slovensku mimoriadne zložitá nadobudnúť. Na túto skupinu, ktorú na svojom

---

¹⁷³ *Ibid.*

zasadnutí v júni 2020 Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia uznala ako tzv. delegatúru,¹⁷⁴ by sa tak mali vzťahovať aj výsledky dialógu publikované v dokumente *Cirkev a cirkevné spoločenstvo*.

4.7 Zhrnutie

Na základe prezentovaného stručného prehľadu starokatolícko-rímskokatolíckeho dialógu po Druhom vatikánskom koncile je možné konštatovať, že ho charakterizujú najmä tri znaky:

1. Prakticko-teologické otázky vzájomného zdieľania sviatostí a pastorálnej starostlivosti.
2. Otázky učenia o cirkvi, pápežského úradu a biskupského úradu.
3. Pretrvávajúce rozdeľujúce otázky.

Jedným z hlavných pretrvávajúcich problémov dialógu je pre rímskokatolícku stranu problém bývalých rímskokatolíckych duchovných, ktorí sa rozhodli pôsobiť v starokatolíckej cirkvi.

Na vzájomný dialóg by sa malo jednoznačne nahliadať ako na *vnútrokatolícku* záležitosť, ako to priamo artikuloval najnovší spoločný dokument *Cirkev a cirkevné spoločenstvo*. Aktuálnou otázkou v európskom rímskokatolíckom kontexte zostáva, nakoľko možno v praktickej pastorácii uplatniť kán. 844, § 2 a § 3 na starokatolícke cirkvi združené v Utrechtskej únii. Je zrejmé, že v ceste k vzájomnej sviatostnej pohostinnosti stoja najmä konverzie duchovných, no k tým zjavne dochádza naďalej aj v prostredí PNCC v Amerike,¹⁷⁵ kde sa uvedené paragrafy kanonického práva začali oficiálne uplatňovať. Otázkou preto zostáva, prečo sa kardinál Walter Kasper v roku 2000 vyjadril k situácii v Českej republike odlišným spôsobom, ktorý sa pretavil do stanoviska ČBK z roku 2002. Špecifickým problémom v európskom kontexte je však naproti PNCC aj svätenie žien do kňazského úradu, ktoré z rímskokatolíckej perspektívy ohrozuje validitu sviatostí.

V úplnom závere tejto kapitoly nemožno nespomenúť symbolický historický moment, ktorým bolo mimoriadne zasadanie Medzinárodnej biskupskej konferencie (IBK) starokatolíckych biskupov Utrechtskej únie vo Vatikáne v dňoch 29. – 30. 10. 2014.

---

¹⁷⁴ Nediecéznu štruktúru, ktorej správou je ako biskup – delegát poverený niektorý z biskupov IBK.

¹⁷⁵ *Joint Declaration on Unity*. 2006. [online]. Dostupné z: <http://www.usccb.org/beliefs-and-teachings/ecumenical-and-interreligious/ecumenical/polish-national-catholic/unity.cfm> [cit 21-06-2021].

V rámci tohto zasadania sa biskupi IBK po prvýkrát v histórii stretli na oficiálnej audiencii s rímskym biskupom Františkom. Pri tejto príležitosti Joris Vercammen, utrechtský arcibiskup a predseda IBK, povedal: „Dokument nazvaný „Církev a církevní společenství“ popisuje základní ekleziologické pohledy, jež sdílíme. Za použití metody „diferenciovaného konsenzu“ se podařilo identifikovat naše společné pojetí Církvě. Dokument uvádí, že konflikt mezi naším společenstvím a římskou církví „představuje vnitrokatolický problém“ (bod 2) a uzavírá, že „vykazuje rysy sporu v jedné rodině“ (bod 87). Náš názorový rozdíl je v každém případě vnitrokatolickou záležitostí. Dobrým poselstvím této zprávy je to, že se vzájemně považujeme za členy jedné rodiny, špatnou zprávou je to, že nadále existují některé významné otázky, jež nás rozdělují. Je třeba udělat ještě mnoho práce.“¹⁷⁶

---

¹⁷⁶ VERCAMMEN, Joris. 2014. *Projev J.E. Dr. Jorise A.O.L. Vercammena, arcibiskupa utrechtského a předsedy Mezinárodní starokatolické biskupské konference, u příležitosti návštěvy Mezinárodní starokatolické biskupské konference u Svatého otce, papeže Františka* [online]. Dostupné z: <http://www.starokatolici.cz/2014/11/02/mimoradne-zasedani-ibk-ve-vatikanu> [21-06-2021].

5 Dialóg s evanjelickou Švédskou cirkvou

5.1 Historicko-teologický úvod

Komisia pre dialóg medzi starokatolíckymi cirkvami Utrechtskej únie a Švédskou cirkvou bola ustanovená v roku 2005 z iniciatívy uppsalského arcibiskupa Karla Gustava Hammara a utrechtského arcibiskupa Jorisa Vercammena. Od tohto momentu sa schádzala dvakrát ročne a jej cieľom bolo preskúmať, či je možné dospieť k nejakej forme vzájomného cirkevného spoločenstva. Komisia sa stretla celkom 12-krát a v roku 2013 ako svoj výstup publikovala správu *Utrecht a Uppsala na ceste k spoločenstvu*, ktorú predložila vedúcim orgánom oboch cirkví.¹⁷⁷ Členské cirkvi následne na svojich synodách diskutovali o správe a hlasovali o jej prijatí.

Dňa 23. novembra 2016 v katedrále v Uppsale nasledoval slávnostný podpis dohody o plnom sviatostnom spoločenstve utrechtským arcibiskupom Jorisom Vercammenom a uppsalskou arcibiskupkou Antje Jackelén. Starokatolícke cirkvi Utrechtskej únie túto udalosť následne oslávili v januári 2018 v Utrechte.

Peter-Ben Smit poukazuje na to, že tento dialóg sa odlišuje od iných dialógov s luteránskymi a reformovanými cirkvami, ktoré sa odohrávali v rôznych krajinách na národnej úrovni.¹⁷⁸ Švédska cirkev však v tomto prípade v dialógu nevystupovala primárne ako konfesiónálne luteránska cirkev. Starokatolícke cirkvi ju vnímali ako ďalšiu spomedzi národných cirkví, v ktorej rozoznávajú a uznávajú jej katolicitu.¹⁷⁹

5.2 Štruktúra a obsahový rámec dokumentu *Utrecht a Uppsala na ceste k spoločenstvu*

Dokument *Utrecht a Uppsala na ceste k spoločenstvu* má celkom šesť kapitol. Dirk Jan Schoon ho však vhodne rozdeľuje na štyri ústredné časti:

1. Úvodné kapitoly 1 a 2, ktoré opisujú jednotlivé cirkvi a pozadie i kontext vzniku dialógu. Táto časť pomaly načrtáva želanie dosiahnuť istý druh cirkevného spoločenstva.

---

¹⁷⁷ SCHOON, Dirk Jan. 2014. *Die Kirche von Schweden* [online]: https://www.utrechter-union.org/2/397/die_kirche_von_schweden [cit. 20-06-2021].

¹⁷⁸ Najvýznamnejším z týchto národných dialógov je nepochybne dialóg s nemeckou evanjelickou cirkvou Evangelische Kirche in Deutschland (EKD), s ktorou Starokatolícka cirkev v Nemecku v roku 1985 uzavrela dohodu o vzájomnom pozvaní k Večeri Pánovej (eucharistii) – teda intercommunio.

¹⁷⁹ SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 203-204.

2. Kapitoly 3 a 4 predstavujú obe cirkevné tradície zapojené do dialógu. Najskôr stručne približuje historický vývoj každej z nich. Obe cirkvi počas svojho vývoja prešli rôznymi formami protestu a obnovy, ktoré boli reakciou či už na európsku reformáciu 16. storočia alebo na Prvý vatikánsky koncil v 19. storočí. Správa následne približuje kľúčové dokumenty každej z cirkví (3.3 a 4.4), chápanie episkopátu, synodality a ordinovanej služby (3.4 a 4.4) a ekumenické vzťahy (3.5 a 4.5). Túto časť uzatvára opis súčasnej situácie a života cirkví (3.6 a 4.6).
3. Jadrom správy je kapitola 5, ktorá približuje chápanie kľúčových teologických pojmov, ktoré majú obe cirkvi spoločné. Skúma tradičné znaky cirkvi (*notae ecclesiae*), ktoré vyznania viery vyjadrujú slovami „*veríme v jednu, svätú, katolícku a apoštolskú cirkev*“, ako aj otázku sviatostí. V tomto kontexte je dôležité konštatovanie, že „*[m]ezi cirkvami jsou rozdílnosti, ale na podstatné teologické úrovni a v pastorační praxi jsou církve v souladu.*“¹⁸⁰ Tieto rozdiely tak nestoja v ceste cirkevnému spoločenstvu. Záver tejto kapitoly sa venuje otázke historickej apoštolskej postupnosti, ktorá je dôležitá pre obe cirkevné tradície: „*Ani jedna z cirkví v tomto dialogu nemá zkušenost bytí cirkví bez biskupství a apoštolské posloupnosti. Obě církve usilovaly o přizpůsobení pozdně středověké tradice novým pohledům a chápání rané církve a způsobu bytí cirkví v současném světě. Navzdory určitým rozdílům v tom, jak vyjádřit biskupství v apoštolské posloupnosti v současném ekumenickém kontextu, panuje podstatná shoda o jejím významu a obsahu.*“¹⁸¹
4. Kapitola 6 sa predstavuje viaceré témy, ktoré si vyžadujú ďalšiu diskusiu a nedosiahol sa v nich úplný konsenzus. Medzi tieto otázky patrí apoštolská tradícia a učenie ekumenických koncilov, ktoré majú väčší historický význam pre starokatolícku cirkev. Ďalej je to vzťah medzi zdieľaním eucharistie a inštitucionálnou jednotou cirkví, ktorá zatiaľ nebola dosiahnutá. V neposlednom rade je to otázka ekumenických partnerstiev a dohôd s inými cirkvami, ktorých súlad je potrebné preskúmať.¹⁸²

---

¹⁸⁰ *Utrecht a Uppsala na cestě ke společenství*, s. 53.

¹⁸¹ *Ibid.*, s. 56.

¹⁸² SCHOON, Dirk Jan. 2014. *Die Kirche von Schweden* [online]: https://www.utrechter-union.org/2/397/die_kirche_von_schweden [cit. 20-06-2021].

5.3 Odozva v českom prostredí a potenciál na Slovensku

V nadväznosti na dialóg so Švédskou cirkvou sa Starokatolícká cirkev v ČR rozhodla v decembri 2017 vstúpiť do oficiálneho dialógu s Evangelickou cirkví a. v. v ČR. Každá z cirkví vymenovala troch členov komisie – vrátane najvyšších predstaviteľov cirkví.¹⁸³ Okrem úvodnej správy o ustanovení komisie však doteraz neboli zverejnené žiadne ďalšie výstupy jej práce.

Ešte zaujímavejší teoretický potenciál pre dialóg sa ale vzhľadom na špecifický historicko-teologický kontext ukazuje v prípade Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku (ECAV na Slovensku). Inštalácie jej prvých biskupov Jura Janošku dňa 16. 8. 1925 a Dušana Fajnora (* 1876 – † 1933) dňa 6. 9. 1928 sa totiž zúčastnil aj Nathan Söderblom (* 1866 – † 1931), známy uppsalský arcibiskup Švédskej cirkvi a nositeľ nobelovej ceny mieru.¹⁸⁴ Historické pramene a osobné reflexie tohto stretnutia naznačujú, že Söderblomovi naozaj išlo o zdieľanie daru historickej apoštolskej postupnosti s biskupmi mladej evanjelickej cirkvi na Slovensku.¹⁸⁵

Hoci Rastislav Stanček naznačuje, že pre ECAV na Slovensku Söderblomove gesto znamenalo predovšetkým uznanie na medzinárodnej scéne,¹⁸⁶ podľa Ondreja Prostredníka zasa viaceré skutočnosti naznačujú, že úlohu mohla zohrávať aj samotná myšlienka

---

¹⁸³ KOVÁČ, Martin. 2018. Zahajujeme dialog s ECAV v ČR. In: *Communio* 1/2018, s. 4.

¹⁸⁴ „Známý uppsalský arcibiskup Švédskej cirkve, výrazná osobnosť ekumenického hnutia a nositeľ Nobelovej ceny za mier Nathan Söderblom (1866–1931) ve své ekumenické teorii jednoty Církve proto využívá anglikánskou „teorii větví“, podle které rozděluje křesťanskou Církev do tří skupin na řecko-katolickou církev, římsko-katolickou církev a evangelicko-katolickou církev. Právě evangelická katolicita podle něj vystihovala charakter Švédskej cirkve, protože reformace ve Švédsku nezakládala novou církev, ale přinesla „vylepšení cirkve“ a začala „očistný proces“. Podle Söderbloma v sobě Švédská církev skloubila středověkou tradici místní cirkve a znovuoživení evangelia, které přinesla evropská reformace v 16. století. Byla tak pro něj skutečnou střední cestou (via media) mezi katolicismem a reformací – a to ještě víc než Anglikánská církev. Jedním z důležitých pojítek pro něj přitom bylo zachování historického episkopátu v apoštolské posloupnosti.“ KOVÁČ, Martin. 2018. Předmluva k českému vydání. In: *Utrecht a Uppsala na cestě ke společenství*, s. 5.

¹⁸⁵ V slovenskom prostredí tieto udalosti z historického hľadiska reflektujú napr. STANČEK, Rastislav. 2010. Biskupi Juraj Janoška a Nathan Soederblom – apoštolská sukcesia. In: JURÁŠ, Ján (ed.). 2010. *Sláva šľachetným: Zborník z vedeckej konferencie*, Liptovský Mikuláš 17.–18. september 2010, HAJSKÝ, Norbert. 2007. Spomienka na Dr. Dušana Fajnora, In: *Testimonia Theologica*, 1 (1) či PROSTREDNÍK, Ondrej. 2002. Nathan Soederblom a Slovensko. In: *Tvorba T*, XII (1). Vo forme exkurzu som sa tejto téme z perspektívy ekumenickej teológie venoval aj vo svojej diplomovej práci KOVÁČ, Martin. 2014. *Luteránsko-rímskokatolícky dialóg: Od spoločného vyhlásenia k učeniu o ospravedlnení po súčasnosť*, s. 67-69.

¹⁸⁶ STANČEK, Rastislav. 2010. Biskupi Juraj Janoška a Nathan Soederblom – apoštolská sukcesia. In: JURÁŠ, Ján (ed.). 2010. *Sláva šľachetným*, s. 99.

apoštolskej postupnosti, keďže termín inštalácie biskupa Fajnora sa v roku 1928 viackrát menil – zrejme preto, aby sa ho mohol zúčastniť Nathan Söderblom.¹⁸⁷

Teologickú reflexiu historickej apoštolskej postupnosti v ECAV na Slovensku preto považujem za jednu z najväčších a dlhodobých výziev ekumenizmu na Slovensku. Zatiaľ sa však zdá, že v samotnej evanjelickej cirkvi na Slovensku táto otázka nie je na programe dňa a nezohráva tak významnú úlohu, ako napr. v severských luteránskych cirkvách.

5.4 Starokatolícke cirkvi a Spoločné stanovisko z Porvoo

Jedna z otázok, ktorú môžeme vzniesť v prípade dialógu starokatolíckych cirkví so Švédskou cirkvou je aj tá, prečo Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia viedla individuálny dialóg so Švédskou cirkvou a nepristúpila radšej rovno k Spoločnému stanovisku z Porvoo, ktoré v roku 1992 spoločne sformulovala komisia zastupujúca britskú a írsku anglikánsku cirkev a severské a pobaltské luteránske cirkvi, a ktoré v nasledujúcich rokoch postupne podpisom Deklarácie z Porvoo vstúpili do plného sviatostného spoločenstva.¹⁸⁸ Hoci je autor tejto práce veľkým priaznivcom Spoločného stanoviska z Porvoo, pravdou je, že reakcie zo strany starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie na jeho adresu boli skôr opatrné.

Dňa 4. septembra 1999 sa konala 35. medzinárodná starokatolícka teologická konferencia vo švajčiarskom Wislikofene, ktorá sa venovala Spoločnému stanovisku z Porvoo s názvom *Porvoo-Dokument als Anregung zur alt-katholischer Selbstreflexion* – teda Dokument z Porvoo ako podnet pre starokatolícku sebareflexiu. Konferencie sa zúčastnili teológovia a teologičky zo starokatolíckych, anglikánskych i luteránskych cirkví a ich príspevky boli následne publikované vo švajčiarskom teologickom časopise *Internationale Kirchliche Zeitschrift*. Argumentáciu starokatolíckej strany na konferencii môžeme zhrnúť v nasledujúcich bodoch:¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ PROSTREDNÍK, Ondrej. 2002. Nathan Soederblom a Slovensko. In: *Tvorba T*, XII (1), s. 37.

¹⁸⁸ PODMORE, Colin John (ed.). 1993. *Together in Mission and Ministry: The Porvoo Common Statement with Essays on Church and Ministry in Northern Europe*. Táto publikácia okrem samotného stanoviska približuje stručne a pútavou formou taktiež historický kontext jednotlivých cirkví. V tejto súvislosti je tiež výbornou publikáciou zborník, ktorý editoval nórsky teológ TJØRHOM, Ola. 2002. *Apostolicity and Unity: Essays on the Porvoo Common Statement*. Tjørhom predniesol príspevok aj na predmetnej 35. starokatolíckej teologickej konferencii TJØRHOM, Ola. 2000. The Porvoo Common Statement – An Introduction and Evaluation. In: *IKZ*, roč. 90 (2000), s. 8-22.

¹⁸⁹ Spracované podľa ECKERDAL, Erik. 2017. *Apostolic Succession in the Porvoo Common Statement Unity through a deeper sense of apostolicity*, s. 221.

I. Pri našom skúmaní sme zistili, že nasledujúce body sú veľmi nápomocné:

1. Cirkev je v podstate opísaná ako spoločenstvo (koinónia).
2. Jednota dostáva kristologický a trojičný základ.
3. Apoštolická cirkev je viditeľná v kontinuite celého života cirkvi.
4. Za osobitne dôležitú sa považuje kontinuita služby, a nie len historická biskupská postupnosť.
5. Úrad biskupa, keďže slúži jednote, má osobný, kolegiálny a komunitný rozmer.
6. Nezávislé biskupské cirkvi smerujú k väčšej angažovanosti v spoločenstve a komunite.
7. V dokumente z Porvoo je ustanovenie o vytvorení štruktúr spoločných konzultácií.

II. Aby sme sa mohli posunúť vpred, zdá sa, že nasledujúce body si vyžadujú ďalšie objasnenie:

1. Napätie medzi katolicitou a nezávislosťou miestnej cirkvi.
2. Samotná zmienka o miestnej cirkvi bez odkazu na jej zviditeľnenie v eucharistii, ktorú vedie biskup.
3. Chápanie jednoty trojstupňového úradu a apoštolskej postupnosti.
4. Používanie termínu „znamenie“.
5. Teológia a prax liturgie, najmä eucharistie.
6. Vzťahy evanjelických cirkví Porvoo v rámci Svetového luteránskeho zväzu a v rámci ich vzťahov s inými reformovanými cirkvami (napr. vo Svetovom reformovanom zväze či cez Leuenberg).¹⁹⁰

Podľa Angely Berlis a Matthiasa Ringa však väčšina týchto pripomienok bola motiváciou pre opätovnú reflexiu starokatolíckej ekumenickej identity a pre vyjasnenie definície biskupského úradu zo starokatolíckej perspektívy.¹⁹¹ Tieto pripomienky zároveň odrážajú príspevok starokatolíckeho teológa Martiena Parmentiera, ktorý odznel na konferencii.¹⁹² Parmentier poukázal na to, že koncept jednoty v Spoločnom stanovisku

---

¹⁹⁰ BERLIS, Angela – RING, Matthias. 2000. Das Porvoo-Dokument als Anregung zu altkatholischer Selbstreflexion. In: *IKZ*, roč. 90 (2000), s. 1-7. ECKERDAL, Erik. 2017. *Apostolic Succession in the Porvoo Common Statement Unity through a deeper sense of apostolicity*, s. 221.

¹⁹¹ BERLIS, Angela – RING, Matthias. 2000. Das Porvoo-Dokument als Anregung zu altkatholischer Selbstreflexion. In: *IKZ*, roč. 90 (2000), s. 1-7.

¹⁹² PARMENTIER, Martien. 2000. Die altkatholische Ekklesiologie und das Porvoodokument. In: *IKZ*, roč. 90 (2000), s. 30-49.

z Porvoo nie je celkom jasný. Zároveň položil kritické otázky ohľadom ďalšieho vzťahu medzi evanjelickými cirkvami, ktoré podpísali dokument, a ostatnými, ktoré sú spolu s nimi súčasťou Svetového luteránskeho zväzu. Poukázal tiež na napätie medzi Porvoo a Leuenbergom. Ďalší starokatolícky teológ Günter Eßer zasa kladie otázku, prečo sú súčasťou dohody len vybrané anglikánske cirkvi, keď v celom Anglikánskom spoločenstve neexistujú zásadné rozdiely vo viere.¹⁹³

Spoločné stanovisko z Porvoo sa tiež dostalo na program stretnutí Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencie hneď po podpise anglikánskou stranou. Starokatolícki biskupi sa však až v roku 2003 uzniesli, že aj naďalej zostanú v spoločenstve s anglikánskymi cirkvami, ktoré prijali dokumenty z Porvoo a budú sa tiež zúčastňovať biskupských vysviacok v týchto cirkvách – a to vrátane tých, na ktorých budú luteránski biskupi a biskupky zo Spoločenstva Porvoo (*Porvoo Communion*). To však neznamená, že aj starokatolícki biskupi by tak vstupovali do plného spoločenstva so všetkými týmito cirkvami. Starokatolícki biskupi zároveň vyjadrili nádej, že s nimi Anglikánske spoločenstvo v budúcnosti bude konzultovať podobné dohody, akou bola tá z Porvoo.¹⁹⁴

Ako však správne poznamenáva švédsky teológ Erik Eckerdal, tieto kritické otázky zostávajú stále aktuálnymi – a to najmä v súvislosti s dokumentom *Utrecht a Uppsala na ceste k spoločenstvu*, prostredníctvom ktorého starokatolíckej cirkvi Utrechtskej únie uzavreli plné sviatostné spoločenstvo so Švédskou cirkvou.¹⁹⁵ Zdá sa totiž, že dokument viaceré z nich nechal aj naďalej otvorené.

Exkurz III: Dialóg starokatolíckej a evanjelickej cirkvi v Nemecku

Špecifickou kapitolou starokatolícko-evanjelického dialógu je situácia v Nemecku. Tento exkurz jej venujeme najmä preto, že tento dialóg – a najmä Dohoda o vzájomnom pozvaní k účasti na slávení eucharistie z 29. 3. 1985 medzi Starokatolíckou cirkvou v Nemecku (*Alt-Katholische Kirche in Deutschland* – AKD) a Evanjelickou cirkvou

---

¹⁹³ EBER, Günter. 2000. Ein Blick auf “Porvoo” aus alt-katholischer Sicht. In: *Materialdienst des Konfessionskundlichen Instituts Bensheim*, roč. 51, č. 1 (2/2000), s. 9.

¹⁹⁴ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 389.

¹⁹⁵ ECKERDAL, Erik. 2017. *Apostolic Succession in the Porvoo Common Statement Unity through a deeper sense of apostolicity*, s. 223-224.

v Nemecku (*Evangelische Kirche in Deutschland* – EKD) – boli kriticky reflektované aj v prostredí iných cirkví a bilaterálnych dialógov na nadnárodnej úrovni.

Konfesionálna atmosféra v Nemecku už od vzniku starokatolíckeho hnutia vytvárala prívetivú atmosféru pre budovanie vzťahov medzi starokatolíckymi a protestantskými cirkvami. Starokatolícke farnosti, ktoré často nemajú vlastné kostoly využívali evanjelické bohoslužobné priestory. Zároveň často slávil ekumenické bohoslužby a duchovní príležitostne vykonávali pohrebné obrady či svadby pre druhú cirkev. Cirkvi dlhodobo spolupracujú aj na pôde Svetovej rady cirkví a Starokatolícka cirkev v Nemecku je už desaťročia členom prevažne evanjelického Diakonického diela.¹⁹⁶

V roku 1985 tak došlo k jednému z významných spoločných ekumenických krokov – oficiálnemu vzájomnému pozvaniu k eucharistii / Večeri Pánovej. Nešlo však o konštatovanie plného sviatostného spoločenstva, ako tomu je v prípade Bonnskej dohody. A práve to sa stalo kameňom úrazu a predmetom kritiky viacerých starokatolíckych teológov. Kľúčovou otázkou bolo: Je možné uzavrieť sviatostné spoločenstvo bez cirkevného spoločenstva a zhody v podstatných prvkoch viery?¹⁹⁷ Predmetnou otázkou vzťahu medzi cirkevným a eucharistickým spoločenstvom sa zaoberala 26. medzinárodná starokatolícka teologická konferencia v roku 1987, čo svedčí o jej význame pre starokatolícku teológiu. Výstupy konferencie boli už tradične publikované vo švajčiarskom starokatolíckom časopise *Internationale Kirchliche Zeitschrift*.¹⁹⁸

Konferencia v roku 1987 konštatovala hlbokú ekleziálnu dimenziu slávania eucharistie, ktorá zahŕňa osobný i komunitný aspekt. Konfesionálne rozbroje tak tento komunitný rozmer narúšajú a potrebujú byť doriešené vo vzájomnom dialógu. V tomto zmysle stanoviská prezentované na konferencii vnímajú rozdiel medzi príležitostným

---

¹⁹⁶ TOMAN, Rostislav (ed.). *Dohoda o vzájemném pozvání k účasti na slavení eucharistie* [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/dohoda-o-vzajemnem-pozvani-k-ucasti-na-slaveni-eucharistie/t1487> [cit. 26-06-2021].

¹⁹⁷ Tak napr. SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 362.

¹⁹⁸ NICKEL, Edgar. 1987. Bericht über die 26. Internationale Altkatholische Theologenkonferenz vom 6.–12. September 1987 in Löwen. In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 197–206. OEYEN, Christian. 1987. Einladung zur Eucharistie – eucharistische Gemeinschaft – Kirchengemeinschaft. In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 236–56. ALDENHOVEN, Herwig. 1987. Einladung zur Eucharistie – Eucharistiegemeinschaft – Kirchengemeinschaft. In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 257–65. PARMENTIER, Martien. 1987. Gemeinsames Bekenntnis als Voraussetzung konziliarer Gemeinschaft der Kirchen. In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 209–22. STOBBE, Heinz-Günther. 1987. Gemeinsames Bekenntnis als Voraussetzung konziliarer Gemeinschaft? In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 223–35.

individuálnym prijímaním eucharistie v iných cirkvách a oficiálnymi stanoviskami. Ako v tejto súvislosti uvádza Peter-Ben Smit, dohody medzi cirkvami by nemali inštitucionalizovať rozdelenie, ale skôr zdôrazňovať pastorálny charakter takýchto dohôd.¹⁹⁹

Na prácu teologickej konferencie v roku 1992 nadviazala aj Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia, ktorá vydala stanovisko *Eucharistické spoločenstvo a jednota cirkvi*.²⁰⁰ V tomto stanovisku zaujala IBK pozíciu, že eucharistické spoločenstvo je v základe cirkevným spoločenstvom – a osobný i spoločný (komunitný) aspekt sú v tomto zmysle neoddeliteľné. Takéto cirkevné spoločenstvo je pre starokatolícku cirkvi možné na základe zdieľania viery ranej cirkvi. Stanovisko však zároveň umožňuje udeliť eucharistiu jednotlivcom, ktorí tieto aspekty viery zdieľajú – bez nutnosti inštitucionalizácie takéhoto riešenia.²⁰¹

Krok nemeckej starokatolíckej cirkvi v roku 1985 tak vyvolal širšiu diskusiu, ktorá viedla k hlbšej reflexii vlastnej identity. Napriek spomenutým teologickým výzvam však tento krok nebol revidovaný ani vzatý späť.

Ďalšími ekumenickými krokmi medzi evanjelikmi – v tomto prípade konkrétne luteránmi zo Zjednotenej evanjelickej luteránskej cirkvi v Nemecku (VELKD) – a starokatolíckmi v Nemecku, ktoré stoja za pozornosť, je vzájomné uznanie birmovania / konfirmácie z rokov, ktoré VELKD prijala v roku 2015 a starokatolícka cirkev v Nemecku v októbri 2016,²⁰² ako aj schválenie spoločného starokatolícko-luteránskeho obradu uzavretia manželstva z novembra 2016.²⁰³

V spoločnom stanovisku o konfirmácii / birmovke nemecká zjednotená luteránska cirkev a starokatolícka cirkev konštatujú, že v konfirmácii vidia osobné vyznanie viery pokrsteného, životne významný akt požehnania a aktualizáciu krstnej udalosti ako

---

¹⁹⁹ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*, s. 363.

²⁰⁰ IBK. 1992. *Eucharistické spoločenství a církevní jednota (1992)* [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=tex_ibk_1992_eucharistie [cit. 26-06-2021].

²⁰¹ *Ibid.*

²⁰² *Altkatholiken und Lutheraner nähern sich an*. 2016 [online]. Dostupné z: <https://www.katholisch.de/artikel/10725-alkatholiken-und-lutheraner-naehern-sich-an> [cit. 26-06-2021].

²⁰³ TERBUYKEN, Hanno. 2016. *Lutheraner und Alt-Katholiken planen ökumenische Trauungen* [online]. Dostupné z: <https://www.evangelisch.de/inhalte/139967/04-11-2016/oekumenische-trauung-zwischen-lutheranern-velkd-und-alkatholiken> [cit. 26-06-2021].

celoživotnej skutočnosti. Vďaka tejto dohode je možné, aby príslušníci a príslušníčky týchto cirkví boli navzájom krstnými rodičmi pri krste.²⁰⁴

Na príprave spoločnej starokatolícko-luteránskej svadobnej liturgie cirkvi pracovali šesť rokov. Obrad predpokladá účasť veriacich oboch vyznaní, no môže sa diať aj individuálne v každej z cirkví – a predstavuje skutočne ekumenickú svadbu, ktorá stojí na osvedčenom vzťahu založenom na vzájomnej dôvere. V centre liturgie stojí manželský sľub prevzatý z evanjelickej tradície, požehnanie manželstva zo starokatolíckej tradície a starokatolícka eucharistická modlitba, keďže liturgia predpokladá spoločné slávenie eucharistie / Večere Pánovej. Návrhy piesní tiež vychádzajú zo spevníkov oboch cirkví.²⁰⁵

Starokatolícky biskup Matthias Ring, ktorý na synode VELKD viedol večernú bohoslužbu, sa pri tejto príležitosti poďakoval za spoluprácu a prežívané spoločenstvo. Hoci cirkvi ešte stále nedosiahli plnú zhodu v rôznych doktrinálnych otázkach – najmä v otázke apoštolskej postupnosti, ktorá je pre starokatolícke cirkvi dôležitá, - táto spoločná svadobná liturgia je jedným z dôležitých krokov na ceste.²⁰⁶

Vo všetkých spomenutých prípadoch ide o nemecké špecifiká, ktoré v iných krajinách zatiaľ nemajú obdobu. Dohoda o vzájomnom pozvaní k eucharistii v roku 1985 však viedla k teologickej reflexii, ktorá sa týkala celej Utrechtskej únie starokatolíckych cirkví.

5.5 Zhrnutie

Dialóg so Švédskou cirkvou má viaceré špecifiká. Na prvý pohľad sa môže zdať, že jeho prelomovým momentom je medzikonfesijný charakter stretnutia cirkví katolíckeho typu s cirkvou, ktorá sa hlási k dedičstvu evanjelickej reformácie 16. storočia. Obe cirkvi (resp. cirkev a cirkevná rodina starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie) sa však naopak spoločne hlási k dedičstvu teológie a zriadenia starej cirkvi, ako aj ku svojmu katolíckemu charakteru. Zároveň zdôrazňuje význam historického episkopátu v apoštolskej postupnosti. V tomto sa zásadne líši od dialógu medzi starokatolíckou cirkvou a evanjelickou cirkvou v Nemecku v 80. rokoch 20. storočia.

---

²⁰⁴ *Altkatholiken und Lutheraner nähern sich an*. 2016 [online].

²⁰⁵ TERBUYKEN, Hanno. 2016. *Lutheraner und Alt-Katholiken planen ökumenische Trauungen* [online].

²⁰⁶ *Ibid.*

6 Bilaterálne dialógy s ďalšími cirkvami nadväzujúce na Bonnskú dohodu

Dialóg s anglikánskymi cirkvami a Bonnská dohoda z roku 1931 priniesli v roku 1965 svoje ovocie aj vo vzťahu k trom menším cirkvám, ktoré sú pridružené k Anglikánskemu spoločenstvu: Igreja Lusitana Católica Apostólica Evangélica v Portugalsku, Iglesia Española Reformanda Episcopal a Iglesia Filipina Independiente.

Ako správne podotýka Peter-Ben Smit, spoločenstvo s prvými dvoma spomenutými cirkvami nemá v súčasnosti tak veľký význam, keďže v roku 1980 došlo k ich úplnej integrácii do Anglikánskeho spoločenstva.²⁰⁷ Od tohto obdobia však stále rastie význam spoločenstva s treťou spomenutou Nezávislou filipínskou cirkvou, ktorá do Utrechtskej únie prináša témy globálneho juhu a jeho teológií oslobodenia, ktoré sú ovplyvnené tamojším sociálno-politickým kontextom.

Treba tiež povedať, že vzťahy s filipínskou cirkvou sú naozaj živé. Jej predstavitelia a teológovia sa pravidelne zúčastňujú starokatolíckych podujatí a prebiehajú aj vzájomné návštevy a výmeny pedagógov. Súčasný starokatolícky profesor Peter-Ben Smit, ktorého hojne citujeme v tejto práci, v roku 2011 publikoval svoju rozsiahlu monografiu o vzťahu medzi Utrechtskou úniou a Nezávislou filipínskou cirkvou.²⁰⁸

---

²⁰⁷ SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 193-194.

²⁰⁸ SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent Ecclesiologies in History*

7 Sýrsko-malankarská cirkev Már Tóma

Sýrsko-malankarská cirkev Már Tóma je jednou z ôsmich tomášovských cirkví v indickej Malankare.²⁰⁹ Starokatolíckej cirkvi Utrechtskej únie s ňou nadviazali v roku 2006 kontakt s cieľom posilniť spoluprácu medzi nezávislými katolíckymi cirkvami v rámci Svetovej rady cirkví. Zástupcovia jednotlivých cirkví následne absolvovali vzájomné návštevy v rokoch 2011 až 2014, aby sa bližšie zoznámili. Po nich nasledovala séria konzultácií teologickej komisie, ktorá skúmala základné otázky dogmatiky, ekleziológie, etiky a histórie.²¹⁰ Ide tak o jeden z najmladších a súčasne časovo najkratších ekumenických dialógov súčasnosti zameraných na uzatvorenie dohody o plnom sviatostnom spoločenstve – a určite najmladší dialóg týchto dvoch cirkví.²¹¹

Komisia pre dialóg vypracovala na základe konzultácií štyri vyhlásenia: Santhigiri statement (2011), Hippolit statement (2012) a Munnar statement (2014) a záverečné vyhlásenie (2019). Tie v súčasnosti čakajú na recepciu jednotlivými cirkvami.²¹²

Po spomenutých konzultáciách členovia komisie dospeli k záveru, že obe cirkvi zdieľajú rovnakú vieru, ktorá je zároveň vierou starej cirkvi. Aj preto považovali za vítaný krok, aby nadviazali vzťah cirkevného spoločenstva podobným spôsobom, ako majú obe cirkvi s anglikánskym spoločenstvom. Komisia teda v roku 2014 predložila svoje závery biskupskej synode Sýrsko-malankarskej Már Tóma cirkvi a Medzinárodnej starokatolíckej biskupskej konferencii Utrechtskej únie na ďalšie posúdenie.²¹³

Peter-Ben Smit zdôrazňuje, že význam pri tomto ekumenickom zblížení mali *Limské dokumenty* o krste, eucharistii a ordinovanej službe z roku 1982, ako aj pozitívne prijatie dokumentu *Cirkev: Na ceste k spoločnej vízii* z roku 2012 v oboch cirkvách.²¹⁴ Vo svojej rozsiahlejšej štúdií z roku 2015 navyše tento ekumenický dialóg prezentuje ako interkultúrne stretnutie.²¹⁵

---

²⁰⁹ SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 204.

²¹⁰ *Die Mar Thoma Syrian Church* [online]. Dostupné z: https://www.utrechter-union.org/2/399/die_mar_thoma_syrian_church [cit. 21-06-2021].

²¹¹ SMIT, Peter-Ben. 2015. Ecumenical Dialogue as Intercultural Encounter. In: *Exchange*, roč. 44 (2015), s. 317.

²¹² SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 204.

²¹³ *Die Mar Thoma Syrian Church* [online]. Dostupné z: https://www.utrechter-union.org/2/399/die_mar_thoma_syrian_church [cit. 21-06-2021].

²¹⁴ SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 204-205.

²¹⁵ SMIT, Peter-Ben. 2015. Ecumenical Dialogue as Intercultural Encounter. In: *Exchange*, roč. 44 (2015), s. 317-352.

8 Arménska apoštolská cirkev

Starokatolícke cirkvi už od konca 19. storočia udržiavali neformálny kontakt s Arménskou apoštolskou cirkvou (*Arménsky katolíkat Veľkého stolca v Cilícii*). Až v roku 2017 sa však Medzinárodná starokatolícka biskupská konferencia rozhodla vstúpiť s ňou do oficiálneho dialógu. Prvé stretnutie sa uskutočnilo vo februári 2018 a zameriavalo sa na aktuálne otázky, akými je napr. svätenie žien, keďže arménska cirkev svätí ženy na diakonky, úloha žien v spoločnosti, meniac sa štruktúra partnerských vzťahov, ale aj historické otázky, akou je napr. arménska genocída v roku 1915.²¹⁶

---

²¹⁶ SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolíckej teologie*, s. 206.

Záver

V predloženej diplomovej práci sme sa pozreli na ekumenický diskurz starokatolíckych cirkví združených v spoločenstve Utrechtskej únie. Ako bolo možné vidieť, ekumenická angažovanosť je hlboko zakorenenou súčasťou starokatolíckej identity, keďže už samotná Utrechtská únia je v podstate ekumenickým projektom. To, čo sa dnes zvykne označovať ako hlavný prúd starokatolíckej teológie (Exkurz I) je teologická pozícia, ktorá bola v atmosfére po Prvom vatikánskom koncile (1869-1870) formovaná v dialógu rôznorodých nezávislých katolíckych cirkví v Holandsku, Nemecku a Švajčiarsku. Podstatnými princípmi a prvkami starokatolíckeho ekumenizmu dovnútra i navonok sa stali najmä odvolanie sa na ranú cirkev a vzájomné rozpoznávanie a uznanie svojej katolicity. Práve tieto prvky nachádzame ako červenú niť, ktorá postupne silnie, naprieč všetkými bilaterálnymi dialógmi, do ktorých vstúpila Utrechtská únia starokatolíckych cirkví.

Podobne ako v prípade iných bilaterálnych ekumenických dialógov sme mohli sledovať tak iniciatívy smerujúce „zdola“ od národných cirkví smerom k širším nadnárodným dialógom, ako aj opačný proces recepcie výsledkov dialógov do života cirkví.

Najbližšími partnermi starokatolíckeho hnutia sa už po jeho zrode v druhej polovici 19. storočia stali pravoslávne a anglikánske cirkvi, ktoré tak vytvorili prirodzený vnútorný okruh najbližších partnerov, v ktorých starokatolícke cirkvi rozpoznali podobné nezávislé katolícke cirkvi slobodné od Ríma, ktoré si uchovali dedičstvo starej cirkvi. To však neznamená, že by sa starokatolícke hnutie vyhybalo širšiemu dialógu s protestantskými cirkvami. Jeho záujmom bol ideál nerozdelenej cirkvi prvého tisícročia. Prvé programové tézy pritom priniesli už prvé Bonnské úijné konferencie v rokoch 1874 a 1875, ktorým predsedal Ignaz von Döllinger.

Zaujímavým paradoxom však zostáva, že kým minimalistická starokatolícko-anglikánska Bonnská dohoda z roku 1931 dokázala svojimi troma vetami vytvoriť medzi týmito cirkvami plné sviatosťné spoločenstvo, v starokatolícko-pravoslávnom dialógu sa to nepodarilo ani pri maximalistickom dialógu, ktorý konštatoval teologickú zhodu v podstate vo všetkých diskutovaných otázkach.

V dialógu starokatolíckych cirkví s rímskokatolíckou cirkvou je zrejme jedným z najdôležitejších znakov samotný posun od konfliktu k dialógu, keďže dokument hneď

v úvode konštatuje, že odcudzenie a rozdelenie medzi starokatolíckymi cirkvami a rímskokatolíckou cirkvou predstavuje *vnútrokatolícky problém*. Aj napriek uplatneniu metódy diferencovaného konsenzu v prípade tradične rozdeľujúcich otázok však vyvstávajú nové kultúrno-spoločenské výzvy, ku ktorým cirkvi pristupujú odlišným spôsobom. Sú nimi najmä otázka svätenia žien a prístupu k partnerstvám osôb rovnakého pohlavia.

Dialóg Utrechtskej únie so Švédskou cirkvou zasa zaujímavým spôsobom poukazuje na katolícke dedičstvo evanjelickej reformácie 16. storočia, ktoré dokázali cirkvi v dialógu rozpoznať. Jeho dôležitou súčasťou bola otázka historického episkopátu v apoštolskej postupnosti. Cirkvi sa zároveň nesnažili tematizovať vzájomnú konfesijnú rozličnosť, ale poukázať na rôznorodé formy katolicity v týchto dvoch tradíciách.

Dokumenty, ktoré vzišli z týchto dialógov však majú pre starokatolícku cirkvu ešte iný význam. Starokatolícku cirkvu Utrechtskej únie totiž vzhľadom na obdobie a formu svojho vzniku nemajú žiadne konfesijné dokumenty, aké boli podstatné napríklad pre cirkvi, ktoré vzišli z reformácie. Svoje teologické pozície preto často formulujú až v dialógu – a to ako smerom do vnútra, tak i navonok. Tieto ekumenické dokumenty sú preto dôležitým teologickým zdrojom a reflexiou starokatolíckych vieroučných pozícií.

Význam tejto diplomovej práce vidíme predovšetkým v troch oblastiach:

1. Českým a slovenským čitateľom a čitateľkám ponúka možnosť nahliadnuť na ekumenické dejiny, aktivity a výstupy starokatolíckych cirkví Utrechtskej únie.
2. Zároveň sa pokúša o reflexiu situácie na domácej pôde, čím prekračuje historický a analyticko-deskriptívny charakter práce a otvára tak možnosti a témy ďalšieho bádania.
3. Napomáha dôležitému procesu ekumenickej recepcie, ktorá spočíva tak v teologickej práci, ako aj v uvádzaní výsledkov vzájomného dialógu do života.

Veríme, že sa tak podarilo naplniť stanovené ciele tejto práce a práca bude dobrým príspevkom v oblasti starokatolíckej i ekumenickej teológie.

Zoznam použitej literatúry

Primárne zdroje

1. 39. synoda Starokatolíckej cirkve v ČSFR (1991) [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/39-synoda-starokatolicke-cirkve-v-csfr-1991/t1524> [cit. 22-06-2021].
2. 41. synoda Starokatolíckej cirkve v ČR (1997) [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/41-synoda-starokatolicke-cirkve-v-cr-1997/t1528> [cit. 22-06-2021]
3. *Anglikáni a starokatolíci spoločne v Európe*. 2021. Praha: Starokatolícka cirkev v ČR. ISBN 978-80-908155-0-6.
4. *Bonn Agreement*. 1931. Citované podľa HUELIN, Gordon (ed.). 1983. *Old Catholics and Anglicans: 1931-1881*, s. 164.
5. *Called to Common Mission*. 1999 [online]. Dostupné z: <https://www.episcopalchurch.org/ministries/ecumenical-interreligious/agreement-of-full-communion-called-to-common-mission/> [cit. 17-06-2021].
6. *Cirkev a cirkevní společenství: Zpráva mezinárodní římskokatolicko-starokatolícké komise pro dialog*. 2019. Praha: Starokatolícka cirkev v ČR (tisk pro potrebu 50. synody Starokatolíckej cirkve v ČR v roce 2019).
7. Die Utrechter Erklärung (24. September 1889). 2001 In: *Statut der Internationalen Altkatholischen Bischofskonferenz (IBK): Beiheft zu Internationale Kirchliche Zeitschrift* 91. Bern: Stämpfli, s. 25-27.
8. *Dohoda o přejímání duchovních mezi NBK a SkC* (Německo, 1999) [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=tex_cirkve_lehmann [cit. 29-06-2021].
9. *Dokumenty prvního vatikánského koncilu*. 2006. Praha: Krystal OP. ISBN 80-85929-85-6.
10. DRUHÝ Vatikánský koncil 1964. *Unitatis redintegratio* [online]. Dostupné z: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/unitatis-redintegratio> [cit 21-06-2021].
11. DRUHÝ Vatikánský koncil. 1964. *Lumen gentium* [online]. Dostupné z: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/lumen-gentium> [cit 21-06-2021].
12. IBK. 1992. *Eucharistické společenství a cirkevní jednota (1992)* [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=tex_ibk_1992_eucharistie [cit. 26-06-2021].

13. IBK. 1993. *Prohlášení IBK ke vztahům Utrechtské Unie k jiným církvím (1993)* [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=tex_ibk_1993_cirkve [cit. 22-06-2021].
14. IBK. 2000. *Statut starokatolických biskupů sjednocených v Utrechtské unii, 2* [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/statut-starokatolickych-biskupu-sjednocenych-v-utrechtske-unii/t1515> [cit 20-6-2021].
15. IBK. 2004. *Prohlášení IBK k situaci ve Starokatolické církvi na Slovensku (2004)* [online]. Dostupné z: http://starokatolici-brno.org/?acc=tex_ibk_2004_slovensko [cit. 23-06-2021].
16. JÁN PAVOL II., *Ut unum sint* [online]. dostupné z: <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/ut-unum-sint>. [cit. 22-06-2021].
17. *Joint Declaration on Unity*. 2006. [online]. Dostupné z: <http://www.usccb.org/beliefs-and-teachings/ecumenical-and-interreligious/ecumenical/polish-national-catholic/unity.cfm> [cit 21-06-2021].
18. *Koinonia na starocírkevním základě: texty starokatolicko-pravoslavného dialogu*. 2017. Praha: Starokatolická církev v ČR. ISBN 978-80-270-2613-5.
19. KÖNIG, Josef (ed.). 2006. *Dokumenty k dějinám českého starokatolictví 3: Léta 1919-1928*. Praha: Starokatolická církev v ČR (strojopis).
20. LEV XIII. *Apostolicae Curae: On the Nullity of Anglican Orders* [online]. Dostupné z: <https://www.papalencyclicals.net/leo13/113curae.htm> [cit. 20-06-2021].
21. *Programové prohlášení kongresu starokatolíků v Mnichově 1871* [online]. Dostupné z: <http://www.starokatolici.cz/o-nas/dokumenty/historicke-dokumenty/programove-prohlaseni-kongresu-starokatoliku-v-mnichove-1871> [cit 21-06-2021].
22. SEKRETARIÁT ČBK. 2002. *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*.
23. IBK. 2000. *Statut starokatolických biskupů sjednocených v Utrechtské unii* [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/statut-starokatolickych-biskupu-sjednocenych-v-utrechtske-unii/t1515> [cit. 17-06-2021].
24. TEOLOGICKÁ KOMISIA KBS. 2002. *Starokatolícka cirkev* [online]. Dostupné z: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-komisii-a-rad-kbs/c/starokatolicka-cirkev> [cit 23-06-2021].
25. *Utrecht a Uppsala na cestě k společenství: Zpráva o oficiálním dialogu mezi starokatolickými církvemi Utrechtské unie a Švédskou církví*. 2018. Praha: Starokatolická církev v ČR. ISBN 978-80-270-4913-4.

26. *Utrechtská deklaráce starokatolických biskupů*. 1889 [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/utrechtska-deklarace-starokatolicky-ch-biskupu/t1542> [cit 19-06-2021].
27. Zürcher Nota: Nota über das Verhältnis zwischen den altkatholischen Kirchen und der römisch-katholischen Kirche. 1968. In: Kirchliches Amtsblatt für die Diözese Münster z 1. 4. 1975, s. 68-69 alebo *IKZ*, roč. 74 (1984), s. 122-123.

Sekundárna literatúra

1. ALDENHOVEN, Herwig. 1987. Einladung zur Eucharistie – Eucharistiegemeinschaft – Kirchengemeinschaft. In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 257–65.
2. *Altkatholiken und Lutheraner nähern sich an*. 2016 [online]. Dostupné z: <https://www.katholisch.de/artikel/10725-altkatholiken-und-lutheraner-naehern-sich-an> [cit. 26-06-2021].
3. AMIET, Peter. 1983. Old Catholicism Since World War II. In: *Old Catholics and Anglicans 1931-1881: To Commemorate the Fiftieth Anniversary of Intercommunion*. Oxford: Oxford University Press, s. 25-39. ISBN 0-19-920129-3.
4. ARX, Urs von. 1994. Der ekklesiologische Charakter der Utrechter Union. In: *IKZ*, roč. 84 (1994), s. 20–61.
5. ARX, Urs von. 2002. The Old Catholic Churches of the Union of Utrecht. In: AVIS, Paul (ed.). 2002. *The Christian Church: An Introduction to he Major Traditions*, s. 157-185. ISBN 0-281-05246-8.
6. ARX, Urs. von. 2005. Bischof Nikolaj Velimirovic (1880–1956) und seine Berner Zeit im Rahmen der christkatholisch-serbisch-orthodoxen Beziehungen. In: *IKZ*, roč. 95 (2005), s. 1–33.
7. ATHERSTONE, Andrew. 2007. Anglican Evangelicals, Old Catholics and the Bonn Agreement. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 23-47.
8. BAČINSKÝ, Augustín. 2008. *Slovenská Starokatolícka cirkev*. Nitra: Starokatolícka cirkev na Slovensku. ISBN 978-80-969970-3-9.
9. BERILS, Angela. 2012. Mission accomplished?: Challenges of the Bonn Agreement (1931) for today. In: *IKZ*, roč. 102, č. 1-2 (2012), s. 18-44.
10. BERLIS, Angela – RING, Matthias. 2000. Das Porvoo-Dokument als Anregung zu altkatholischer Selbstreflexion. In: *IKZ*, roč.. 90 (2000), s. 1-7.

11. BERLIS, Angela. *Die Beziehung zur Anglikanischen Kirchengemeinschaft* [online]. Dostupné z: https://www.utrechter-union.org/seite/52/die_beziehung_zur_anglikanischen [cit 29-06-2021].
12. BRZANA, Stanislaus. J. – RYSZ, Anthony M., (eds.). 1990. *Journeying Together in Christ: The Report of the Polish National Catholic-Roman Catholic Dialogue, 1984-1989*, Our Sunday Visitor: Huntington - Indiana 1990, 96 s.
13. CARUSO, Robert W. 2009. *Starokatolická církev*. Praha: Starokatolická církev v ČR. ISBN 978-80-270-6030-6.
14. *Die Mar Thoma Syrian Church* [online]. Dostupné z: https://www.utrechter-union.org/2/399/die_mar_thoma_syrian_church [cit. 21-06-2021].
15. DRAPER, Johnatan (ed.). 1988. *Communion and Episcopacy: Essays to mark the Centenary of the Chicago-Lambeth Quadrilateral*. Oxford: Ripon College. ISBN 0-9513611-0-4.
16. ECKERDAL, Erik. 2017. *Apostolic Succession in the Porvoo Common Statement Unity through a deeper sense of apostolicity*. Uppsala: Uppsala University Thesis.
17. EBER, Günter. 2000. Ein Blick auf "Porvoo" aus alt-katholischer Sicht. In: *Materialdienst des Konfessionskundlichen Instituts Bensheim*, roč. 51, č. 1 (2/2000), s. 8–10.
18. FAJARDO, R. E. 2011. *Ecumenical Dialogue Between the Roman Catholic Church, the Old Catholic Church of Utrecht and the Polish National Catholic Church: A Survey of Current Standings*. Ottawa: Faculty of Canon Law – Saint Paul University, Ottawa.
19. HAJSKÝ, Norbert. 2007. Spomienka na Dr. Dušana Fajnora, In: *Testimonia Theologica*, 1 (1).
20. HANUŠ, Jiří (ed.). 2001. *První sněm celosvětové církve: První vatikánský koncil 1869-1870*. Brno: CDK. ISBN 80-85959-79-8.
21. HANUŠ, Jiří. 2001. Devatenácté století jako století druhé konfesionalizace? In: *Teologický sborník*, roč. 7, č. 4 (2001), s. 3-7.
22. HEJBAL, Dušan – KÖNIG, Josef. 2002. Svátostné společenství: Stanovisko Starokatolické církve ke směrnicí připravené Římskokatolickou církví [online]. In: *Getsemany* 4/2001. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/272> [cit 21-06-2021].
23. HENN, William. 2009. The Vision of Unity Today: A Catholic perspective. In: *The Ecumenical Review*, 61 (3), s. 260-278. ISSN 1758–6623.

24. HUELIN, Gordon (ed.). 1983. *Old Catholics and Anglicans 1931-1881: To Commemorate the Fiftieth Anniversary of Intercommunion*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-920129-3.
25. INSTITUTE FOR ECUMENICAL RESEARCH. 2010. *Lutherans in Ecumenical Dialogue: 2003–2010*. Strasbourg, France: Institute for Ecumenical Research.
26. KOLÁČEK, Karel. 2006. *Vznik a vývoj starokatolického hnutí na území severních Čech do roku 1946*. Brno: L. Marek. ISBN 80-86263-80-0.
27. KOVÁČ, Martin – VINŠ, Petr Jan – WAGNER, David František. 2014. Nástin dějin starokatolické církve v Československu po roce 1968. In: *Theologická review*, roč. 85, č. 4 (2014), s. 590-606.
28. KOVÁČ, Martin. 2014. *Luteránsko-rímskokatolícky dialóg: Od spoločného vyhlásenia k učeniu o ospravedlnení po súčasnosť*. Bratislava: Evanjelická bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského [Diplomová práca].
29. KOVÁČ, Martin. 2015. Luteránsko-rímskokatolícky dialóg vo svetle dokumentu Od konfliktu k spoločenstvu. In: KLIMEŠ, Jiří C. *Jednota v mnohosti – In pluribus unitas*. Olomouc: Refugium. ISBN 978-80-7412-192-0.
30. KOVÁČ, Martin. 2017. Předmluva k českému vydání. In: *Koinonia na starocírkevním základě: texty starokatolicko-pravoslavného dialogu*, Praha: Starokatolická církev v ČR. s. 5-12. ISBN 978-80-270-2613-5.
31. KOVÁČ, Martin. 2017. Starokatolícko-rímskokatolícky dialóg po 2. vatikánskom koncile. In: SVATOŇ, Robert (ed.). *Teologie: Duchovní a ekleziální východiska a rozvinutí (Velehradské dialogy II.)*, Olomouc: Refugium, s. 112-121. ISBN 978-80-7412-281-1.
32. KOVÁČ, Martin. 2018. Předmluva k českému vydání. In: *Utrecht a Uppsala na cestě ke společenství*. Praha: Starokatolická církev v ČR, s. 5-6. ISBN 978-80-270-4913-4.
33. KOVÁČ, Martin. 2018. Zahajujeme dialog s ECAV v ČR. In: *Communio: Časopis Starokatolické církve v ČR*. 1/2018, s. 4. ISSN 1805-1243.
34. KÜRY, Adolf. 1932. Bericht über die Verhandlungen der altkatholischen und der orthodoxen Kommission in Bonn am 27. und 28. Oktober 1931. In: *IKZ*, 22 (1932), s. 18–27.
35. KÜRY, Urs. 1998. *Starokatolická církev – její dějiny, její učení, její cíle*. Přeložil Josef König. Praha: Starokatolická církev v ČR (strojopis).
36. MAREK, Pavel – BUREHA, Volodymyr – DANILEC, Jurij. 2009. *Arcibiskup Sawatij (1880-1959): Nástin života a díla zakladatelské postavy pravoslavné církve*

- v *Československé republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2434-7.
37. MAREK, Pavel – LUPČO, Martin. 2012. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: Prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860-1992*. Brno: CDK. ISBN 978-80-7325-293-9.
38. MAREK, Pavel. 2004. K některým aspektům církevní krize na počátku první Československé republiky. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica Politologica 3*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 161-179.
39. MAREK, Pavel. 2008. The „Eastern-Orthodox Crisis“ in the Czechoslovak Church Through the Eyes of the Old-Catholics: Cooperation or Merger? Reflections on the Corollary of Czech Catholic Modernism. In: *Cosmas. Czechoslovak and Central European Journal*, roč. 21, č. 2 (2008), s. 22-42.
40. MAREK, Pavel. 2015. *Česká reformace 20. století? K zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4830-5.
41. MAREK, Pavel. 2019. *Biskup Gorazd (Pavlík): Životní příběh hledání ideální církve pro 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5413-9.
42. METHUEN, Charlotte. 2007. The Bonn Agreement and the Catholicization of Anglicanism: Anglicans and Old Catholics in the Lang Papers and the Douglas Papers 1920-1939. In: *IKZ*, roč. 97, č. 1 (2007), s. 1-22.
43. MEYER, Harding. 2000. Die Prägung einer Formel: Ursprung und Intention. In: Wagner, Harald (Ed.) *Einheit – aber wie? Zur Tragfähigkeit der ökumenischen Formel vom 'differenzierten Konsens'*, s. 36–58.
44. MEYER, Harding. 2005. Differentiated Participation: The Possibility of Protestant Sharing in the Historic Office of Bishop. In: *Ecumenical Trends*, 39 (9), s. 137–143. ISSN 0360–9073.
45. NEMKOVICH, Robert M. – TIMLIN, James C. (eds.). 2003. *Journeying together in Christ: the journey continues: the report of the Polish National Catholic Roman Catholic Dialogue, 1989-2002*, Our Sunday Visitor, Huntington - Indiana 2003, 123 s.
46. NEUNER, Peter. 2001. *Ekumenická teologie: Hledání jednoty křesťanských církví*. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-8021-408-2.
47. NICKEL, Edgar. 1987. Bericht über die 26. Internationale Altkatholische Theologenkonferenz vom 6.–12. September 1987 in Löwen. In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 197–206.

48. OEYEN, Christian. 1987. Einladung zur Eucharistie – eucharistische Gemeinschaft – Kirchengemeinschaft. In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 236–56.
49. Offizieller Briefwechsel zwischen Utrecht und Rom. 1970. In: *IKZ*, roč. 60 (1970), s. 201-204.
50. Old Catholic-Orthodox Conversations. 1984. In: MEYER, Harding a VISCHER, Lukas (eds.). *Growth in Agreement: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level*. New York/Ramsey: Paulist Press. ISBN 0-8091-2497-1.
51. ORZELL, Laurence. J. 2004. Disunion of Utrecht: Old Catholics Fall Out over New Doctrines. In: *Touchstone: A Journal of Mere Christianity*, 17/4 (2004).
52. PARMENTIER, Martien. 1987. Gemeinsames Bekenntnis als Voraussetzung konziliarer Gemeinschaft der Kirchen. In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 209–22.
53. PARMENTIER, Martien. 2000. Die altkatholische Ekklesiologie und das Porvoodokument. In: *IKZ*, roč. 90 (2000), s. 30-49.
54. PESCH, Otto Herman. 2014. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965: Příprava, průběh, odkaz*. Vyšehrad: Praha.
55. PETRÁČEK, Tomáš. 2016. *Církev, tradice, reforma: Odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-643-7.
56. PLOEGER, Mattijs. 2008. *Celebrating Church: Ecumenical Contributions to a Liturgical Ecclesiology*. Groningen/Tilburg: Instituut voor Liturgische en Rituele Studies. ISBN 978-90-367-3459-9.
57. PLOEGER, Mattijs. 2015. The Churches of the Union of Utrecht in an Ecumenical Context: Introduction to the Symposium for Ecumenical Guests on Saturday, 20 September 2014, In: *IKZ*, roč. 105, č. 1 (2015), s. 31-36.
58. PODMORE, Colin John (ed.). 1993. *Together in Mission and Ministry: The Porvoo Common Statement with Essays on Church and Ministry in Northern Europe*. London: Church House Publishing. ISBN 0-7151-5750-7.
59. *Polish National Catholic Church* [online]. Dostupné z: <http://www.usccb.org/beliefs-and-teachings/ecumenical-and-interreligious/ecumenical/polish-national-catholic/> [cit. 22-06-2021].
60. PROSTREDNÍK, Ondrej. 2002. Nathan Soederblom a Slovensko. In: *Tvorba T*, XII (1).
61. PRUTER, Karl J. - MELTON, Gordon. 1983. *The Old Catholic Sourcebook*. New York: Garland Publishing Company.

62. PULEC, Radim. 1974. *Před rozhodujícím krokem: Studie o životě starokatolické církve v ČSSR a jejích hlavních představitelích*, Praha: Husova československá bohoslovecká fakulta [záverečná práce].
63. RUNCIE, Robert. 1983. An Assessment of the Bonn Agreement. In: Huelin, Gordon (ed.). 1983. *Old Catholics and Anglicans 1931-1881*, s. 1-9. ISBN 0-19-920129-3.
64. RUSCH, William G. 2005. Structures of Unity: The Next Ecumenical Challenge – A Possible Way Forward. In: *Ecclesiology*, 2 (1), s. 107–122. ISSN 1744–1366.
65. SCHOON, Dirk Jan. 2014. *Die Kirche von Schweden* [online]. Dostupné z: https://www.utrechter-union.org/2/397/die_kirche_von_schweden [cit. 20-06-2021].
66. SMIT, Peter-Ben. 2021. *Úvod do starokatolické teologie*. Praha: Starokatolická církev v ČR. ISBN 978-80-908155-1-3.
67. SMIT, Peter-Ben. 2008. The Developing Understanding of Authority and Primacy in Anglican–Roman Catholic–Old Catholic Dialogue after the Second Vatican Council. In: *International Journal for the Study of the Christian Church*, 8/3 (2008), s. 211-231.
68. SMIT, Peter-Ben. 2011. *Old Catholic and Philippine Independent: Ecclesiologies in History*. Leiden/Boston: Brill. ISBN 978-90-04-20647-2.
69. SMIT, Peter-Ben. 2014. A Dialogue of Paradoxes: Orthodox—Old Catholic Dialogue. In: TOLSTAYA, Katya (ed.), *Orthodox Paradoxes: Heterogeneities and Complexities in Contemporary Russian Orthodoxy*. Leiden: Brill. ISBN 978-9004269323.
70. SMIT, Peter-Ben. 2015. Ecumenical Dialogue as Intercultural Encounter: The Dialogue between the Mar Thoma Syrian Church and the Old Catholic Churches of the Union of Utrecht as an Example of Intercultural Theological Dialogue. In: *Exchange*, roč. 44 (2015), s. 317-352.
71. SMIT, Peter-Ben. 2019. Charism and Challenge – Old Catholic Ecumenism and the Appeal to the Early Church. In: *Review of Ecumenical Studies* 11 (1/2019), s. 58-75.
72. STANČEK, Rastislav. 2010. Biskupi Juraj Janoška a Nathan Soederblom – apoštolská sukcesia. In: JURÁŠ, Ján (ed.). 2010. *Sláva šľachetným: Zborník z vedeckej konferencie*, Liptovský Mikuláš 17.–18. september 2010.
73. STOBBE, Heinz-Günther. 1987. Gemeinsames Bekenntnis als Voraussetzung konziliarer Gemeinschaft? In: *IKZ*, roč. 77 (1987), s. 223–35.
74. SVATOŇ, Robert. 2014. *Duchovní cesty českého ekumenismu: Minulost, přítomnost a perspektivy*. Olomouc: Refugium. ISBN 978-80-8412-188-3.

75. ŠTÚR, Ľudovít. 1993. *Slovanstvo a svet budúcnosti* [online]. Do slovenčiny preložil Adam Bžoch. Dostupné z: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1496/Stur_Slovanstvo-a-svet-buducnosti/1 [cit. 17-06-2021].
76. TERBUYKEN, Hanno. 2016. *Lutheraner und Alt-Katholiken planen ökumenische Trauungen* [online]. Dostupné z: <https://www.evangelisch.de/inhalte/139967/04-11-2016/oekumenische-trauung-zwischen-lutheranern-velkd-und-altkatholiken> [cit. 26-06-2021].
77. THEISSEN, Gesa E. 2009. Seeking Unity: Reflecting on Methods in Contemporary Ecumenical Dialogue. In: THEISSEN, Gesa E. (ed.). *Ecumenical Ecclesiology: Unity, Diversity and Otherness in a Fragmented World*. New York: T&T Clark. ISBN 978-0-567-00913-5.
78. TJØRHOM, Ola. 2000. The Porvoo Common Statement – An Introduction and Evaluation. In: *IKZ*, roč. 90 (2000), s. 8-22.
79. TJØRHOM, Ola. 2002. *Apostolicity and Unity: Essays on the Porvoo Common Statement*. Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company. ISBN 2-8254-1375-5.
80. TOMAN, Rostislav (ed.). *Dohoda o vzájemném pozvání k účasti na slavení eucharistie* [online]. Dostupné z: <https://www.starokatolici.cz/dohoda-o-vzajemnem-pozvani-k-ucasti-na-slaveni-eucharistie/t1487> [cit. 26-06-2021].
81. TOMAN, Rostislav K. 2003. *Starokatolická církev v ČSR (ČSSR) od roku 1945 do roku 1990*. Praha: HTF UK [Diplomová práce].
82. VERCAMMEN, Joris. 2014. *Projev J.E. Dr. Jorise A.O.L. Vercammena, arcibiskupa utrechtského a předsedy Mezinárodní starokatolické biskupské konference, u příležitosti návštěvy Mezinárodní starokatolické biskupské konference u Svatého otce, papeže Františka* [online]. Dostupné z: <http://www.starokatolici.cz/2014/11/02/mimoradne-zasedani-ibk-ve-vatikanu> [21-06-2021].
83. VINŠ, Petr Jan. 2008. *Starokatolická obec v Praze a její vztah k vznikající Církvi československé*. Praha: HTF UK [Diplomová práce].
84. VOKOUN, Jaroslav. 2004. *Ekumenická metodologie Edmunda Schlinka a její aplikace na českou problematiku*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. ISBN 80-7040-743-3.

Summary

The thesis “Old Catholic Churches of the Utrecht Union in Ecumenical Dialogue” deals with the bilateral ecumenical dialogues of the Old Catholic Churches. The first chapter introduces the very formation of the Utrecht Union that can be considered as an ecumenical project in itself. The determining criteria were the faith of the Early/Old church and the recognition of catholicity. The author also introduces the concept of the Old Catholic mainstream theology.

The following four chapters then approach the most significant bilateral dialogues of the Old Catholic Churches, that is, the dialogues with Anglican Churches, Orthodox Churches, the Roman Catholic Church and the Church of Sweden. In relevant cases, the author also presents the responses to these dialogues in the local ecclesiastic and theological environment of the Czech Republic and Slovakia.

While the minimalist dialogue of the Old Catholic Churches with the Anglican Churches led to full communion as early as 1931 through the Bonn Agreement, the dialogue with the Orthodox Churches has not come to that point to this day. Similarly, to the case of the Roman Catholic Church, it seems that a different approach to questions of women’s ordination or same-sex partnerships in particular stands in the way. In terms of the dialogue with Roman Catholics, however, it is significant that the Second Vatican Council opened the way and acknowledged that the alienation and separation between Roman Catholics and Old Catholics represents an *intra-Catholic problem*. The dialogue with the Church of Sweden, in turn, made it possible to recognize catholicity also in the setting of the Church that emerged from the European Reformation of the 16th century.

Later chapters then present the associated dialogues deriving from the Bonn Agreement and the dialogue with the Mar Thoma Syrian Church and the Armenian Apostolic Church.

The intention of this paper is to bring these texts closer to the local scene, contributing to the process of their reception, but also to critically reflect and analyze the local ecumenical context.